

**« Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ»**

Επιμέλεια και σύνταξη: **ΧΑΛΒΑΝΤΖΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ**

Επιβλέπων καθηγητής: **κ. ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ**

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 3372/1
Ημερ. Εισ.: 25-02-2008
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξινόμησης Κωδικός: ΠΤ - ΟΕ
2008
ΧΑΛ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ

1. Εισαγωγή.....	1
2. Οικονομικές εξελίξεις στη μεταπολεμική Ελλάδα.....	5
3. Ιστορική αναδρομή της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.....	33
Ενιαία εσωτερική αγορά.....	46
4 Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και Οικονομική Πολιτική.....	52
4.1 Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών.....	52
4.2 Ευρωσύστημα.....	53
4.3 Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.....	56
4.4 Τράπεζα της Ελλάδος.....	61
4.5 Οικονομική πολιτική της ΟΝΕ.....	63
4.6 Η υιοθέτηση του ευρώ στην Ελλάδα.....	67
5. Επιπτώσεις της πλήρους ένταξης της ελληνικής οικονομίας στην ΟΝΕ	69
Ελληνική οικονομία.....	74
6. Συμπεράσματα.....	81
Παγκόσμια οικονομία.....	81
Οικονομία της ευρωζώνης.....	83
Βιβλιογραφία.....	89

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της Ελλάδας προϋπήρχε της διασύνδεσης της πορείας της χώρας με τις προσπάθειες ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης εντός της Κοινότητας. Το γεγονός αυτό διαφαίνεται από την περίοδο που ακολούθησε μετά την απελευθέρωση της Ελλάδος (1944), όπου γίνονταν προσπάθειες επαναφοράς στα προπολεμικά επίπεδα ανάπτυξης. Το αποτέλεσμα κρίθηκε επιτυχημένο μέσω πόρων του εξωτερικού. Απόρροια ήταν η βαθμιαία οικοδόμηση ενός κράτους με αναπτυξιακές φιλοδοξίες και η μετάβαση από ένα σύστημα διοικητικών ελέγχων των τιμών και των ποσοτήτων στη φιλελευθεροποίηση. Λίγο αργότερα, η Ελλάδα άρχισε μια μακρά διαδικασία ενσωμάτωσης στην Κοινοτική οικονομία με συγκεκριμένη διάσταση, την Συμφωνία Σύνδεσης (1959). Ακολούθησαν πολιτικές αναταράξεις που δεν σταμάτησαν την οικονομική άνοδο, αλλά οδήγησαν στο πραξικόπημα. Συνέπεια των δικτατορικών κυβερνήσεων ήταν η αποκοπή της Ελλάδος από τις ευρωπαϊκές εξελίξεις, εφαρμόστηκε μόνο το μέρος της Συμφωνίας που αφορούσε την τελωνειακή ένωση και τελικά επήλθε η αποχώρηση της χώρας από το Συμβούλιο της Ευρώπης (1969). Στη συνέχεια με την εγκαθίδρυση του δημοκρατικού πολιτεύματος και την οικονομική πολιτική που ακολουθήθηκε οι μακροοικονομικές επιδόσεις ήταν ικανοποιητικές. Παρά τη δυσμενή διεθνή συγκυρία, η ελληνική κυβέρνηση υποβάλλει αίτηση για πλήρη ένταξη στην Κοινότητα (1975), χωρίς να περιμένει την εφαρμογή της Συμφωνίας Σύνδεσης. Η αρχική αντίδραση της κοινότητας ήταν η θέσπιση προενταξιακής περιόδου, κάτι το οποίο δεν έγινε δεκτό από την ελληνική πλευρά κι έτσι υπογράφηκε η Πράξη Προσχώρησης (1981). Το πέρασμα από την δεκαετία του '80 στη δεκαετία του '90, η ελληνική κοινωνία είχε εκσυγχρονιστεί αλλά η οικονομία της παρουσίαζε συσσωρευμένα προβλήματα. Παράλληλα, το ευρωπαϊκό περιβάλλον με τη σύναψη της Συνθήκης για την Ε.Ε., όπου προέβλεπε τη δημιουργία ενός συγκεντρωτικού νομισματικού συστήματος εντός της Ε.Ε. με κοινό νόμισμα και μια υπερεθνική Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), η διαδικασία αυτή θα ολοκληρωνόταν μέσα από τρία συγκεκριμένα στάδια της ΟΝΕ. Η νέα Συνθήκη βρήκε την Ελλάδα απροετοίμαστη, για αυτό οι εκάστοτε κυβερνήσεις προχώρησαν σε προσπάθειες σύγκλισης με τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Η συμμετοχή της χώρας μας κατέστη εφικτή και πραγματοποιήθηκε το 2001. σήμερα η Ε.Ε. είναι μια οικογένεια δημοκρατικών χωρών με κοινά θεσμικά όργανα που συνεργάζονται για την ευημερία και την ειρήνη, ενώ το βασικότερο καθήκον τους είναι η χάραξη και η εφαρμογή νομισματικής πολιτικής για τη ζώνη του ευρώ. η Συνθήκη, που προαναφέρθηκε, και το καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ)

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

αποτελούν την νομική βάση για την ενιαία νομισματική πολιτική. Το ΕΣΚΤ απαρτίζεται από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες (Εθν.ΚΤ) της Ε.Ε. Επίσης, και το Ευρωσύστημα αποτελείται από την ΕΚΤ και τις Εθν.ΚΤ των κρατών-μελών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ. Σε αυτά ασκείται ενιαία νομισματική πολιτική με άμεσο στόχο την διαφύλαξη της αξίας του ευρωπαϊκού νομίσματος. Οι αποφάσεις νομισματικής πολιτικής λαμβάνονται από το συμβούλιο κυβέρνησης της ΕΚΤ. Τα κράτη-μέλη ασκούν τις οικονομικές τους πολιτικές με σκοπό να συμβάλλουν στην υλοποίηση των στόχων της Κοινότητας, οι οποίες θεωρούνται κοινού ενδιαφέροντος. Η πορεία της ελληνικής οικονομίας προς τη ΟΝΕ συνοδεύεται κυρίως από την κυρίαρχη αντίληψη και τη επίσημη πολιτική από ένα κλίμα ευφορίας για τις επιπτώσεις, ιδιαίτερα σε ότι αφορά τους μισθούς, την ανεργία, το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων και την ενσωμάτωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στην ευρύτερη χρηματοπιστωτική αγορά.

SUMMARY

The European orientation of Greece preexisted the interconnection of the course of country with the efforts of European completion inside the Community. This fact emerges from the period that followed afterwards the release of Greece (1944), where efforts of reintroduction in the prewar levels of growth were made. The result was judged successful because of the resources of abroad. As a result it was the gradual construction of state with developmental ambitions and the passage from a system of administrative controls of prices and quantities in the liberalisation. Little later, Greece began a long process of incorporation in the Community economy with concrete dimension, the Agreement of Connection (1959). They followed political turbulences that did not prevent the economy from rising but led to the dictatorship. Consequence of dictatorial governments was the cutting off of Greece from the European developments, the only applied part of Agreement was that concerned the customs of union and finally befell the retirement of country from the Council of Europe (1969). Then with the establishment of democratic regime and the economic policy that was followed the macroeconomic records were satisfactory. Despite the unfavourable international economic situation the Greek government submits application for complete integration in Community (1975), without waiting for the application of total application of Agreement of Connection. The initial reaction of Community was the establishment of period previous to the membership, something which did not become acceptable from the Greek side and thus was signed the Act of Adhesion (1981). The passage in the decade '80 to the decade '90, the Greek society had been modernised but her economy presented massive problems. At the same time, the European environment with the contracting of Treaty on the EU, where it forecasted the creation of centralized monetary system inside the EU with common currency and a supernational European Central Bank (ECB), this process would be completed through three concrete stages of EMU. The new Treaty found Greece unready thus each government advanced in efforts of convergence with the European data. The attendance of our country was rendered feasible and was realised in 2001. Today EU is a family of democratic countries with common institutional bodies that collaborate for the prosperity and the peace, while its more basic duty is the mapping out and the application of monetary policy for the area of Euro. The Treaty that were mentioned before and the statute of European System of Central Banks (ESCB) constitute the legal base for the single monetary policy. The ESCB is composed from the ECB and the national central banks (NCB) of EU. Also, Eurosystem is constituted

SUMMARY

---

by the ECB and the NCB of states-member that has adopted the Euro. In them is practised single monetary policy with direct objective the safeguarding of value of European currency. The decisions of monetary policy are taken by the council of government of ESF. The states-member practise their economic policies with a view to contribute in the concretisation of objectives of Community, what are considered common interest. The course of Greek economy to the EMU is accompanied mainly by the sovereign perception and the official policy by a climate of euphoria for the repercussions, particularly regarding the wage, the unemployment, standard of living of workers and the incorporation of Greek banking system in the wider financier market.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μεταπολεμική ιστορία της Ελλάδος είναι εξαιρετικά πλούσια σε οικονομικές εξελίξεις και το γεγονός ότι αποτελούν πραγματική πρόκληση για έναν ερευνητή είναι αναμφισβήτητο. Σε αυτή την πρόσφατη ιστορική περίοδο (1944-2004) θα γίνει αναφορά στην ανά χείρας μελέτη που ακολουθεί, με στόχο να αναδειχθούν επίκαιρα προβλήματα και μέχρι ένα βαθμό να κατανοηθεί το παρελθόν από μια σύγχρονη οπτική γωνία. Βέβαια, όπως είναι γνωστό, όσο προσεγγίζει κάποιος το παρόν, τόσο πιο συζητήσιμες ή αμφισβητήσιμες γίνονται οι κρίσεις του, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι μειώνεται η επιστημονική αξιοπιστία της προσπάθειας. Απαραίτητη όμως, προϋπόθεση είναι να τηρούνται οι κανόνες της έρευνας και να αποφεύγονται οι υποκειμενικές κρίσεις.

Η μεταπολεμική Ελλάδα προσέλκυσε το ενδιαφέρον μου και με οδήγησε στο να αφιερώσω χρόνο και δυνάμεις για να ολοκληρωθεί η προσπάθεια της περιγραφής και της ερμηνείας παραμελημένων πτυχών της ιστορικής οικονομικής εξέλιξης και της οικονομικής πολιτικής στην εν λόγω περίοδο. Επίσης στο κείμενο που ακολουθεί γίνεται προσπάθεια να συγκεραστούν οι ανάγκες της ενημέρωσης (μέσω ιστορικών στοιχείων) με τις απαιτήσεις της πτυχιακής εργασίας (μέσω οικονομικών στοιχείων και πολιτικών). Έτσι για λόγους που γίνονται άμεσα αντιληπτοί, στο σημείο αυτό τονίζεται ότι: η μελέτη δεν είναι χρονικό οικονομικών γεγονότων, ιστορικών αποφάσεων και θεσμικών επινοήσεων, αλλά επιχειρεί ευρύτερες συνθέσεις και αναδεικνύει τις μακροχρόνιες τάσεις, προσφέροντας τις βασικές ερμηνείες για συζήτηση. Προς το σκοπό αυτόν αξιοποιεί τη θεωρία και τις δυνατότητες που προσφέρει ο επιστημονικός διάλογος στην ιστορία, την πολιτική και την οικονομική θεωρία. Παράλληλα με τις εξελίξεις σε εθνικό επίπεδο θα εξεταστούν και οι διεθνείς συγκυρίες, οι οποίες στην πορεία της ιστορικής πραγματικότητας αποδεικνύονται ιδιαίτερα ευνοϊκές. Το δεδομένο χρονικό διάστημα η επέκταση και η φύση του ελληνικού κράτους προσδιοριζόταν κυρίως από εσωτερικούς παράγοντες, ο ρόλος και η σημασία της αγοράς είχε την σταδιακά αυξανόμενη εύνοια του ξένου οικονομικού περιβάλλοντος. Η χώρα μας, γενικά, δεν χαρακτηριζόταν από συνθήκες απομόνωσης (στα πλαίσια των σοσιαλιστικών οικονομιών όπου ο ρυθμιστής της παραγωγής είναι το κράτος και η κάλυψη των αναγκών προέρχεται από τις ανταλλαγές), αντιθέτως επιδίωκε την ένταξή

της στους δυτικούς θεσμούς οικονομικής συνεργασίας και ολοκλήρωσης. Εξάλλου, η οικονομία και η κοινωνία της διέθετε πολλά ανοίγματα προς τα «έξω», χωρίς αυτά να παρουσιάζουν συγκυριακό χαρακτήρα. Επιπλέον, μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, πολιτικοί από διάφορες χώρες της Ευρώπης είναι πεπεισμένοι ότι ο μόνος τρόπος για να αποφευχθεί μια ακόμη τέτοιου είδους αναταραχή στην Ευρώπη είναι να ενωθούν οι χώρες οικονομικά και πολιτικά. Για την επιτυχία αυτού του στόχου από το 1950 κιόλας γίνονται προσπάθειες και προτείνεται να τεθούν υπό κοινή διαχείριση οι βιομηχανίες άνθρακα και χάλυβα της Δυτικής Ευρώπης. Ενώ, την ίδια δεκαετία, στον ελλαδικό χώρο η κυρίαρχη τάση ,αρχικά, ήταν η επέκταση των οικονομικών λειτουργιών του κράτους σε βάρος της αγοράς, έχοντας ως συνέπεια την ανέγερση υψηλών τειχών που προστάτευαν τις εσωτερικές δυνάμεις από την διεθνή οικονομία. Καθώς όμως, το ελληνικό κράτος πορευόταν με έναν επεκτεινόμενο κρατικό παρεμβατισμό, οι εξωτερικές συνθήκες στη δεκαετία του '80 μεταβάλλονται, ευνοώντας τις δυνάμεις της αγοράς, του ανταγωνισμού και της επιχειρηματικότητας. Η εξέλιξη αυτή αποτέλεσε την έναρξη μιας μακράς πορείας προσαρμογής στα νέα ευρωπαϊκά και διεθνή δεδομένα, αφού τα περιθώρια για αυτόνομη εσωτερική πορεία στενεύουν, απαιτώντας αλλαγή της ισορροπίας ανάμεσα σε κράτος και αγορά. Πλέον η ελληνική οικονομική πολιτική είχε περάσει σε φιλελεύθερη τροχιά.

Επίσης, στο εισαγωγικό αυτό σημείωμα πρέπει να σημειωθεί ότι: η μελέτη αυτή εξετάζει τη διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών γεγονότων και τη λειτουργία της οικονομικής πολιτικής του ελληνικού κράτους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η φτώχεια και η οικονομική ευημερία στην χώρα μας. Μέσα από την άντληση στατιστικών στοιχείων διαπιστώθηκε ότι η σχετική φτώχεια μειώθηκε σημαντικά κατά την περίοδο 1974-1982. Σε απόλυτους όρους, η φτώχεια μειώθηκε θεαματικά μεταξύ των ετών 1974 και 1982 και η μείωση αυτή συνεχίστηκε αλλά με πολύ βραδύτερους ρυθμούς. Στο βαθμό που η κοινωνική ευημερία του πληθυσμού συναρτάται θετικά με το μέσο βιοτικό του επίπεδο και αρνητικά με το επίπεδο της φτώχειας του, τα ευρήματα πολλών μελετών δείχνουν ότι και το επίπεδο κοινωνικής ευημερίας του πληθυσμού γνώριζε σημαντική βελτίωση μέχρι και το 1982. Για την περίοδο μετά το 1982 οι περισσότερες ενδείξεις συγκλίνουν στο ότι το επίπεδο κοινωνικής και ατομικής ευημερίας συνέχισε να βελτιώνεται αλλά με αισθητά βραδύτερους ρυθμούς. Τέλος, οι περισσότερες μεταβολές στη σύνθεση του πληθυσμού κατά την εξεταζόμενη περίοδο,

όπως η βελτίωση του μέσου εκπαιδευτικού επιπέδου και η αύξηση της πληθυσμιακής μερίδας των αστικών κέντρων, συνέβαλλαν θετικά στη μείωση της φτώχειας. Παρατηρούμε, λοιπόν, ότι οι εκάστοτε πολιτικές που εφαρμόζονταν από το ελληνικό κράτος συνέπιπταν με τον στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που είναι η προώθηση της ανάπτυξης, η οποία συμβάλλει στην καταπολέμηση της φτώχειας στις αναπτυσσόμενες χώρες και στην ενσωμάτωσή τους στην παγκόσμια αγορά. Κλείνοντας, αναφέρουμε ότι στην δεδομένη εργασία θα ασχοληθούμε εκτενώς με την νομισματική πολιτική που εφαρμόζεται και τον ρόλο της. Από τις αρχές της δεκαετίας του '80 το μέτρο που προτάθηκε ήταν η ανεξαρτησία των νομισματικών αρχών (Κεντρικής Τράπεζας) από οποιαδήποτε κυβερνητική πολιτική. Γνωρίζουμε ότι βέλτιστη κατάσταση για την οικονομία είναι αυτή στην οποία, η ανεργία βρίσκεται στο φυσικό της ποσοστό και ο πληθωρισμός είναι σχεδόν μηδέν. Αν η κυβέρνηση είχε τον έλεγχο της νομισματικής πολιτικής προκειμένου να καταπολεμήσει την ενδεχόμενη ανεργία να αύξανε αιφνιδιαστικά την προσφορά χρήματος με συνέπεια την δημιουργία πληθωρισμού. Έτσι σιγά σιγά όλες οι Κεντρικές Τράπεζες στο δυτικό κόσμο άρχισαν να αποκτούν ανεξαρτησία, μέχρι να φτάσουμε στο σήμερα όπου στο κέντρο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (Ο.Ν.Ε.) βρίσκεται εκ του ρόλου της η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Αυτή χαράσσει και θέτει σε εφαρμογή την ευρωπαϊκή νομισματική πολιτική και είναι υπεύθυνη για την σταθερότητα του ευρωπαϊκού νομίσματος, του ευρώ (€), με αποτέλεσμα να ελέγχει την προσφορά χρήματος σε αυτό το νόμισμα. Άρα, οι χώρες που είναι μέλη της ευρωζώνης εφαρμόζουν κοινή νομισματική πολιτική.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΗΜΑ

Η ενότητα 1 αποτελεί το εισαγωγικό σημείωμα της εν λόγω μελέτης. Η ενότητα 2 επικεντρώνεται στις πλούσιες οικονομικές εξελίξεις, που σημάδεψαν τη νεότερη και σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. Για την διευκόλυνση του αναγνώστη και την καλύτερη εξέταση των φαινομένων και των δραστηριοτήτων πραγματοποιήθηκε ο διαχωρισμός της μεταπολεμικής ιστορίας σε χρονικές περιόδους, με βάση τα οικονομικά και πολιτικά δρώμενα. Την περίοδο 1944-1952 σημειώνεται το πέρασμα από την κατοχή στον εμφύλιο και επιτυγχάνεται η οικονομική ανασυγκρότηση της Ελλάδος. Το χρονικό διάστημα 1953-1967 η ελληνική οικονομία έχει έναν αναπτυξιακό αέρα μέχρι να περάσουμε στην περίοδο όπου παρατηρείται ύφεση και εν συνεχεία

ανάκαμψη της οικονομίας στα πλαίσια ενός δικτατορικού πολιτεύματος (1967-1974). Έπειτα και μέχρι το 1981 επιτυγχάνεται η μετάβαση στη δημοκρατία και η ένταξη της Ελλάδος στην Κοινότητα. Το 1981-1990 στην ελληνική οικονομία κυριαρχεί η φιλοσοφία του λαϊκισμού μέχρι να φτάσουμε στα πρόσφατα χρόνια.

Στην ενότητα που ακολουθεί περιγράφονται τα διάφορα στάδια και οι διαδοχικές συνθήκες, που υπογράφηκαν έως ότου γίνει πραγματικότητα η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση και οδηγήσει στην ενιαία εσωτερική αγορά, όπου καταργούνται οι φραγμοί και οι διακρίσεις στην κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Στο κεφάλαιο αυτό φαίνεται και η κοινοτική πολιτική, που εφαρμόζεται για τη βελτίωση των συνθηκών της ποιότητας ζωής και της ανάπτυξης.

Στην ενότητα 4 γίνεται εκτενής ερμηνεία στην οικονομική πολιτική της ΟΝΕ και στα μέσα άσκησης αυτής. Για να απομονώσουμε την νομισματική πολιτική, όπως αυτή ασκείται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Έτσι, καθίσταται αναγκαία η αναφορά στη λειτουργία, το ρόλο και τα καθήκοντα του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών, του Ευρωσυστήματος και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Η ενότητα 5 ασχολείται με τις επιπτώσεις της ένταξης της Ελλάδος στην ΕΟΚ και πιο συγκεκριμένα με όλες τις εξελίξεις που συνεπάγεται η κοινή νομισματική πολιτική σε εθνικό επίπεδο.

Στην τελευταία ενότητα περιλαμβάνονται τα συμπεράσματα από τη σύγχρονη νομισματική πολιτική σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο. Η χρησιμότητα αυτής της ενότητας έγκειται στο ότι καθιστά εφικτή την αντιστοιχία των διεθνών εξελίξεων με εκείνες της ελληνικής οικονομίας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ

ΕΛΛΑΔΑ

Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδος από την γερμανική κατοχή τον Οκτώβριο του 1944 οι οικονομικές δραστηριότητες ήταν αποδιαρθρωμένες και οι υποδομές της κατεστραμμένες. Πλέον η Ελλάδα αποτελούσε μια υπό ανάπτυξη χώρα, τίποτα δε θύμιζε την βαθμιαία πρόοδο που είχε σημειωθεί στον βιομηχανικό, αγροτικό και ναυτιλιακό τομέα, κατά την προπολεμική περίοδο. Η κατοχή επέφερε διάλυση της βιομηχανικής παραγωγής, αφού από την πρώτη στιγμή οι γερμανικές δυνάμεις προέβησαν σε επιτάξεις εργοστασίων, πρώτων υλών καυσίμων και λεηλασίες των απομενόντων εθνικών πόρων. Το ίδιο καταστρεπτικές ήταν οι συνέπειες της κατοχής για την αγροτική παραγωγή, αφού πολλές περιοχές της χώρας αποσπάστηκαν από την ελληνική οικονομία, ώστε να περιέλθουν στα χέρια των ξένων. Έτσι διακόπηκε η εισροή τροφίμων στην υπόλοιπη χώρα με περαιτέρω συνέπεια όχι απλώς την μείωση της γεωργικής παραγωγής, αλλά και τη διάλυση της παραγωγικής μηχανής. Ακόμα μεγαλύτερες ήταν οι καταστροφές στο ναυτιλιακό κεφάλαιο της χώρας. Επίσης σημαντικές ήταν και οι καταστροφές που δέχθηκε η υποδομή, οι οποίες δεν επέτρεπαν την ομαλή επικοινωνία μεταξύ των διαφόρων τμημάτων της Ελλάδος. Κατά αυτό τον τρόπο προήλθε η διάλυση της εσωτερικής αγοράς και η ελληνική κυβέρνηση βρέθηκε από την πρώτη στιγμή αντιμέτωπη με ένα πολύπλοκο έργο: την εξασφάλιση τροφής για τον πληθυσμό, την δημιουργία συνθηκών για την ανάκαμψη των οικονομικών δραστηριοτήτων και την ανασυγκρότηση του αποδιαρθρωμένου κρατικού μηχανισμού.

Η δραματική αυτή κατάσταση οδήγησε:

- στον κατοχικό υπερπληθωρισμό, που ήταν το εμφανέστερο σύμπτωμα μιας τρομακτικής ανισορροπίας ανάμεσα σε κυκλοφορούσες ποσότητες χρήματος και προσφοράς,
- την ελληνική κυβέρνηση να ζητά συνεχώς την αποστολή επισιτιστικής βοήθειας από το εξωτερικό προς τη χώρα μας, μέσω ουδέτερων χωρών και διεθνών οργανώσεων, προκειμένου να ανακουφιστεί ο πληθυσμός.

Η επισιτιστική βοήθεια ήταν οικονομικά και πολιτικά σημαντική, διότι διαίρεσε την χώρα μετά την κατοχή. Από τη μια μεριά υπήρχε η Ελλάδα των μεγάλων αστικών κέντρων (Αθήνα και Πειραιάς) που επωφελήθηκε από τη βοήθεια και από την άλλη, μια Ελλάδα ελεύθερη που έπρεπε να συντηρηθεί με τις δικές της δυνάμεις και τους περιορισμένους πόρους της επικράτειας. Το κόστος του εμφυλίου ηθικό, ανθρώπινο, πνευματικό και υλικό παραμένει ανυπολόγιστο. Ο εμφύλιος επιβράδυνε την ανασυγκρότηση, τροφοδοτώντας ένα κλίμα γενικευμένης αβεβαιότητας και απορροφώντας, για πολεμικούς σκοπούς, μεγάλο μέρος των εξωτερικών πόρων.

Καθώς, ο εμφύλιος τελειώνει (με τη μάχη του Γράμμου το 1949), η Ελλάδα είχε φτάσει πάλι τα προπολεμικά επίπεδα οικονομικής δραστηριότητας και έπαιρνε έναν αέρα ανάπτυξης. Κι αυτό συνέβη γιατί, αμέσως μετά την αποχώρηση των γερμανικών κατοχικών δυνάμεων, η πολιτική και κρατική μηχανή τέθηκε σε κίνηση. Τον Νοέμβριο του 1944 πραγματοποιείται η πρώτη νομισματική μεταρρύθμιση με κεντρικό στόχο την αντιμετώπιση του πληθωρισμού. Η αξία μιας νέας δραχμής ορίστηκε σε 50δς παλαιές και η εξωτερική της αξία διαμορφώθηκε στις 600 δρχ. έναντι της στερλίνας. Αυτή η πρώτη προσπάθεια σταθεροποίησης απέτυχε. Έτσι, επιδιώκεται μια δεύτερη προσπάθεια «νομισματικής διαρρύθμισης» τον Ιούνιο του 1945 με κεντρικό στόχο την σταθεροποίηση της αγοραστικής αξίας της δραχμής. Όμως, ούτε αυτή η προσπάθεια δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Η υποτίμηση του Ιανουαρίου 1946 που πραγματοποιήθηκε, ήταν μέρος ενός τρίτου σταθεροποιητικού προγράμματος, το οποίο είχε καλύτερη τύχη από τα προηγούμενα. Παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί επιχειρήθηκε στο πλαίσιο μιας συμφωνίας ανάμεσα σε ελληνική και βρετανική κυβέρνηση. Η πρώτη ανέλαβε την εφαρμογή ενός συγκεκριμένου σταθεροποιητικού προγράμματος και η δεύτερη το στήριξε με οικονομική και υλική βοήθεια. Αυτό το νέο πρόγραμμα είχε μεγαλύτερη επιτυχία από τα υπόλοιπα για έναν πολύ ουσιαστικό λόγο: το κράτος είχε πια αρχίσει να λειτουργεί και η γεωργική παραγωγή ανέκαμπταν. Ήδη από το 1945 η αγροτική παραγωγή αρχίζει να αυξάνεται εξασφαλίζοντας τον καλύτερο εφοδιασμό του πληθυσμού. Ανάλογες προσπάθειες έγιναν στη βιομηχανία και βιοτεχνία, που χρηματοδοτούνταν από την UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration) και από την Τράπεζα της Ελλάδος. Ακόμη η παραχώρηση 100 πλοίων από τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής έδωσε το έναυσμα για την ανασυγκρότηση του ελληνικού εμπορικού στόλου. Η είσοδος των Αμερικανών

στην ελληνική πολιτική και στην οικονομική ζωή πραγματοποιήθηκε το 1947, με το γνωστό «δόγμα Τρούμαν» (12 Μαρτίου) και το σχέδιο Μάρσαλ (5 Ιουνίου). Η αμερικανική βοήθεια στόχευε στην οικοδόμηση μιας ανταγωνιστικής ελληνικής οικονομίας και όχι μιας κλειστής, που όμως θα ήταν εξαρτημένη από την εξωτερική βοήθεια¹. Για το λόγο αυτό, πρότειναν και επέμεναν στον σχηματισμό συμμαχικών κυβερνήσεων. Το πρώτο πρόγραμμα οικονομικής και, πρωτίστως, στρατιωτικής βοήθειας προς την Ελλάδα (και την Τουρκία) εξαγγέλθηκε από τον πρόεδρο Χ. Τρούμαν. Ενώ, λίγο αργότερα, ο Υπουργός Εξωτερικών των Η.Π.Α. Τζώρτζ Μάρσαλ ανακοίνωσε την ανασυγκρότηση των οικονομιών της Δυτικής και Ανατολικής Ευρώπης μέσω της συνεργασίας με τις εθνικές κυβερνήσεις. Αντανάκλαση όλων αυτών των θεσμικών εξελίξεων στην Ελλάδα είναι η υπογραφή συμφωνιών με τις Η.Π.Α. που ρύθμιζαν θέματα βοήθειας και, φυσικά, οικονομικής πολιτικής.

Καθώς το έργο της ανασυγκρότησης έτεινε να εκπληρωθεί αργά μεν, αλλά σχεδόν συνεχώς παρά το κλίμα που είχε δημιουργήσει ο εμφύλιος πόλεμος, η προσοχή μετατοπιζόταν προς το ζήτημα της ανάπτυξης. Η νομισματική σταθερότητα αποτελούσε επιδίωξη των πρώτων μετακατοχικών κυβερνήσεων και του ξένου παράγοντα, αλλά εξίσου σημαντικό ήταν η ανασυγκρότηση της παραγωγικής μηχανής της χώρας και η ταχύτερη δυνατή επάνοδος στα προπολεμικά επίπεδα παραγωγικής δραστηριότητας. Μετά το τέλος του εμφυλίου και στη μεταβατική περίοδο 1950-1952 σημειώθηκαν σημαντικές εξελίξεις, που προδιέγραφαν τη μεταγενέστερη πορεία και την επιστροφή της χώρας μας στην παλαιά της πορεία. Όμως, η ανασυγκροτημένη Ελλάδα παρέμενε μια μη ανεπτυγμένη χώρα, όπως και πριν από τον πόλεμο. Σε σχέση με τις αναπτυξιακές φιλοδοξίες που είχαν αρχίσει να διογκώνονται και να αποκτούν σαφές περίγραμμα και στόχο, το δυτικό επίπεδο ζωής, η υποδομή της ήταν ανεπαρκής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το επίπεδο του εισοδήματος το οποίο είχε μεν επανέλθει στα προπολεμικά επίπεδα, παρέμενε δε συγκριτικά χαμηλό και μάλιστα από τα χαμηλότερα στο χώρο της Δυτικής Ευρώπης. Το κράτος αναγνώριζε, κι αυτό αποδείχθηκε θετικό, ότι για να μην έχει η ανάπτυξη στενά όρια θα έπρεπε να γίνει η μετάβαση από μια οικονομία που είχε λειτουργήσει για μια ολόκληρη δεκαετία υπό συνθήκες έκτακτων καταστάσεων σε μια οικονομία της ειρήνης. Με άλλα λόγια, η «αποστρατικοποίηση» της χώρας ήταν επιτακτική ανάγκη. Με αυτό τον τρόπο η Ελλάδα θα επιτάχυνε την

---

1. Καζάκος Πάνος: Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά, σελ.87

οικονομική της ανόρθωση, αποδεσμεύοντας πόρους που μέχρι τότε δαπανούνταν στο στρατό και χρησιμοποιώντας την οικονομική αρωγή εκ του εξωτερικού σε επενδύσεις. Πολλές προσωπικότητες που έπαιζαν ρόλο στη διαμόρφωση της οικονομικής πολιτικής, όπως ο Αλέξανδρος Διομήδης, ο Ξενοφών Ζολώτας και ο Άγγελος Αγγελόπουλος, πίστευαν ότι η Ελλάδα δεν θα έπρεπε να στηρίζεται στους άδηλους πόρους του εξωτερικού αλλά, η προσοχή της έπρεπε να είναι στραμμένη προς την αξιοποίηση των δικών της παραγωγικών πόρων κατά τέτοιο που θα επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα, δηλαδή, η εκβιομηχάνιση. Το ζήτημα της εκβιομηχάνισης με τη σειρά του, την περίοδο εκείνη, αποτελούσε αντικείμενο πολλών συζητήσεων και αρκετών διχογνωμιών. Μεγάλες προσωπικότητες του τόπου που έπαιζαν κρίσιμο ρόλο στην διαμόρφωση της οικονομικής πολιτικής, θεωρούσαν ότι η εκβιομηχάνιση της χώρας μέσω μεγάλων επενδυτικών σχεδίων εγκυμονούσε πολλούς και ποικίλους κινδύνους για την ίδια, ιδιαίτερα όταν αυτά τα σχέδια προγραμματιζόνταν και εκτελούνταν υπό την αιγίδα του κράτους. Τόνιζαν την ανάγκη να δοθεί προτεραιότητα στην ανάπτυξη της γεωργίας, της ελαφριάς βιομηχανίας του τουρισμού και της ναυτιλίας. Ο ουσιαστικότερος κίνδυνος που υπογραμμιζόταν ήταν η ενδεχόμενη σπατάλη των πολύτιμων πόρων χωρίς να βελτιωθούν οι συνθήκες ζωής σε ευρύτερη κλίμακα. Τελικά, επικράτησε η ελαφριά βιομηχανία με τη συμμετοχή του ξένου κεφαλαίου. Το άνοιγμα της χώρας στο διεθνές εμπόριο και η σύνδεση με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.) ήταν η λογική προέκταση των τότε επιλογών.

Όπως γίνεται αντιληπτό από τα παραπάνω, οι επιλογές οικονομικής πολιτικής και οι θεσμοί έχουν μεγάλη σημασία στην αναπτυξιακή διαδικασία, δηλαδή όταν έχουν εξαντληθεί οι δυνάμεις της απλής ανόρθωσης. Για τις κυβερνήσεις της δεκαετίας του '50 η ανάπτυξη δεν ήταν μόνον οικονομικός στόχος αλλά και ζήτημα πολιτικής επιβίωσης. Ορόσημο αυτής της δεκαετίας αποτέλεσε η νομισματική μεταρρύθμιση στις 9 Απριλίου 1953, η οποία μαζί με μια δέσμη συνοδευτικών μέτρων είχε ιδιαίτερη συμβολή στην περαιτέρω πορεία της ελληνικής οικονομίας. Αποτέλεσμα αυτής ήταν η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης του λαού προς τη δραχμή. Το συγκεκριμένο γεγονός είχε σπουδαία σημασία, αφού συντέλεσε στην αύξηση των αποταμιεύσεων, όταν μάλιστα γνωρίζουμε ότι η νομισματική σταθερότητα ταιριάζει στους Έλληνες πολίτες που σκέφτονται το μέλλον και έχουν σκληρή ροπή προς την αποταμίευση. Όμως, τα βασικά χαρακτηριστικά της μεταρρύθμισης ήταν η τολμηρή υποτίμηση της δραχμής

(από 15.000δρχ./ \$ σε 30.000δρχ./ \$) και η αλλαγή προσανατολισμού της οικονομικής πολιτικής πέρα από την διαχείριση ή την καταπολέμηση της φτώχειας. Η ισοτιμία της δραχμής που συνδέθηκε με το δολάριο (εκτός του γεγονότος ότι συνδέθηκε με ένα ισχυρό νόμισμα) θα παραμείνει σταθερή για 30 χρόνια. Παρά το θετικό αποτέλεσμα, που προκάλεσε η μεταρρύθμιση και σχολιάστηκε νωρίτερα, υπήρχε ο φόβος της αναθέρμανσης του πληθωρισμού, λόγω της υποτίμησης, έτσι πάρθηκαν ορισμένα μέτρα που στόχευαν στη συγκράτηση του επιπέδου των τιμών. Για παράδειγμα, επιδοτήθηκαν είδη πρώτης ανάγκης, πραγματοποιήθηκαν έλεγχοι των τιμών στην αγορά και, παρά τις αντιρρήσεις κυβερνητικών στελεχών, απελευθερώθηκαν οι εισαγωγές από ποσοτικούς περιορισμούς. Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι η κρατική πολιτική κινούνταν γύρω από τους εξής κεντρικούς άξονες:

- την ενσωμάτωση της χώρας στο δυτικό σύστημα,
- τη νομισματική σταθερότητα,
- την ανάληψη κρατικών πρωτοβουλιών για την εκτέλεση έργων υποδομής και ανάπτυξης,
- την αποκατάσταση του ρόλου της αγοράς και
- τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου του κράτους, όσον αφορά την παρέμβασή του στην αγορά.

Επιπλέον, το ίδιο έτος (1953) θεωρείται σήμερα η αφετηρία του βαθμιαίου αναπροσανατολισμού όσον αφορά τον κρατικό παρεμβατισμό, διότι η μεταρρύθμιση σε συνδυασμό με την σταθεροποίηση της κατάστασης (που είχε προηγηθεί) οδήγησαν στην νομισματική σταθερότητα. Αυτή αποτέλεσε την απαραίτητη προϋπόθεση για να μεταβεί η ελληνική οικονομία από το σύστημα διοικητικών ελέγχων των τιμών και των ποσοτήτων στη φιλέλευθεροποίηση, με άμεσο αποτέλεσμα να αποφεύγονται οι στρεβλώσεις στην αγορά. Κλείνοντας τα περί μεταρρύθμισης, η συνολικά επιτυχής σταθεροποίηση έφερε την χώρα μας σε τροχιά μερικής αποκατάστασης και η ανάμειξη του κράτους στην αγορά «εκλογίκευσε», ενώ με το πέρασμα του χρόνου θα περιορίζεται ακόμη περισσότερο. Όμως, για την αποκόμιση όλων αυτών των θετικών στοιχείων συντέλεσε και η θέσπιση νέων μέτρων και η λήψη καινοτόμων αποφάσεων. Το 1953 ψηφίστηκε ο νόμος που παρείχε μια σειρά κινήτρων για την ενθάρρυνση των ξένων ιδιωτικών επενδύσεων στην Ελλάδα. Στη συνέχεια, δόθηκαν άλλα κίνητρα σε συμβάσεις που θεωρούνταν ειδικής σημασίας για την οικονομία και σε εγχώριες επιχειρήσεις, προκειμένου να προωθήσουν τις εξαγωγές τους. Ακόμα, έγινε μια

προσπάθεια να σχηματιστούν νέα βιομηχανικά κέντρα (Θεσσαλονίκη, Καβάλα, Πτολεμαΐδα) με την ίδρυση κρατικών επιχειρήσεων και την παροχή πλούσιων διασφαλίσεων για την πραγματοποίηση επενδυτικών σχεδίων, που αξιοποίησαν όλες οι μεγάλες επιχειρήσεις.

Άλλα στοιχεία που συμπλήρωσαν το οικονομικό, πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο της χώρας μας, την περίοδο αυτή, ήταν η εκστρατεία για την αύξηση των εσωτερικών αποταμιεύσεων, η χαλάρωση των τραπεζικών ελέγχων, η δημιουργία φορέων για την υποστήριξη της εκβιομηχάνισης και οι παραγωγικές πρωτοβουλίες του κράτους. Άρα, όπως γίνεται κατανοητό, το κράτος με νέους θεσμούς που στοχεύουν στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων του τόπου. Εκτός από την ίδρυση νέων κρατικών θεσμών ή οργανισμών σημειώθηκε και η αναδιοργάνωση κάποιων παλαιότερων με βάση τις εμπειρίες που είχαν αποκτηθεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η συγχώνευση των τραπεζών Εθνική και Αθηνών, που πραγματοποιήθηκε το 1953, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός μεγάλου κρατικού μονοπωλίου στον τραπεζικό τομέα, το οποίο θα επηρεάσει τις μετέπειτα οικονομικές δραστηριότητες. Το 1954 ιδρύθηκε ο Οργανισμός Χρηματοδότησης Οικονομικής Ανάπτυξης (Ο.Χ.Ο.Α.) για να υπηρετήσει τους στόχους που υποδούλωνε ο τίτλος, όμως οι επιδοτήσεις του αποδείχθηκαν φτωχές. Το 1959 ακολούθησε η ίδρυση του Οργανισμού Βιομηχανικής Ανάπτυξης (Ο.Β.Α.), επίσης για να υποβοηθήσει την ανάπτυξη, αλλά στη συνέχεια αποδείχθηκε ότι λειτουργούσε εναντίον της ιδιωτικής επιχειρηματικότητας, ευνοώντας την κρατική. Λίγα χρόνια αργότερα, το 1964, με σκοπό την αναδιοργάνωση της αναπτυξιακής προσπάθειας του κράτους, επιτεύχθηκε η συγχώνευση του Ο.Χ.Ο.Α. και του Ο.Β.Α., έτσι προέκυψε η Εθνική Τράπεζα Βιομηχανικής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Β.Α), στην οποία ανατέθηκαν, συγχρόνως, οι λειτουργίες μιας χρηματοδοτικής τράπεζας αλλά και μιας αναπτυξιακής εταιρίας. Δηλαδή, η Ε.Τ.Β.Α. διέθετε μακροχρόνια δάνεια και αναλάμβανε επιχειρηματικούς κινδύνους ταυτόχρονα. Αρχικά, η λειτουργία της δεν ικανοποίησε τις προσδοκίες, αλλά, με την πάροδο του χρόνου αποδείχθηκε ένα χρήσιμο εργαλείο. Επιπλέον, την εν λόγω περίοδο, υπήρξαν αρκετοί φορείς που επέκτειναν γρήγορα τις δραστηριότητές τους. Γεγονός αναμφισβήτητο ήταν η απορρόφηση όλων των ιδιωτικών και δημόσιων επιχειρήσεων παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος από την Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.).

Βαθμιαία οικοδομήθηκε ένα κράτος με αναπτυξιακές φιλοδοξίες και γινόταν ολοένα και μεγαλύτερη η ανάγκη για συστηματικότερη οργάνωση και συντονισμό αυτών των φιλοδοξιών. Στην προσπάθεια αυτή και πρωθυπουργό τον Κ. Καραμανλή ιδρύθηκε το 1958 ένα συμβούλιο υψηλού επιπέδου που θα προγραμμάτιζε την οικονομική και κοινωνική πολιτική. Επίσης το ίδιο έτος δημιουργήθηκε το Κέντρο Οικονομικών Ερευνών υπό την ηγεσία του Α. Παπανδρέου. Οι παραπάνω οικονομικές εξελίξεις συνετέλεσαν στην οικονομική επέκταση της χώρας κατά τέτοιο τρόπο που σημειώθηκε άνοδος στον ρυθμό μεγέθυνσης του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (κ.κ. ΑΕΠ).

Την συγκεκριμένη χρονική περίοδο η ελληνική βιομηχανική παραγωγή συνολικά επεκτεινόταν ταχύτερα της αγροτικής, με αποτέλεσμα να υποσκελίζεται ο αγροτικός τομέας στην υλική παραγωγή του τόπου και να μεταβάλλεται η διάρθρωση της οικονομίας και της κοινωνίας. Ο παρακάτω πίνακας καθιστά εμφανή την αύξηση του Δευτερογενή Τομέα στο ΑΕΠ σε σύγκριση με τον Πρωτογενή Τομέα της οικονομίας. Οφείλεται να τονιστεί ότι στην Ελλάδα η επέκταση της βιομηχανικής παραγωγής ενισχύθηκε με την αλλαγή που σημειώθηκε σε ορισμένα δομικά χαρακτηριστικά του τομέα.

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΓΧΩΡΙΟ ΠΡΟΪΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ							
(Εκ. δραχμές σε σταθερές του έτους 1970)							
ΕΤΟΣ	ΑΕΠ	Α' ΤΟΜΕΑΣ		Β' ΤΟΜΕΑΣ		Γ' ΤΟΜΕΑΣ	
		ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΤΙΜΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ	ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΤΙΜΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ	ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΤΙΜΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΑ
1948	58.288	17.211	29,5	9.851	16,9	31.226	53,6
1949	69.982	23.473	33,5	11.596	16,6	34.913	49,9
1950	74.355	20.683	27,8	14.966	20,1	38.706	52,1
1951	80.511	23.475	29,2	14.782	18,4	42.254	52,5
1952	80.746	22.159	27,4	15.121	18,7	43.466	53,8
1953	91.291	27.898	30,6	17.819	19,5	45.574	49,9
1954	94.123	27.179	28,9	19.124	20,3	47.820	50,8
1955	100.533	29.078	28,9	21.101	21,0	50.354	50,1
1956	109.277	29.851	27,3	23.860	21,8	55.566	50,8
1957	115.858	33.738	29,1	25.011	21,6	57.109	49,3
1958	120.481	31.413	26,1	27.953	23,2	61.115	50,7
1959	125.308	32.947	26,3	29.515	23,6	62.846	50,2
1960	129.201	29.863	23,1	33.406	25,9	65.932	51,0
1961	143.772	37.836	26,3	35.858	24,9	70.078	48,7
1962	144.612	32.888	22,7	37.504	25,9	74.220	51,3
1963	159.171	39.594	24,9	40.378	25,4	79.199	49,8

Πηγή: Υπουργείο Συντονισμού (Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδος)

Οι δραστηριότητες σε ορυχεία-μεταλλεία, ηλεκτρικό-φωταέριο- ύδρευση και κατασκευές επεκτάθηκαν γρήγορα, ενώ στο εσωτερικό της μεταποίησης έγιναν σημαντικές ανακατατάξεις, αφού η παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων αναπτύχθηκε με βραδύτερους ρυθμούς από νέους κλάδους κι έτσι οι χημικές βιομηχανίες έγιναν πιο ανταγωνιστικές. Όμως, για τη σταδιακή ανάπτυξη, ουσιαστική αποδείχθηκε η συμβολή της εισροής ξένων παραγωγικών κεφαλαίων και οι ξένες επενδυτικές πρωτοβουλίες. Οι ελληνικές κυβερνήσεις προκειμένου να προσελκύσουν το ξένο κεφάλαιο προσέφεραν διασφαλίσεις και κίνητρα. Επιθυμούσαν μέσω αυτού να ωθήσουν τις επενδύσεις πέρα από τα όρια της εθνικής αποταμίευσης, να αυξήσουν την απασχόληση, να φέρουν στη χώρα τεχνολογία και τεχνογνωσία και να εισπράξουν φόρους. Επιπλέον, για να ελαχιστοποιηθούν όσο το δυνατό περισσότερο τα πιθανά μειονεκτήματα των ξένων επενδύσεων, το κράτος έθετε περιορισμούς και ελέγχους. Για παράδειγμα, δεν επιτρεπόταν ο ελεύθερος επαναπατρισμός των κεφαλαίων, η ελεύθερη εξαγωγή κερδών και η απασχόληση ξένων στις νεοϊδρυόμενες επιχειρήσεις (με εξαίρεση το ειδικευμένο προσωπικό σε ανώτερες θέσεις είτε τεχνικές είτε διοικητικές)². Μέσα από όλες αυτές τις δραστηριότητες και τους οικονομικούς παράγοντες η χώρα μας αναμφίβολα κέρδισε έδαφος σε σύγκριση με άλλες αναπτυγμένες οικονομίες, γεγονός που εν μέρει οφείλεται στο διαφορετικό αναπτυξιακό επίπεδο, της αφετηρίας. Είναι γνωστό ότι όταν μια χώρα ξεκινά με χαμηλό επίπεδο οι ρυθμοί μεγέθυνσης είναι υψηλότεροι, γιατί η κάθε παρατηρούμενη μεταβολή έχει μεγαλύτερη βαρύτητα. Παρά την πρόοδο και τη διαδικασία προσέγγισης των δυτικό-ευρωπαϊκών χωρών, η Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του '60 παρέμενε αναπτυσσόμενη χώρα και εξακολουθούσε να υστερεί σε σχέση με τις αναπτυγμένες χώρες της Δύσης σε παραγωγικότητα, υποδομές, μέγεθος επιχειρήσεων, βαθμό ανοίγματος στη διεθνή αγορά, που είναι αλληλένδετα. Είναι γεγονός ότι μια ιστορική υστέρηση τέτοιου είδους και ανάλογου μεγέθους με αυτή της Ελλάδος δεν είναι δυνατό να καλυφθεί μέσα σε μια ή δύο δεκαετίες. Άξιο προσοχής, όμως, είναι το γεγονός ότι η διεθνής συγκυρία τη δεδομένη περίοδο παρέμενε ευνοϊκή, όπως αποδεικνύουν οι εισροές ξένων χρηματικών πόρων στη χώρα μας.

---

2. Καζάκος Πάνος: Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά, σελ.206

Σε αυτές τις δεκαετίες το κράτος να μεν εμπλουτίζεται με νέα θεσμικά όργανα (όπως ειπώθηκε πριν) αλλά επεκτείνει και τον παρεμβατισμό του με τη μορφή νέων φορέων και στον αγροτικό τομέα. Δηλαδή, το 1960 ιδρύεται η Νέα ΑΓΡΕΞ (Εταιρεία Εξαγωγής Αγροτικών Προϊόντων), η Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης και ο Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων από το ελληνικό Δημόσιο. Όλα αυτά μπορεί να επέφεραν μαζί με τη νομισματική σταθερότητα, τους σχετικά υψηλούς ρυθμούς μεγέθυνσης και την προϊούσα εκβιομηχάνιση, η οικονομία δεν κατάφερε να απορροφήσει το διαθέσιμο εργατικό δυναμικό και τους απασχολούμενους κι, όπως ήταν αναμενόμενο, η μετανάστευση διογκώθηκε την παρούσα περίοδο. Το φαινόμενο αυτό, δεν χαρακτήριζε μόνο τη χώρα μας αλλά έπληττε κι άλλες χώρες τις ευρωπαϊκής περιφέρειας, για παρόμοιες αιτίες. Η αύξηση των μεταναστευτικών κυμάτων προς τις Δυτική Ευρώπη είχε ως αποτέλεσμα τη διεύρυνση των ροών συναλλάγματος προς την Ελλάδα. Τα μεταναστευτικά εμβάσματα θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως ένα είδος βοήθειας προς την ελληνική οικονομία διότι οδήγησαν σε μια σειρά θετικών επιπτώσεων, όπως: ενίσχυση των ατομικών εισοδημάτων, άμβλυνση περιφερειακών εισοδηματικών ανισοτήτων και τέλος εισροή καταναλωτικών και κεφαλαιουχικών αγαθών. Βέβαια, δεν έλειψαν οι αρνητικές επιπτώσεις. Για παράδειγμα, μετανάστευσαν δυναμικά στελέχη που τα στερούνταν η χώρα μας ενώ, τα μεταναστευτικά εμβάσματα επηρέαζαν τα καταναλωτικά πρότυπα. Ο κύριος πόλος έλξης για τους Έλληνες μετανάστες ήταν η Δυτ. Γερμανία, με την οποία είχε υπογραφεί διμερής συμφωνία όσον αφορά το μεταναστευτικό καθεστώς (το 1960 καθορίστηκε το νομικό πλαίσιο για τις μετακινήσεις εργατών μεταξύ των δύο χωρών). Εκτός της μετανάστευσης μια άλλη σκοτεινή πλευρά του οικονομικού θαύματος της ανάπτυξης αποτέλεσε η άνιση περιφερειακή ανάπτυξη. Κι αυτό συνέβη γιατί, το βασικό πρόβλημα που παρατηρήθηκε μετά την ανασυγκρότηση της χώρας ήταν η υπερβολική συγκέντρωση ανθρώπων και δραστηριοτήτων μόνο στην πρωτεύουσα. Έτσι, υπήρχαν περιοχές στις οποίες άνθιζε η βιομηχανία και κάποιες που διατηρούσαν τον αγροτικό τους χαρακτήρα. Στην πορεία υπήρξαν προσπάθειες που είχαν ως στόχο την απομαζικοποίηση και την ενίσχυση της βιομηχανίας στην περιφέρεια, τα κύρια χαρακτηριστικά αυτών ήταν: η μείωση των επιτοκίων στα βιομηχανικά δάνεια και η απαγόρευση χορήγησης αδειών για εγκατάσταση βιομηχανιών στο νομό Αττικής (εντός του διαστήματος 1952-1957). Όμως, παρά τις προσπάθειες η εικόνα που μόλις περιγράφηκε δεν μπόρεσε να αλλάξει,

με αποτέλεσμα, να γίνεται έντονη η πεποίθηση ότι το κράτος ήταν αδύναμο να διαμορφώσει και να εφαρμόσει μια αποτελεσματική πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης.

Λίγο αργότερα η Ελλάδα άρχισε μια μακρά διαδικασία ενσωμάτωσης στην κοινοτική οικονομία με τη Συμφωνία Σύνδεσης. Ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της Ελλάδας, όπως τονίστηκε προηγουμένως, προϋπήρχε της διασύνδεσης της πορείας της χώρας με τις προσπάθειες ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης εντός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Έλαβε, ωστόσο συγκεκριμένη διάσταση με την υποβολή αίτησης για τη σύνδεση με τη νεοπαγή Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), τον Ιούνιο του 1959, μια αίτηση που οδήγησε στην υπογραφή της Συμφωνίας Σύνδεσης Ελλάδας-ΕΟΚ, το 1961. Αυτή ήταν η πρώτη του τύπου που είχε ποτέ συναφθεί από την Κοινότητα και προέβλεπε ρητά ότι, εφόσον η Ελλάδα θα ήταν σε θέση να αναλάβει πλήρως τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Συνθήκη της ΕΟΚ, τα «συμβαλλόμενα μέρη θα εξετάσουν τη δυνατότητα προσχώρησης της Ελλάδας στην Κοινότητα» (άρθρο 72 ΣΕΚ). Ο κύριος σκοπός ήταν να επιτευχθεί μια πλήρης τελωνειακή ένωση σταδιακά και κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου. Η χώρα μας ήλπιζε να αντλήσει πολιτικά και οικονομικά πλεονεκτήματα. Από πολιτική σκοπιά η Συμφωνία σταθεροποιούσε αλλά και ενίσχυε τη θέση της Ελλάδας στο δυτικό κόσμο. Όσον αφορά τους οικονομικούς όρους αναμένονταν κέρδη από την πραγματοποίηση μεγαλύτερων εξαγωγών στις αγορές της Κοινότητας, αφού τα ελληνικά προϊόντα θα απολάμβαναν ελεύθερη είσοδο, σε αντίθεση με τα ανταγωνιστικά προϊόντα από τις τρίτες χώρες. Ένας σταδιακά αυξανόμενος ανταγωνισμός, ο οποίος εντός της στενής περιοχής της ελληνικής αγοράς ήταν ανέφικτος, θα είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των επενδύσεων στον εκσυγχρονισμό. Το γεγονός αυτό θα καθιστούσε την βιομηχανία πιο ανταγωνιστική. Επίσης η οικονομική συμβολή της Κοινότητας θα ελάφρυνε τις πιέσεις στον προϋπολογισμό που προερχόταν από τις αυξημένες κρατικές δαπάνες. Μετά από όλες αυτές τις εξελίξεις η ελληνική οικονομία και κοινωνία του 1963 βρισκόταν πλέον σε ένα σημείο που απείχε πολύ από την εποχή του πολέμου. Μπορεί τα ψυχικά τραύματα, που είχαν προκληθεί από τον πόλεμο, να μην επουλώθηκαν ακόμη, αλλά και πολλά προβλήματα διαρθρωτικού χαρακτήρα παρέμεναν άλυτα. Όμως, όλοι θεωρούσαν ότι η χώρα είχε μέλλον και ότι υπήρχαν περιθώρια να συμμετέχουν όλοι στους καρπούς της ανάπτυξης, αρκεί να άλλαζε το πολιτικό σκηνικό.

Η αλλαγή αυτή που χαρακτηριζόταν τόσο αναγκαία, επήλθε με τις εκλογές του Νοεμβρίου το 1963 και του Φεβρουαρίου το 1964, με την ανάληψη της διακυβέρνησης από τον Γεώργιο Παπανδρέου. Η οικονομική πολιτική που υιοθετήθηκε από τη νέα κυβέρνηση δεν ήταν τόσο προσανατολισμένη στη νομισματική σταθερότητα όσο η προηγούμενη αλλά στην επέκταση της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων και τη μείωση των ανισοτήτων (κεϋνσιανή πολιτική). Με τη δεδομένη οικονομική πολιτική, μερικά από τα μέτρα που ελήφθησαν τότε ήταν η ρύθμιση αγροτικών χρεών, η εισοδηματική ενίσχυση των αγροτών και η αύξηση των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων. Ήταν η περίοδος της ικανοποίησης των λαϊκών αιτημάτων, κάτι όμως που ανησυχούσε την οικονομία, κι αυτό γιατί η επεκτατική πολιτική είχε ως συνέπεια την επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης των τιμών (πληθωρισμός). Από την άλλη μεριά, η εγχώρια βιομηχανική παραγωγή επιταχύνθηκε, οι ρυθμοί μεγέθυνσης της οικονομίας (ΑΕΠ) παρέμειναν υψηλοί και οι ιδιωτικές επενδύσεις έκανα άλματα βαίνοντας αυξανόμενες, ενώ η επέκταση των δημοσίων επενδύσεων παρουσίαζε κάμψη. Επίσης, δυναμισμός χαρακτήριζε τις κατασκευές και τις δραστηριότητες στα ορυχεία.

Εξετάζοντας κάποιος την περίοδο 1961-1967, εύκολα, διαπιστώνει ότι χαρακτηρίζεται από οξείες πολιτικές αντιπαραθέσεις, που έχουν ως αιτίες, ανάμεσα σε άλλα, τη συνεχή παρέμβαση εξωθεσμικών παραγόντων και τις κομματικές πρακτικές και παραδόσεις (π.χ. προσωποπαγή κόμματα). Αλλά, η οικονομική άνοδος δεν σταμάτησε κατά τη διάρκεια των πολιτικών αναταράξεων το 1961-1967, περίοδος που θεωρείται ως η πρώτη «κρίση εκσυγχρονισμού»³. Ακόμη και μετά το πραξικόπημα η οικονομία συνέχισε να αναπτύσσεται γρήγορα περίπου έως το 1978-1979 με τις αναπόφευκτες λόγω πολιτικών γεγονότων ενδιάμεσες και βραχυχρόνιες καθιζήσεις (1967-1968, 1973-1974). Το πραξικόπημα είχε ως συνέπεια την αποκοπή της Ελλάδος από τις ευρωπαϊκές εξελίξεις, αφού η συμφωνία Σύνδεσης, που ουσιαστικά αποτελούσε το πρώτο βήμα στην πορεία της χώρας μας για την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, πάγωσε με την εγκαθίδρυση της στρατιωτικής δικτατορίας (Απρίλιος 1967) και επανεργοποιήθηκε μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας (Ιούλιος 1974).

---

3. Καζάκος Πάνος: *Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά*, σελ.265

Η περίοδος των δικτατορικών κυβερνήσεων (1967-1974) αποτέλεσε μια εκτροπή από την ομαλή λειτουργία του μέχρι τότε πολιτεύματος. Όπως είναι γνωστό πραξικοπήματα και γενικότερα τέτοιου ή παρόμοιου είδους εκτροπές επηρεάζουν τις οικονομικές δραστηριότητες περισσότερο από τις συνήθεις εναλλαγές του πολιτικού σκηνικού. Αυτό συνέβη και με την ελληνική οικονομία, που ήδη προς τα τέλη του 1966 εμφάνισε σημάδια κάμψης, ενώ το 1967 ο ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ υποχώρησε. Όμως, αποδείχθηκε με την πάροδο του χρόνου και παρά τους συνεχιζόμενους κλυδωνισμούς στο πολιτικό σκηνικό (βασιλικό πραξικόπημα), ότι η ύφεση ήταν πρόσκαιρη και η οικονομία γρήγορα ανέκαμψε. Μπορεί το νέο πλαίσιο να ήταν ασφυκτικό από πολιτική άποψη, αλλά δεν συνέβαινε το ίδιο όσον αφορά την οικονομία. Οι κυβερνήσεις της δικτατορίας επιχείρησαν εξ αρχής να δώσουν μια νέα ώθηση στην οικονομία. Βέβαια, στην αρχή, η δικτατορία θα ευνοηθεί και από εξωτερικούς παράγοντες. Με τα ανερχόμενα επίπεδα ζωής στην Ευρώπη και γενικότερα στη Δύση, επεκτείνονταν συνεχώς τα τουριστικά ρεύματα προς τον ευρωπαϊκό νότο, συνεπώς και προς την Ελλάδα. Οι ελληνικές κυβερνήσεις της περιόδου αυτής δεν άφησαν ανεκμετάλλευτη την ευκαιρία της αυξανόμενης ζήτησης για τουριστικές επιχειρήσεις. Παρείχαν κίνητρα και άνετη χρηματοδότηση για την κατασκευή ξενοδοχείων και μετατροπή δωματίων προς ενοικίαση. Ο τουριστικός τομέας επεκτάθηκε γρήγορα. Το ίδιο συνέβη και με τον τομέα των κατασκευών, όπου τα μέτρα που δόθηκαν ευνοούσαν τις οικοδομικές δραστηριότητες (π.χ. κατάργηση του φόρου της υπεραξίας επί των ακινήτων και πιο εύκολη δανειοδότηση κατασκευών και αγοραστών)⁴. Οι δύο αυτοί τομείς αποτέλεσαν το μοχλό της οικονομικής επέκτασης, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι από τη μεταγενέστερη εξέλιξη δεν αναδείχθηκαν τόσο πλεονεκτήματα, όσο και μειονεκτήματα. Το κυριότερο θετικό που αποκομίστηκε ήταν ότι η επέκταση συμπάρεσυρε και τη βιομηχανία (αφού οι οικοδομές είτε ξενοδοχειακές, είτε κατοικίες χρειάζονταν βιομηχανικά υλικά, όπως τσιμέντα), ενώ οι τομείς αυτοί απορρόφησαν υπέρμετρα επιχειρηματικό δυναμικό και πόρους της χώρας σε βάρος άλλων δραστηριοτήτων. Επίσης, η δικτατορία εμφάνισε λιγότερους ενδοιασμούς από όλες τις προηγούμενες μεταπολεμικές κυβερνήσεις στην καθιέρωση κινήτρων για την ενθάρρυνση της επενδυτικής δραστηριότητας. Πιο συγκεκριμένα αυτό διαφαίνεται από τη διεύρυνση των κινήτρων για επενδύσεις, ιδίως σε τομείς άμεσης απόδοσης (τουρισμός και κατοικίες), τη διαγραφή των αγροτικών χρεών, την επιζήτηση συνεργασίας με ξένους επενδυτές και την καθιέρωση

---

4. Καζάκος Πάνος: *Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά*, σελ.270

φορολογικών απαλλαγών, ιδίως για το ελληνικό εφοπλιστικό κεφάλαιο. Από αυτά ευνοήθηκαν κυρίως οι ξένες επενδύσεις (δεύτερος μοχλός ανάπτυξης) και ενισχύθηκε ο ιδιωτικός τομέας, ώστε αργότερα να του ανατεθούν λειτουργίες σχεδιασμού και ανάπτυξης περιοχών που ως τότε άνηκαν, τυπικά, στη δικαιοδοσία του κράτους ή ειδικών κρατικών οργανισμών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα μεταναστευτικά κύματα που την περίοδο αυτή και πάλι φουσκώνουν. Η «καθαρή» μετανάστευση που υπολογίζεται αφού αφαιρεθούν οι παλιννοστούντες είναι μεν μικρότερη, αλλά πάλι πολύ μεγάλη για τα ελληνικά μεγέθη. Το 1968 φεύγουν περίπου 51.000 άτομα, το 1969 91.500 άτομα, το 1970 93.000 άτομα και το 1971 62.000 άτομα. Κλείνοντας την δεδομένη περίοδο, θα αναφερθεί η γενικότερη φιλοσοφία των δικτατορικών κυβερνήσεων. Η φιλοσοφία που επικρατούσε από οικονομικής απόψεως ήταν ανοιχτή στην επιχειρηματικότητα και τόνιζε λιγότερο τον ρόλο του κράτους. Έτσι, φτάνοντας το 1971 η ισορροπία ανάμεσα σε κράτος και αγορά μετατοπίστηκε προς όφελος της τελευταίας. Δεν επρόκειτο για φιλελευθερισμό με την κλασική έννοια του όρου, δεδομένου ότι στην Ελλάδα, πολιτικά ο όρος αυτός ήταν ασύμμετρος (έλλειψη δημοκρατίας, έλεγχος συνδικάτων και λοιπών οργανώσεων). Αποτέλεσμα της παραπάνω φιλοσοφίας ήταν η εύνοια του ιδιωτικού τομέα και ο περιορισμός του κράτους σε κλασικές λειτουργίες, όπως: τάξη, άμυνα, υποδομές και σταθεροποίηση.

Όμως, η οικονομική δραστηριότητα, γύρω στο 1972, άρχισε να ξεφεύγει από τον έλεγχο της δικτατορίας, με άμεσο σύμπτωμα την επιτάχυνση του πληθωρισμού ο οποίος ανέτρεψε τη σταθεροποιητική προσπάθεια δεκαετιών. Η απότομη αναζωογόνησή του οφειλόταν σε πολλούς παράγοντες. Μια αιτία ήταν η αποτυχία των τότε κυβερνήσεων να κατανοήσουν τη σημασία των συνθηκών στο οικονομικό περιβάλλον, το οποίο συνοδευόταν από αισθητές αναταράξεις. Το 1971 η κρίση του δολαρίου παρέσυρε σε υποτίμηση και τη δραχμή, αφού το εθνικό μας νόμισμα συνδεόταν με το δολάριο με μια σχέση σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας από τη νομισματική μεταρρύθμιση του 1953. Επιπλέον, η κρίση του πετρελαίου τον Οκτώβριο του 1973 οδήγησε στην απότομη όξυνση των προβλημάτων του εξωτερικού ισοζυγίου και προκάλεσε πιέσεις μέσω τις τιμές του πετρελαίου. Αλλά, η ύφεση δεν παρουσιάστηκε μόνο στην ελληνική πραγματικότητα, απλώς στη χώρα μας συνέπεσε με μια εντεινόμενη αίσθηση ότι υπήρχε μια αμφίβολη και εύθραυστη πολιτική κατάσταση. Έτσι, η κόπωση από τη μακροχρόνια δικτατορία, τις εσωτερικές διενέξεις των στρατιωτικών και τις αναταράξεις στο πεδίο

της εξωτερικής πολιτικής (κυπριακή κρίση), σε συνδυασμό με την εξέλιξη του πληθωρισμού τροφοδοτούσε τη δυσαρέσκεια ευρύτερων κοινωνικών στρωμάτων, η οποία εκφράστηκε με διαδηλώσεις που κατέληξαν στην εξέγερση του Πολυτεχνείου τον Νοέμβριο του 1973.

Η δικτατορία είχε αναμφίβολα υψηλό κόστος (δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμοί αποδιοργανώθηκαν και οι κρατικοί πόροι χρησιμοποιήθηκαν μη ορθολογικά), όμως το σπουδαιότερο ήταν ότι απέκοψε την Ελλάδα από τις ευρωπαϊκές εξελίξεις και καλλιέργησε ιδεολογικά έναν αντιευρωπαϊσμό, στην συνέχεια θα δούμε πως φτάσαμε στην δημιουργία αυτού του δυσμενή κλίματος. Η εσωστρέφεια της πολιτικής ζωής την περίοδο της δικτατορίας είχε ωθήσει στο περιθώριο κάποια ζητήματα που σχετίζονταν με τη Συμφωνία Σύνδεσης Ελλάδας- ΕΟΚ, η οποία προέβλεπε την μεθοδευμένη ενσωμάτωση της ελληνικής οικονομίας στην ευρωπαϊκή. Μόνον οι υποχρεώσεις που είχαν σχέση με το μέρος της Συμφωνίας που αφορούσε την τελωνειακή ένωση εφαρμόστηκαν. Η Ελλάδα και η Κοινότητα προσκολλήθηκαν στα προσυμφωνημένα χρονοδιαγράμματα για την εξάλειψη των δασμών. Όλοι οι άλλοι όροι, όπως αγροτική εναρμόνιση και οικονομική βοήθεια, είχαν παγώσει. Αυτή η επιλεκτική εφαρμογή της Συμφωνίας άλλαξε κατά κάποιο τρόπο την ισορροπία ανάμεσα σε πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της Κοινότητας. Από τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι οι σχέσεις της χώρας μας με την Ευρώπη περιήλθαν σε μια κατάσταση «ελεγχόμενης κρίσης»⁵, ενώ αντίθετα αναθερμάνθηκαν οι σχέσεις με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Η όλη κατάσταση και υπό την πίεση κυρίως των σκανδιναβικών χωρών, είχε ως αποτέλεσμα η Ελλάδα να αποχωρήσει από το Συμβούλιο της Ευρώπης το Δεκέμβριο του 1969, ώστε να προλάβει την καταδίκη για την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (λόγω πολιτεύματος). Λογική προέκταση των εξελίξεων που περιγράφηκαν ήταν η έκρηξη ενός αντιευρωπαϊκού κλίματος. Η πορεία της ελληνικής οικονομίας προς την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα επανεργοποιήθηκε μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας.

Το 1974 πραγματοποιήθηκε η μετάβαση από το δικτατορικό καθεστώς στο δημοκρατικό πολίτευμα. Η πρώτη μεταδικτατορική κυβέρνηση ονομάστηκε κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας και ήταν υποχρεωμένη να απορροφήσει τις συνέπειες της κυπριακής

---

5. Καζάκος Πάνος: Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά, σελ.290

κρίσης, καθώς και να φροντίσει για την αποκατάσταση της αμυντικής ικανότητας της χώρας (η αποκατάσταση αυτού του είδους συνεπαγόταν αύξηση των κρατικών δαπανών). Άλλο μέλημά της ήταν να αντιμετωπίσει μια οξύτατη ύφεση της οικονομίας με πληθωρισμό και ταυτόχρονα ήταν καθήκον της να θέσει τα θεμέλια για την ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος. Μετά από την επιτυχή έκβαση των προλεγόντων ενεργειών άρχισε η φάση της σταθεροποίησης της δημοκρατίας, όπου η νομική και κοινωνική πολιτική κατείχε το βασικότερο ρόλο. Η εποχή χαρακτηριζόταν από μια ιδιαίτερα αυξημένη απαιτητικότητα των κοινωνικών ομάδων ως συνέπεια της διάχυτης αίσθησης, που προϋπήρχε, ότι επί δικτατορίας τα οφέλη της ανάπτυξης δεν κατανεμήθηκαν δίκαια και ότι κατά τις πρόσφατες πληθωριστικές αναταράξεις η αγοραστική δύναμη των μισθών διαβρώθηκε. Με λίγα λόγια, η οικονομία βρισκόταν σε κακή κατάσταση. Ήδη από το 1973 εμφάνισε έντονα συμπτώματα ανισορροπίας, τα οποία σε συνδυασμό με εξωτερικές πιέσεις κατέληξαν σε δραματική χειροτέρευσή της το 1974, όπως περιγράφεται στη συνέχεια: η επενδυτική δραστηριότητα σημείωσε καθίζηση κατά 33% το 1974 σε σχέση με το προηγούμενο έτος, κι έτσι ο αριθμός των καταγεγραμμένων ανέργων αυξήθηκε, αφού η παραγωγή και οι επενδύσεις κάμφθηκαν. Ιδιαίτερα η κάμψη των επενδύσεων για κατασκευές είχε μεγάλη σημασία γιατί, όπως είδαμε, ο τομέας αποτελούσε έναν από τους μοχλούς επέκτασης των οικονομικών δραστηριοτήτων της δικτατορικής περιόδου και επηρέαζε άλλους θετικά. Σε σχέση με την απασχόληση, η ασφαλιστική δικλείδα της μετανάστευσης δεν λειτούργησε πλέον όπως πριν από μερικά χρόνια: λόγω της ύφεσης στην Ευρώπη και κυρίως στη Γερμανία, όπου είχε κατευθυνθεί το μεγαλύτερο μέρος του αποδημούντος εργατικού δυναμικού. Επίσης, από την γενικότερη και οξεία ύφεση πλήττονται και άλλοι βασικοί τομείς της οικονομίας, όπως: γεωργία, μεταφορές και επικοινωνίες. Σε όλα αυτά προστέθηκαν και οι συναλλαγματικές απώλειες από την ανακοπή των ροών άδηλων πόρων (μεταναστευτικό και τουριστικό συνάλλαγμα), που οφείλονταν κυρίως στην κυπριακή κρίση και στις αβεβαιότητες της μετάβασης. Μπροστά σε αυτή την κατάσταση και στις απώλειες και απότομες διαταραχές που υφίσταται η ελληνική οικονομία, η κυβέρνηση επιχειρεί να διαμορφώσει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο πολιτικής με σαφείς και ξεκάθαρα προσδιορισμένους στόχους. Αυτοί ήταν: νομισματική σταθερότητα, οικονομική ανάπτυξη (όχι στασιμότητα) και εκλογίκευση των συνθηκών λειτουργίας της ελληνικής οικονομίας. Ουσιαστικά οι παραπάνω στόχοι αφορούσαν διαρθρωτικές προσαρμογές. Γενικά, η φιλοσοφία δεν διέφερε από εκείνη που προϋπήρχε κατά την προδικτατορική

περίοδο. Πιο συγκεκριμένα, τέθηκαν πέντε (5) φιλόδοξοι προσανατολισμοί για την οικονομία ⁶ :

- επίτευξη υψηλού ρυθμού αύξησης του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος
- αύξηση της απασχόλησης, όπου επιδιώκεται η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας
- βελτίωση της σύνθεσης, του προσανατολισμού και της οργάνωσης της παραγωγής (επιδιώκεται η αύξηση του ποσοστού συμμετοχής της μεταποίησης στο εθνικό προϊόν και των επενδύσεων με την έμφαση να δίνεται στη βιομηχανική ανάπτυξη) και
- όσο το δυνατό πιο δίκαιη χωροταξική κατανομή των οικονομικών δραστηριοτήτων, με επιτάχυνση της ανάπτυξης της υπόλοιπης χώρας (εκτός των δύο μεγάλων αστικών κέντρων)
- ενθάρρυνση και ενίσχυση των ιδιωτικών πρωτοβουλιών και η δημιουργία συνθηκών συνεργασίας με τους αρμόδιους κρατικούς φορείς.

Στην πράξη οι χειρισμοί της οικονομικής πολιτικής επηρεάζονταν σε σημαντικό βαθμό από τη διεθνή συγκυρία. Η δημοσιονομική πολιτική ήταν επεκτατική και αυτό δικαιολογεί την αύξηση των ετήσιων δανειακών αναγκών του δημοσίου τομέα (όχι μόνο σε απόλυτα μεγέθη, αλλά και ως ποσοστό του ΑΕΠ). Η εισοδηματική πολιτική οδήγησε σε επιτάχυνση της ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, κυρίως μετά το 1980. Η εξέλιξη αυτή, σε συνδυασμό με την κάμψη της επενδυτικής δραστηριότητας θα έχει σοβαρές συνέπειες για την ανταγωνιστικότητα και τη βιωσιμότητα μεγάλων τμημάτων της ελληνικής βιομηχανίας. Αξιοσημείωτο είναι ότι: στο διάστημα αυτό η οικονομία της χώρας μας χαρακτηριζόταν ως μικτή οικονομία (δηλαδή ελεύθερη αλλά όχι ανεξέλεγκτη) και αναγνωρίζει την πρωταρχική σημασία της ιδιωτικής πρωτοβουλίας αφού η υπέρμετρη συγκέντρωση της εξουσίας μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημοκρατία.

Μετά το 1974-1979 οι μακροοικονομικές επιδόσεις ήταν, γενικά, ικανοποιητικές, με την έννοια ότι χαρακτηρίστηκαν από σταθερότητα και ανάκαμψη της αναπτυξιακής διαδικασίας (όπως φαίνεται και στο ακόλουθο διάγραμμα). Οι ετήσιοι ρυθμοί μεγέθυνσης διατηρήθηκαν κατά μέσον όρο σε επίπεδα υψηλότερα του μέσου όρου

---

6. Υπουργείο Συντονισμού: Πρόγραμμα οικονομικής και κοινωνικής αναπτύξεως 1976-1980. Προκαταρκτικά, Αθήνα 1977, σελ.55-73

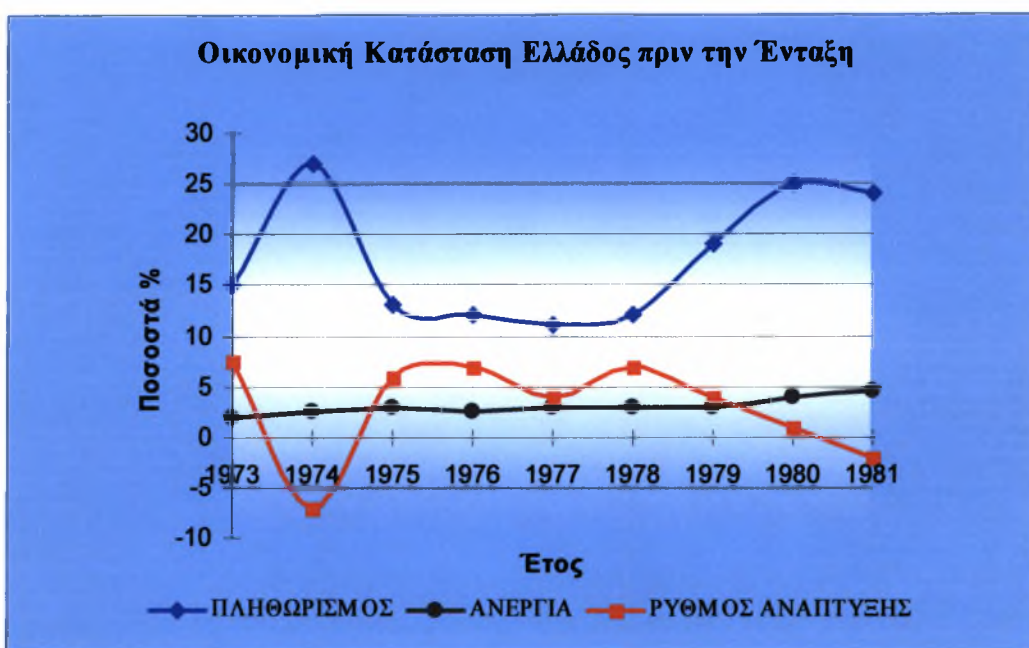
στον ΟΟΣΑ ή στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, αλλά μετά το 1979 παρουσιάστηκε δραματική κάμψη αυτών. Τότε η οικονομία περιέρχεται σε κατάσταση στασιμότητας και, μάλιστα, το 1981 επιδεικνύει αρνητικούς ρυθμούς μεγέθυνσης. Η κρίση αυτή δεν είχε απλώς και μόνο συγκυριακές αιτίες και για τον λόγο αυτόν απειλούσε συνολικά τα επιτεύγματα της εκβιομηχάνισης κατά την μεταπολεμική περίοδο. Η ελληνική βιομηχανία έπασχε από σοβαρές διαρθρωτικές αδυναμίες, που ήρθαν στην επιφάνεια όταν η διεθνής συγκυρία έγινε δυσμενέστερη. Η κατάρρευση του συστήματος σταθερών ισοτιμιών του Bretton Woods το 1972, αλλά και οι απότομες αυξήσεις στις τιμές του πετρελαίου, που συνέβησαν το 1973- 1974 και 1979-1981 έπαιξαν καταλυτικό ρόλο και διατάραξαν την ευστάθεια του διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος. Η εγκατάλειψη του συστήματος των σταθερών ισοτιμιών και η μεταστροφή των χωρών στο σύστημα των κυμαινόμενων ισοτιμιών επέτρεψε την αύξηση της μεταβολής των ονομαστικών και των πραγματικών συναλλαγματικών ισοτιμιών, με αποτέλεσμα να δημιουργείται έντονη αβεβαιότητα στις διεθνείς εμπορικές ροές. Στην Ελλάδα η πρώτη πετρελαϊκή κρίση ανέδειξε τις αδυναμίες της οικονομίας, χωρίς να φέρει απότομες μεταβολές στα οικονομικά μεγέθη (κάτι που δεν συνέβη σε διεθνές επίπεδο). Όμως, δυστυχώς τα πράγματα δεν παρέμειναν ως είχαν και οι συνέπειες της δεύτερης πετρελαϊκής κρίσης ήταν ιδιαίτερα ζημιογόνες για τη χώρα μας. Προκλήθηκε αύξηση του κόστους παραγωγής, μεταφορά των εισοδημάτων στις πετρελαιοπαραγωγές χώρες και μείωση της ζήτησης στις χώρες που πραγματοποιούσαν εισαγωγές πετρελαίου. Επιπλέον, την ίδια περίοδο ο δημόσιος τομέας επεκτάθηκε, γεγονός που οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αύξηση των κρατικών δαπανών (κυρίως για μισθούς) ως ποσοστό επί τοις εκατό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) και στη βραδεία αύξηση των εσόδων από φόρους (εκτός φορολογίας ο αγροτικός πληθυσμός και εντεινόμενη φοροδιαφυγή). Στο σημείο αυτό πρέπει να συμπληρωθεί ότι η δημόσια απασχόληση αντιπροσώπευε το 1/4 της συνολικής. Ακόμη, η επέκταση αυτή δημιουργήθηκε λόγω ενός συνόλου κρατικοποιήσεων και ίδρυσης νέων κρατικών φορέων, όπως θα φανεί στη συνέχεια. Επίσης, εμφανίστηκε στασιμοπληθωρισμός, ένα φαινόμενο κατά το οποίο παρατηρείται άνοδος τόσο των επιτοκίων, όσο και του γενικού επιπέδου των τιμών. Από όσα ειπώθηκαν η ελληνική οικονομία διαγράφει έναν κύκλο. Από την κρίση του 1974 πέρασε σε μια περίοδο σταθεροποίησης και ανάκαμψης για να βρεθεί και πάλι σε μια κατάσταση στασιμότητας με πληθωρισμό και ούτω καθεξής, αφού όλες οι περιόδους ανάπτυξης που προηγήθηκαν στηρίχθηκαν στην

αξιοποίηση πρόσκαιρων ευκαιριών. Οι δύο παραπάνω σημαντικές διαταραχές και η ακόλουθη οικονομική αστάθεια συνέβαλαν στην επιτάχυνση της διαδικασίας της διεθνοποίησης των αγορών.

Όμως, παρά τις δυσκολίες που υπήρχαν και σε διεθνές επίπεδο ολοένα και περισσότερες χώρες εκδήλωναν ενδιαφέρον ως προς την ένταξή τους στην Κοινότητα. Ομοίως και η ελληνική κυβέρνηση, που το 1975 αποφάσισε να υποβάλλει αίτηση για πλήρη ένταξη στην Κοινότητα χωρίς να περιμένει την ολική εφαρμογή της Συμφωνίας Σύνδεσης, της οποίας οι μεταβατικές διατάξεις επεκτείνονταν ως το 1984.

Έτσι ο τότε πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής παραβλέποντας κάποιες οικονομικές και κοινωνικές πραγματικότητες, έθεσε ως στόχο την ταχύτερη δυνατή ενσωμάτωση της χώρας στο δυτικό κοινοτικό σύστημα οικονομίας. Πράγματι, η αίτηση για πλήρη ένταξη υποβλήθηκε στις 12 Ιουνίου 1975, στον πρόεδρο του Συμβουλίου Υπουργών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και Υπουργό της Ιρλανδίας G. Fitzgerald. Οι λόγοι για τους οποίους η Ελλάδα επέλεξε την πλήρη ένταξη στην Κοινότητα μπορούν να συνοψισθούν στους εξής ⁷ :

- Θεώρησε την Κοινότητα ως το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα μπορούσε να σταθεροποιήσει το δημοκρατικό πολιτικό της σύστημα και τους θεσμούς.
- Επεδίωκε την ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της θέσης της στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα καθώς και της «διαπραγματευτική της δύναμη», ιδιαίτερα σε σχέση με την Τουρκία, η οποία εμφανιζόταν ως μείζων απειλή για την

7. Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (www.mnec.gr)

Ελλάδα μετά την εισβολή και κατάληψη μέρος της Κύπρου (Ιούλιος 1974). Στα πλαίσια αυτά, η Ελλάδα επεδίωκε επίσης τη χαλάρωση της έντονης εξάρτησης που είχε αναπτύξει μεταπολεμικά από τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ).

- Θεώρησε την ένταξη στην Κοινότητα ως ισχυρό παράγοντα που θα συνέβαλε στην ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό της ελληνική οικονομίας και κοινωνίας.
- Επιθυμούσε ως ευρωπαϊκή χώρα, να είναι «παρούσα» και να επηρεάσει τις διεργασίες για την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και το πρότυπο της Ευρώπης, στο οποίο η διαδικασία αυτή θα μπορούσε να οδηγήσει.

Επιπλέον, η ένταξη συνεπαγόταν μια επιλογή που ευνοούσε και ενίσχυε τους θεσμούς της ελεύθερης οικονομίας και αγοράς. Έτσι, οι υποστηρικτές της ένταξης υιοθετούσαν σε γενικές μορφές ένα φιλελεύθερο καθεστώς για τη χώρα, ενώ οι επικριτές παραλλαγές της σοσιαλιστικής οικονομίας.

Η πρώτη αντίδραση της Κοινότητας στην ελληνική αίτηση εκδηλώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission) σύμφωνα με το τότε άρθρο 237 ΣΕΚ. Η Επιτροπή στις 28 Ιανουαρίου 1976 πρότεινε τη θέσπιση προενταξιακής μεταβατικής περιόδου πριν από την πλήρη θεσμική ενσωμάτωση της χώρας, προκειμένου να πραγματοποιηθούν οι αναγκαίες οικονομικές μεταρρυθμίσεις και να μειωθεί ο αριθμός διαρθρωτικών χαρακτηριστικών που επηρέαζαν την ικανότητά της να συνυπάρξει αρμονικά με τις οικονομίες των ήδη υπαρχόντων κρατών-μελών. Η πίεση της ελληνικής κυβέρνησης και η απόρριψη της Γνωμοδότησης της Επιτροπής από τους υπουργούς Εξωτερικών των κρατών-μελών είχε ως αποτέλεσμα η Πράξη Προσχωρήσεως να υπογράψει τον Μάιο του 1979 και να τεθεί σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1981.

Άλλη μια αλλαγή σημειώθηκε σε εθνικό επίπεδο, αυτή τη φορά στο πολιτικό προσκήνιο. Το 1981 την διακυβέρνηση της χώρας ανέλαβε το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα (ΠΑΣΟΚ) με αρχηγό τον Α. Παπανδρέου, στη γενική φιλοσοφία του πρωταρχική σημασία είχε ο ρόλος του κράτους και του κοινωνικού τομέα, ενώ υποβάθμιζε το ρόλο της αγοράς σε επικουρικό. Η απήχηση του κινήματος πρέπει να αποδοθεί σε παράγοντες, όπως η οικονομική αβεβαιότητα στην περίοδο των μεγάλων αναταραχών της παγκόσμιας οικονομίας (πετρελαϊκές κρίσεις), στη δυσπιστία για την ικανότητα του συντηρητικού πολιτικού κατεστημένου (που κυβερνούσε τον τόπο

σχεδόν αδιαλείπτως από τον εμφύλιο) να διαχειριστεί την κρίση, ενώ συγχρόνως επικρατούσε ένας αντιδυτικισμός, καθώς και η επιθυμία για ένα κράτος που υπηρετεί τον πολίτη. Χαρακτηριστικά στοιχεία της οικονομικής κατάστασης που παρέλαβε η νέα κυβέρνηση ήταν: αρνητικός ρυθμός μεγέθυνσης (-0,4%), έντονη πληθωριστική υποτροπή (+24,5%), εκτίναξη του δημοσιονομικού ελλείμματος στα ύψη (9,1% του ΑΕΠ), κατά συνέπεια και του δανεισμού (8,5% του ΑΕΠ). Συνεπώς, ο έλεγχος της οικονομίας ήταν δύσκολο να επιτευχθεί. Η μόνη ανακούφιση προήλθε από τις μεταβιβαστικές πληρωμές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Γίνεται αντιληπτό ότι, παρά τη μακρά δημόσια συζήτηση πάνω στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, την ελληνική συμμετοχή σε αυτή και τις επίσημες δηλώσεις για τις απαραίτητες εσωτερικές προσπάθειες να την καταστήσουν επιτυχή, η ένταξη (η οποία όπως προαναφέρθηκε ξεκίνησε το εν λόγω έτος) συνάντησε απροετοίμαστους πολιτική ηγεσία, επιχειρηματικό κόσμο και κοινή γνώμη. Άμεση και αναγκαία απαίτηση της συμμετοχής της Ελλάδας στην Κοινότητα ήταν η προσαρμογή της ανταγωνιστικότητας. Το ΠΑΣΟΚ προκειμένου να ανακουφίσει την εγχώρια παραγωγή που γινόταν ολοένα και λιγότερο ανταγωνιστική προχώρησε σε υποτίμηση της δραχμής (1983). Όμως, ο ενεργότερος ρόλος του κράτους στην οικονομία εκδηλώθηκε με την ίδρυση του Οργανισμού Ανασυγκρότησης των Επιχειρήσεων (ΟΑΕ). Όπως κατέστη γνωστό νωρίτερα ο έντονος διεθνής ανταγωνισμός, η μείωση της προστασίας, οι εσφαλμένες επενδυτικές αποφάσεις και η υπερχρέωση οδήγησαν την ελληνική βιομηχανία σε μια περίοδο κρίσης, από τα τέλη της δεκαετίας του '70. Έτσι, ο ΟΑΕ είχε ως στόχο την προώθηση του εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων, δηλαδή, την επάνοδο στην οικονομική ζωή των βιώσιμων και το κλείσιμο των υπολοίπων. Αλλά εκτός από τα οικονομικά κίνητρα λειτούργησαν και τα ιδεολογικά, αφού σύμφωνα με δήλωση του τότε Υπουργού Εθνικής Οικονομίας Γεράσιμου Αρσένη η εξυγίανση των ιδιωτικών προβληματικών επιχειρήσεων από τον δημόσιο τομέα θα διέλυε το μύθο της υπεροχής του ιδιωτικού τομέα στο χώρο της παραγωγής. Η ίδρυση του οργανισμού αυτού είχε ως αποτέλεσμα να ανοίξει ο δρόμος σε πολλές επιχειρήσεις για την είσοδό τους στο δημόσιο τομέα και την έναρξη των παραγωγικών τους δραστηριοτήτων. Παρά όλες τις προσπάθειες ο ΟΑΕ δεν μπόρεσε να δώσει λύση στο πρόβλημα, όπως θα έκαναν οι δυνάμεις της αγοράς (όπου με τους μηχανισμούς της θα ήταν δυνατή η επίτευξη ισορροπίας του συστήματος), αλλά το μετέθετε στο μέλλον.

Μέσα στην δυσμενή κατάσταση της ελληνικής πραγματικότητας οι σχέσεις με την Κοινότητα θα περάσουν σε μια περίοδο αβεβαιότητας μέχρι το 1985. Η ελληνική ηγεσία θεωρούσε ότι οι κανόνες της κοινής αγοράς είχαν αρνητικές επιπτώσεις στις χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας, ιδίως όταν αυτές δεν είχαν φτάσει τα επιθυμητά επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης. Έτσι ο Α. Παπανδρέου υπέβαλε στην Κοινότητα, τον Φεβρουάριο του 1982, «Μνημόνιο με τις θέσεις της ελληνικής κυβέρνησης για τις σχέσεις της Ελλάδας με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες», Αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας ήταν και οι δύο πλευρές να κερδίσουν χρόνο, η μεν ελληνική για να οριστικοποιήσει τη στάση της απέναντι στην ένταξή της, η δε κοινοτική για να πείσει για τις δυνατότητες των ενωσιακών διαδικασιών και αποφάσεων. Με την πάροδο του χρόνου, το κέντρο βάρους της ελληνικής πολιτικής μετατοπίστηκε σε ζητήματα προσαρμογής.

Στο επόμενο εκλογικό έτος (1985) σχηματίζεται κυβέρνηση και πάλι υπό τον Α. Παπανδρέου, ενώ η Ελλάδα βρισκόταν στα πρόθυρα της χρεοκοπίας, αφού το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών εκτινάχθηκε στα ύψη. Για να γλιτώσει την κατάσταση αυτή ο κρατικός μηχανισμός επικαλέσθηκε το μηχανισμό αλληλεγγύης της Κοινότητας και πιο συγκεκριμένα το μηχανισμό χορήγησης κοινοτικών δανείων για τη στήριξη του ισοζυγίου πληρωμών των κρατών-μελών, δεν απευθύνθηκε στις διεθνείς κεφαλαιαγορές, διότι οι όροι ήταν δυσμενέστεροι. Η Κοινότητα χορήγησε δάνειο με ευνοϊκούς όρους στην Ελλάδα, αλλά εκείνη δεσμεύθηκε να εφαρμόσει στη διετία 1986-1987 ένα πρόγραμμα ανάκαμψης, το οποίο διαμορφώθηκε γύρω από τους εξής άξονες⁸:

- Άμεση βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, η οποία επιχειρήθηκε κυρίως με την υποτίμηση της δραχμής κατά 15%.
- Επιβράδυνση του πληθωρισμού, χρησιμοποιώντας τα μέσα εισοδηματικής, πιστωτικής και δημοσιονομικής πολιτικής. Η περιοριστική εισοδηματική πολιτική ήταν αναπόφευκτο συμπλήρωμα μιας υποτίμησης. Η πιστωτική πολιτική με τη σειρά της όφειλε να μειώσει τον ρυθμό αύξησης των πιστώσεων στον ιδιωτικό τομέα, αλλά και όσον αφορά το δημόσιο τομέα το πρόγραμμα προέβλεπε συμπίεση των καθαρών δανειακών αναγκών του. Το τελευταίο θα

---

8. Καζάκος Πάνος: Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά, σελ. 376-379

επιτυγχανόταν με την αύξηση των φορολογικών εσόδων, την μείωση των ελλειμμάτων των δημοσίων επιχειρήσεων και των τρεχουσών κρατικών δαπανών, πλην των επενδυτικών.

- Ενδυνάμωση και εκσυγχρονισμός των παραγωγικών δομών, επισημαίνοντας ότι η χορήγηση κρατικών βοηθειών δεν έπρεπε να δημιουργεί τεχνητά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στις επιχειρήσεις.

Μεγάλη σημασία έχει το γεγονός ότι στην περίοδο εφαρμογής του προγράμματος οι εξαιρετικά ευνοϊκές διεθνείς εξελίξεις διευκόλυναν την επίτευξη των στόχων. Αυτές αφορούσαν τη δραματική πτώση των τιμών του πετρελαίου, που με τη σειρά της συνέβαλε στη βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών και τη μείωση των διεθνών επιτοκίων που μείωνε την οικονομική επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού από τις πληρωμές τόκων για τα χρέη. Παρά ταύτα κατά το δεύτερο έτος του προγράμματος (1987) εγκαταλείφθηκε ο ουσιώδης στόχος της μείωσης των δημόσιων δανειακών αναγκών. Η αδυναμία συμπίεσης των δαπανών στη συνεχή διόγκωση του κρατικού φορέα ήταν αισθητή, προκαλώντας χειροτέρευση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων που οδήγησε στην εφαρμογή της πολιτικής της «σκληρής δραχμής». Ο μηχανισμός της πολιτικής αυτής έχει ως εξής: η κυβέρνηση δανειζόταν από το εξωτερικό με υψηλά επιτόκια, ώστε να καλύψει το έλλειμμα της. Το συνάλλαγμα που εισέφερε ωθούσε την ισοτιμία προς τα πάνω, έτσι η ανατιμούμενη δραχμή λειτουργούσε και ως αντιπληθωριστικό εργαλείο, αφού συγκρατούσε τις τιμές των εισαγόμενων προϊόντων. Από την άλλη, οι εξαγωγές γίνονταν ολοένα λιγότερο ανταγωνιστικές, με άμεση επίπτωση την επιβάρυνση της συνολικής ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Το 1989 τα ελλείμματα έφτασαν το 14,4% του ΑΕΠ. Ακόμη και ο πληθωρισμός δεν υποχώρησε στα επιδιωκόμενα επίπεδα παρά μόνο στην αρχή. Ο κύριος λόγος πρέπει να αναζητηθεί στις έντονες αντιδράσεις μιας απροετοίμαστης κοινωνίας, που ενώ περίμενε καλύτερες ημέρες (σύμφωνα με δηλώσεις του κυβερνώντος κόμματος) αντιμετώπιζε το βάρος της λιτότητας (κυρίως οι μισθωτοί εξ' αιτίας των περικοπών στους πραγματικούς μισθούς) και την στροφή στη νέα πολιτική, η οποία έπασχε από αναξιπιστία. Στην Ελλάδα καλλιεργήθηκε ένα καθεστώς που ευνοούσε την ανάπτυξη μιας «λανθάνουσας επιχειρηματικότητας»⁹ σε ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. Χαρακτηριστικό του καθεστώτος ήταν η στενή διαπλοκή επιχειρηματικότητας και κρατικής παρέμβασης. Ειδικότερα, το χρονικό διάστημα

---

9. Καζάκος Πάνος: Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά, σελ.412

1989-1990 η χώρα περιέρχεται σε μια κατάσταση πολιτικής κρίσης, που καθιστά αδύνατη την αντιμετώπιση των συσσωρευμένων προβλημάτων και εκδηλώνεται με μια σειρά πολιτικοοικονομικών σκανδάλων (σκάνδαλο Κουτσόγιωργα-Κοσκωτά). Οι πηγές του φαινομένου βρίσκονται στην επέκταση του κρατικού παρεμβατισμού (μετά το 1974) η οποία, σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες, οδήγησε στη δημιουργία πελατειακού συστήματος, αφού αυξανόταν ο αριθμός των αιτημάτων για επιλεκτική προστασία ή στήριξη επιχειρηματικών μονάδων και οι ωθήσεις έπαψαν να είναι προϊόν αναπτυξιακών στόχων των κυβερνήσεων.

Ως ξεχωριστές περιπτώσεις της δεκαετίας του '80 θα μελετηθούν ο βιομηχανικός και αγροτικός κλάδος της ελληνικής οικονομίας, ο πρώτος για τις ποικίλες διακυμάνσεις του και ο δεύτερος για την εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ).

Είναι γενικά αποδεκτό ότι η εκβιομηχάνιση αποτελούσε το κλειδί για την άνοδο του επιπέδου ευημερίας και της απασχόλησης. Ο κυριότερος παράγοντας που την επηρέαζε κατά καιρούς ήταν: οι μονιμότερες διαρθρωτικές αδυναμίες που μείωναν την ανταγωνιστικότητα του δεδομένου κλάδου οικονομίας. Μέσω αυτών, η ικανότητα προσαρμογής της βιομηχανίας στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς ήταν περιορισμένη. Τα τρία στοιχεία που διαμορφώνουν το παραπάνω περιβάλλον την δεδομένη περίοδο είναι: η μακροοικονομική πολιτική (με το δημοσιονομικό έλλειμμα που μείωνε την ανταγωνιστικότητα), η εξωτερική προστασία (που διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα μέσω των επιχορηγήσεων και της φορολογικής χαλαρότητας) και ο μικροοικονομικός παρεμβατισμός του κράτους (διαπλοκή με μορφή αιτημάτων για επιλεκτική προστασία ή στήριξη επιχειρηματικών μονάδων).

Με την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα έπρεπε να εφαρμοστεί η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ). Από την εφαρμογή αυτής η ελληνική κυβέρνηση προσδοκούσε να λάβει σημαντικά εισοδηματικά οφέλη για τους αγρότες. Η ΚΑΠ ήταν αποτέλεσμα των ειδικών συνθηκών που επικρατούσαν στο συγκεκριμένο τομέα και της παράδοσης όλων των ευρωπαϊκών χωρών πριν την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και περιελάμβανε την πολιτική εγγυήσεων και τη διαρθρωτική πολιτική. Η πολιτική εγγυήσεων ασχολήθηκε με την πραγματοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των γεωργικών προϊόντων εντός των κρατών-μελών της Ένωσης, με άμεση επιρροή την αυξανόμενη ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των

εθνικών παραγωγών. Όμως, για να διατηρηθεί ο επιθυμητός ανταγωνισμός σε υγιές επίπεδο, υπήρξε ένα θεσμικό πλαίσιο τιμών. Συγχρόνως, ένα μέρος της ευρωπαϊκής παραγωγής προστατευόταν από τον διεθνή ανταγωνισμό. Πιο συγκεκριμένα, για την Ελλάδα το συνολικό αποτέλεσμα ήταν να βελτιωθούν τα εισοδήματα του αγροτικού πληθυσμού (το 1994 το ποσό για την στήριξη των αγροτικών εισοδημάτων έφτασε το 40% του αγροτικού προϊόντος), ενώ οι καθαρές ροές πόρων από τον προϋπολογισμό της ΕΟΚ ανακούφιζαν τη δημόσια οικονομία. Βέβαια, αδιαμφισβήτητο γεγονός αποτελεί ότι ο τομέας έγινε ελλειμματικός (οι εισαγωγές αγροτικών προϊόντων ξεπέρασαν τις εξαγωγές) κι έτσι επιδεινώνονταν τα ήδη υπάρχοντα προβλήματα του εμπορικού ισοζυγίου της χώρας μας. Με άλλα λόγια, δημιουργήθηκε μια πρόσκαιρη ευημερία (λόγω αύξησης εισοδημάτων) χωρίς ανάπτυξη της παραγωγικής δραστηριότητας του τομέα.

Όλη αυτή η κατάσταση ώθησε τα κόμματα να συμφωνήσουν ώστε να στηρίξουν οικουμενική κυβέρνηση, μεταβατικού χαρακτήρα υπό τον Ξενοφών Ζολώτα, στις εκλογές του 1989. Έτσι πραγματοποιείται και το πέρασμα από τη δεκαετία του '80 στη δεκαετία του '90, όπου βρίσκει την Ελλάδα με συσσωρευμένα οικονομικά προβλήματα, παρόλο που η κοινωνία κινούνταν πλέον πιο ελεύθερα και είχαν γίνει βήματα εκσυγχρονισμού και εκδημοκρατισμού των θεσμών στην αυτοδιοίκηση, στο οικογενειακό δίκαιο και στην παιδεία. Παράλληλα, την περίοδο αυτή άλλαζε το ευρωπαϊκό περιβάλλον με τη σύναψη της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), όπου προέβλεπε την δημιουργία ενός συγκεντρωτικού νομισματικού συστήματος εντός της ΕΕ με κοινό νόμισμα και μια υπερεθνική Ευρωπαϊκή Κεντρικά Τράπεζα (ΕΚΤ), όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια. Από τη μεριά της, η ελληνική κυβέρνηση του 1990 αποφάσισε να καταβάλει κάθε προσπάθεια για να ενταχθεί η χώρα μας στον πυρήνα της Ε.Ε. Ο στόχος δεν άλλαξε όταν την κυβέρνηση της ΝΔ διαδέχθηκε μετά από τρία χρόνια το ΠΑΣΟΚ. Όμως, για ακόμη μια φορά η νέα Συνθήκη έβρισκε την Ελλάδα απροετοίμαστη. Δηλαδή, οι επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας απείχαν πολύ από τις αντίστοιχες των κρατών-μελών (πληθωρισμός 1990: 20,4% και καθαρός δανεισμός του Δημοσίου ως ποσοστό του ΑΕΠ 1990: 11,2%). Επιπλέον, η χώρα μόλις είχε εξέλθει από μια περίοδο ουσιαστικής ακυβερνησίας, με κυβερνήσεις συνασπισμού και μια εξίσου ασταθή κυβέρνηση της ΝΔ (η κοινοβουλευτική πλειοψηφία ήταν οριακή).

Παρά τις προφανείς δυσκολίες γίνονταν προσπάθειες σύγκλισης με τα ευρωπαϊκά δεδομένα και τα κριτήρια του Μάαστριχτ. Η πρώτη απόπειρα σημειώθηκε το Μάρτιο του 1993 από τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη, με ένα πρόγραμμα σύγκλισης που είχε εγκριθεί από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ECOFIN). Αλλά, με την πτώση της κυβέρνησης αυτής το συγκεκριμένο πρόγραμμα εγκαταλείφθηκε για να πάρει αργότερα τη θέση του κάποιο καινούριο θεσπισμένο από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ που ανέλαβε έπειτα την εξουσία. Το νέο πρόγραμμα εγκρίθηκε από την ΕΕ το καλοκαίρι του 1994. Ο τότε πρωθυπουργός Ανδρέας Παπανδρέου ενώ, έκανε προσπάθειες για την ένταξη της Ελλάδος στην νομισματική ένωση, ασκούσε δριμύτατη κριτική έναντι της Συνθήκης. Κι αυτό γιατί θεωρούσε ότι στα ήδη υπάρχοντα κριτήρια έπρεπε να ενσωματωθούν και κριτήρια πραγματικής σύγκλισης, που αναφέρονται στην παραγωγή και την απασχόληση. Μέσα σε όλο αυτό το έντονο κλίμα οι οικονομικές εξελίξεις της Ελλάδος είναι ιδιαίτερα θετικές, αφού στο δημοσιονομικό τομέα σημειώνεται τεράστια και συνεχής πρόοδος και τα ελλείμματα υποχωρούν από 14% του ΑΕΠ το 1993 σε μόλις 4% του ΑΕΠ το 1998. επίσης, ο ρυθμός αύξησης των τιμών σε ετήσια βάση υποχωρεί από 14,2% (1994) σε 5,5% το 1998 και προσεγγίζει το μέσο επίπεδο των υπόλοιπων κρατών-μελών. Βέβαια, δεν μπορούμε να παραλείψουμε να αναφέρουμε πόσο σημαντική ήταν η διαρθρωτική βοήθεια της ΕΕ, που ονομάστηκε Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ)¹⁰. Τα ΚΠΣ έφεραν νέους πόρους αλλά και σειρά θεσμικών αλλαγών στο εσωτερικό των παραληπτριών χωρών. Έτσι, μειώνεται το κόστος χρηματοδότησης μεγάλων έργων ή γίνεται δυνατή η πραγματοποίησή τους σε συνθήκες αυστηρών δημοσιονομικών περιορισμών. Επιπλέον, η μαζική εισροή πόρων προκαλεί αισιοδοξία στον ιδιωτικό τομέα και επενεργεί συνολικά θετικά στην πλευρά της προσφοράς. Στο σημείο αυτό πρέπει να προσθέσουμε ότι η άντληση των πόρων δεν αντιστοιχούσε σε μεταβίβαση κάποιας επιταγής, αλλά έπρεπε να γίνεται σύμφωνα με κανόνες και διαδικασίες που συμφωνήθηκαν με την Κοινότητα. Το Α΄ ΚΠΣ 1989-1993 συνδέθηκε με καινοτομίες όπως, τον μεσοπρόθεσμο σχεδιασμό και τον καθορισμό προτεραιοτήτων και η κοινοτική έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι κοινοτικοί πόροι απέφεραν ρυθμούς μεγέθυνσης στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες της ΕΕ, υψηλότερους από εκείνους που θα πετύχαιναν χωρίς τη διαρθρωτική βοήθεια. Συνέβαλαν επίσης, στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Γενικά, το πρώτο ΚΠΣ λειτούργησε ως διαδικασία μάθησης και προετοίμασε τις ελληνικές αρχές για το

---

10. Καζάκος Πάνος: Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά, σελ.484-490

επόμενο, κάνοντάς τις πρόθυμες να συμφωνήσουν με τις διαδικασίες, τις προτεραιότητες και τα μέσα. Το Β΄ ΚΠΣ 1994-1999 συνδέθηκε με νέες καινοτομίες όπως, η αύξηση του ιδιωτικού τομέα και η σύσταση ειδικής υπηρεσίας για τη διαχείριση του ΚΠΣ, της Μονάδας Οργάνωσης και Διαχείρισης (ΜΟΔ). Οι εκτιμήσεις για τις επιπτώσεις αυτού του ΚΠΣ είναι πιο θετικές από αυτές του πρώτου. Το Β΄ ΚΠΣ επιτάχυνε τους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ της χώρας μας κατά 1,1% και είχε μεγάλη συμβολή στις επενδύσεις. Το Γ΄ ΚΠΣ 2000-2006 φέρνει περαιτέρω αλλαγές με σκοπό να πειθαρχηθούν ακόμη περισσότερο οι κρατικοί μηχανισμοί. Μέσω αυτού η Ελλάδα αντλεί πόρους για τη χρηματοδότηση έργων υποδομής, προγραμμάτων ενεργού πολιτικής αγοράς εργασίας (επιμόρφωσης, μετεκπαίδευσης και εκπαίδευσης), ενθάρρυνσης της επιχειρηματικότητας και προστασία του περιβάλλοντος.

Στο διπλανό διάγραμμα φαίνεται η συνολική χρηματοδότηση της Ελλάδος, ως ποσοστό του ΑΕΠ που βαίνει συνεχώς μειούμενη κατά την περίοδο 2001-2003, ενώ το 2004 εμφανίζεται ελαφρώς αυξημένη. Η γενικότερη επιβράδυνση που σημείωσε η συνολική ελληνική χρηματοδότηση οφείλεται κυρίως στη μεγάλη μείωση της

χρηματοδότησης της γενικής κυβέρνησης από τα Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (δηλαδή της τράπεζες και τα αμοιβαία κεφάλαια διαθεσίμων), καθώς οι αυξημένες δανειακές ανάγκες του δημοσίου καλύφθηκαν με εισροές κεφαλαίων από το εξωτερικό και στην αύξηση της διακράτησης κρατικών τίτλων από το εγχώριο μη τραπεζικό τομέα (ιδιώτες και επιχειρήσεις).

Με την κοινοτική βοήθεια η ελληνική οικονομία υφίσταται διαρθρωτικές αλλαγές που επηρέαζαν και τη δομή της απασχόλησης, με αποτέλεσμα η ελληνική κοινωνία να αλλάζει γρήγορα. Η αλλαγή αυτή χαρακτηρίζεται από την υποχώρηση της απασχόλησης στη γεωργία και στη βιομηχανία και αύξηση των απασχολούμενων σε διάφορες κατηγορίες υπηρεσιών, όπως: εμπόριο, μεταφορές, επικοινωνίες, δημόσια

ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟΥ ΕΓΧΩΡΙΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΣΕ ΤΙΜΕΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (% ΤΟΥ ΑΕΠ) 1989-1997				
ΕΤΟΣ	ΑΕΠ	Α' ΤΟΜΕΑΣ	Β' ΤΟΜΕΑΣ	Γ' ΤΟΜΕΑΣ
1989	100	12,2	26,8	63,7
1990	100	10,9	27,3	64,4
1991	100	11,9	26,8	63,9
1992	100	10,4	25,6	66,6
1993	100	9,6	25,3	67,3
1994	100	10,2	23,4	68,9
1995	100	10,1	22,7	70,0
1996	100	9,0	24,0	70,1
1997	100	8,5	23,8	71,2

Πηγή: ΥΠΕΘΟ

διοίκηση, τράπεζες και ασφάλειες, ξενοδοχεία και εστιατόρια, εκπαιδευτικές υπηρεσίες πάσης φύσεως, προσωπικές υπηρεσίες (π.χ. υγείας) και υπηρεσίες αναψυχής.

Παρά την οικονομική μεγέθυνση που έχει επιτευχθεί (μέσω των ΚΠΣ) και την προϊούσα ονομαστική σύγκλιση της ελληνικής προς τις άλλες ευρωπαϊκές οικονομίες, η ανεργία έτεινα να αυξηθεί κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 για να ξεπεράσει τελικά τα επίπεδα της δεκαετίας του '80. Η υψηλή και επίμονη ανεργία, που ακόμη και σήμερα αποτελεί μείζον πρόβλημα, απειλεί την κοινωνική συνοχή και την ίδια την πολιτική οικονομική σύγκλιση, αφού συνιστά πηγή πολλαπλών πιέσεων πάνω στην κυβέρνηση να ακολουθήσει τον εύκολο και πολιτικά αποδοτικό δρόμο της διόγκωσης της δημόσιας απασχόλησης και άρα του δημόσιου τομέα. Με λίγα λόγια, απειλούνταν οι διαρθρωτικές αλλαγές, που είχαν προκληθεί και η δημοσιονομική ισορροπία. Όμως εξαιρώντας την ανεργία, που αποτελεί μια δυσάρεστη πτυχή, η ελληνική οικονομία είχε φτάσει τις μακροοικονομικές της επιδόσεις σε ικανοποιητικό επίπεδο, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ήταν έτοιμη να αντιμετωπίσει τις διαταραχές των διεθνών αγορών. Η κρίση που ξέσπασε το 1997 παρέσυρε και τη δραχμή, την ισοτιμία της οποίας πολλοί δεν θεωρούσαν ρεαλιστική. Επίσης, το Μάρτιο του 1998 ήταν προφανές ότι η Ελλάδα δεν ικανοποιούσε τα κριτήρια του Μάαστριχτ, κατά συνέπεια η κυβέρνηση να επιλέξει την υποτίμηση της δραχμής κατά 12,3% έναντι της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Μονάδας (Ecu) και την ενέταξε στον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ), ώστε να αποκτήσει σταθερότητα και να αυξήσει την αξιοπιστία της. Παρά τις προσπάθειες η Ελλάδα δεν μπόρεσε να συμμετάσχει στις πρώτες χώρες που εισήγαγαν την ενιαία νομισματική μονάδα, το ευρώ (€). Η απόφαση αυτή επισημοποιήθηκε από

το Συμβούλιο της ΕΕ στις 2 Μαΐου 1998. Όμως, δύο χρόνια αργότερα, στις 21 Ιουνίου 2000 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο γνωστοποίησε ότι η Ελλάδα έγινε το δωδέκατο μέλος της Ζώνης του Ευρώ. Η γενική κατεύθυνση της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής απεικονίζεται στο πρόγραμμα σταθερότητας 2000-2004, στο οποίο επικρατεί η άποψη για επίσπευση των μεταρρυθμίσεων. Το εν λόγω πρόγραμμα έχει τους ακόλουθους στόχους:

- Την εκπλήρωση των δεσμεύσεων του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης όσον αφορά τη δημοσιονομική πολιτική, αυτό σημαίνει ότι το 2004 προβλέπεται ένα δημόσιο πλεόνασμα της τάξεως του 2%, που θα περιέλθει κυρίως από τον περιορισμό των κρατικών δαπανών. (Ο στόχος αυτός θα δούμε αν επιτεύχθηκε σε επόμενο κεφάλαιο.)
- Την φιλοδοξία του να αποτελέσει τη βάση για την ενίσχυση της βιομηχανίας κι αυτό συνεπάγεται την ευρεία φορολογική μεταρρύθμιση, ιδιωτικοποιήσεις ευρείας κλίμακας και πλήρης απελευθέρωση των αγορών.

Κλείνοντας, την σύντομη ιστορική αναδρομή της οικονομικής ιστορίας της χώρας μας κατά τη διάρκεια των μεταπολεμικών χρόνων έως σήμερα και της πορείας της προς ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συμπεραίνουμε ότι, η Ελλάδα υστερεί στον τομέα των διαρθρωτικών αλλαγών σε σύγκριση με τις λοιπές χώρες της μεσογειακής ζώνης που είναι μέλη της ΕΕ. Η ανεργία αυξάνεται, μεγάλες άμεσες παραγωγικές επενδύσεις δεν πραγματοποιούνται και τα βασικά συστήματα παροχής δημόσιων υπηρεσιών νοσούν (εκπαίδευση και υγεία). Η τύχη της οικονομίας συνδέεται με την τύχη των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων, που αφορούν κυρίως τον βαθμό και την ποιότητα της κρατικής δραστηριότητας. Η πολιτική ηγεσία έχει δεσμευτεί να ακολουθήσει τις κατευθυντήριες γραμμές της Ένωσης σε ζητήματα οικονομικών μεταρρυθμίσεων, που αφορούν την κοινωνική πολιτική και το άνοιγμα των αγορών εργασίας, αλλά και σε θέματα που αφορούν την νομισματική πολιτική, η οποία πλέον είναι κοινή. Με την βοήθεια αυτής της ενιαίας νομισματικής πολιτικής η χώρα μας τα τελευταία χρόνια εμφανίζει υψηλό ρυθμό μεγέθυνσης, γεγονός που διερευνάται στη συνέχεια της εργασίας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

Η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ξεκίνησε λίγα χρόνια μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, θέτοντας δύο βασικούς αρχικούς στόχους: την οικονομική ανασυγκρότηση της Ευρώπης μετά τον καταστροφικό πόλεμο και τη σταδιακή διαμόρφωση ενός ενιαίου χώρου ειρήνης, ανάπτυξης και δημοκρατίας που θα απέτρεπε την άνοδο ολοκληρωτικών καθεστώτων και την επανάληψη της τραγωδίας του πολέμου στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Σήμερα, μισό αιώνα μετά, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προχωρήσει σε μεγάλα βήματα. Η συνεχιζόμενη αύξηση του αριθμού των μελών της, η ανάπτυξη όλο και περισσότερων κοινών πολιτικών, η καθιέρωση του ενιαίου νομίσματος, αλλά κυρίως η σταθερή βούληση για περαιτέρω εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ενοποίησης, αποδεικνύουν την επιτυχία του αρχικού εγχειρήματος.

Στις 9 Μαΐου 1950, ο Γάλλος υπουργός Εξωτερικών Ρόμπερ Σουμάν, εμπνευσμένος από το Γάλλο οραματιστή Ζαν Μονέ, ζητά τη δημιουργία ενός υπερεθνικού ευρωπαϊκού οργανισμού με σκοπό το συντονισμό της παραγωγής άνθρακα και χάλυβα. (Η ημερομηνία αυτή θεωρείται η γενέθλιος ημερομηνία της σημερινής Ευρωπαϊκής Ένωσης και γιορτάζεται κάθε χρόνο σαν Ημέρα της Ευρώπης). Όμως, η πρωτοβουλία Σουμάν, που εκφράζεται υπό τη μορφή διακήρυξης, έχει βαθύτερες βλέψεις: «τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής ομοσπονδίας, απαραίτητης για τη διατήρηση της ειρήνης».

Έξι χώρες (Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία και Λουξεμβούργο) ανταποκρίνονται στη διακήρυξη Σουμάν και το 1951 υπογράφουν τη Συνθήκη των Παρισίων με την οποία εγκαθιδρύεται η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Σε αυτό το ενοποιημένο, κλίμα, επιδιώκεται η υπογραφή της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας μεταξύ των χωρών της ΕΚΑΧ. Οι συνθήκες, όμως, δεν είναι ακόμη ώριμες. Ήταν σαφές ότι η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση έπρεπε να προχωρήσει με μικρά, βήματα σε τομείς λιγότερο ευαίσθητους για την εθνική κυριαρχία και να επικεντρωθεί στον οικονομικό τομέα. Στις 25 Μαρτίου 1957, τα έξι μέλη της

ΕΚΑΧ υπογράφουν τη Συνθήκη της Ρώμης, με την οποία ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΥΡΑΤΟΜ ή ΕΚΑΕ), κι όλες μαζί αποτελούν τις τρεις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Κύριος στόχος της ΕΟΚ είναι η δημιουργία μίας οικονομικής κοινότητας που θα βασίζεται στην ελεύθερη διακίνηση προϊόντων, υπηρεσιών και εργαζομένων. Το 1973, τρεις χώρες (το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιρλανδία και η Δανία) προσχωρούν στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Την ίδια περίοδο, η οικονομική κρίση που μαστίζει την ήπειρο, σε συνδυασμό με την κατάρρευση του συστήματος Bretton Woods, οδηγούν στη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος το 1979 με στόχο τη σταθεροποίηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών και την ανάσχεση των πληθωριστικών πιέσεων.

Παρά τα οικονομικά προβλήματα, ολοένα και περισσότερες χώρες επιζητούν την ένταξή τους στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Η Ελλάδα αποτελεί τη δέκατη χώρα που εντάσσεται στην ΕΟΚ και το 1981 γίνεται επίσημα μέλος της. Πέντε χρόνια αργότερα (1986) η Κοινότητα δέχεται στους κόλπους της δύο νέα μέλη προερχόμενα από τον ευρωπαϊκό νότο: την Ισπανία και την Πορτογαλία. Η ΕΟΚ πλέον αριθμεί δώδεκα μέλη και η εμφάνιση διαφορετικών επιπέδων οικονομικής ανάπτυξης και σημαντικών οικονομικών ανισοτήτων ανάμεσα στα κράτη-μέλη, δημιουργεί την ανάγκη για την υιοθέτηση διαρθρωτικών προγραμμάτων στήριξης. Την δεδομένη περίοδο που παρά τη συνεχιζόμενη αύξηση των μελών της Κοινότητας, κυριαρχεί η λεγόμενη ευρωπαϊσιοδοξία, ως αποτέλεσμα τόσο των επιπτώσεων της διεθνούς οικονομικής κρίσης όσο και των επίπονων εσωτερικών συνομιλιών σχετικά με την κατανομή των δημοσιονομικών βαρών.

Ωστόσο, σύντομα ο σκεπτικισμός δίνει τη θέση του σε μια νέα περίοδο πνοής και ελπίδας για την Κοινότητα. Το 1985 ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζακ Ντελόρ παρουσιάζει τη Λευκή Βίβλο, που θέτει ως στόχο την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς της Κοινότητας μέχρι την 1^η Ιανουαρίου 1993. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986) με τις σημαντικές ρυθμίσεις που εισάγει στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων και, επομένως, ευνοώντας την προσέγγιση των εθνικών ρυθμιστικών κανόνων, θέτει τις βάσεις για την οικοδόμηση της ενιαίας αγοράς. Η προοπτική της ενοποιημένης αγοράς φέρνει στο προσκήνιο την ανάγκη της οικονομικής και

νομισματικής ενοποίησης. Παράλληλα, οι κοσμογονικές αλλαγές που λαμβάνουν χώρα την ίδια περίοδο (πτώση του τείχους, ενοποίηση Γερμανίας, διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας) καθιστούν επιτακτική τη ριζική αναθεώρηση των ιδρυτικών Συνθηκών της Κοινότητας, προκειμένου να διευκολύνεται η συνολική προσαρμογή της τελευταίας στη νέα παγκόσμια πραγματικότητα.

Τον Ιούνιο του 1988, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επιβεβαίωσε τον στόχο της σταδιακής υλοποίησης της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ONE) και ανέθεσε σε μια επιτροπή, υπό την προεδρία του Jacques Delors, του τότε προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, να μελετήσει και να προτείνει συγκεκριμένα στάδια, τα οποία θα οδηγούσαν στην εν λόγω ένωση. Αποτελέσματα των εργασιών αυτής της επιτροπής ήταν η «Έκθεση Delors», σύμφωνα με την οποία η οικονομική και νομισματική ένωση θα έπρεπε να επιτευχθεί σε τρία ξεχωριστά, αλλά εξελικτικά στάδια ¹¹.

Πρώτο Στάδιο της ONE: Με βάση την παραπάνω έκθεση, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφάσισε τον Ιούνιο του 1989 ότι το πρώτο στάδιο υλοποίησης της οικονομικής και νομισματικής ένωσης θα ξεκινούσε την 1^η Ιουλίου 1990, ημερομηνία κατά την οποία καταργήθηκαν όλοι οι περιορισμοί στην κυκλοφορία κεφαλαίων ανάμεσα στα κράτη-μέλη. Πρόσθετες αρμοδιότητες εκχωρήθηκαν στην Επιτροπή των Διοικητών των κεντρικών τραπεζών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, η οποία από τη σύστασή της το Μάιο του 1964, είχε διαδραματίσει ολοένα και πιο σημαντικό ρόλο στη νομισματική συνεργασία. Αυτές οι αρμοδιότητες αφορούσαν, μεταξύ άλλων, την διεξαγωγή διαβουλεύσεων και την προώθηση του συντονισμού στον τομέα της νομισματικής πολιτικής των κρατών-μελών, με στόχο την επίτευξη της σταθερότητας των τιμών. Επειδή το διαθέσιμο χρονικό διάστημα ήταν σχετικά σύντομο και τα καθήκοντα που έπρεπε να αναληφθούν πολύπλοκα, η Επιτροπή των Διοικητών ανέλαβε και τις προπαρασκευαστικές εργασίες για το Τρίτο Στάδιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ONE). Πρώτα έπρεπε να εντοπιστούν όλα τα θέματα που ήταν επιτακτική ανάγκη να τεθούν υπό εξέταση σε αρχικό στάδιο, να θεσπιστεί ένα πρόγραμμα εργασίας ως τα τέλη του 1993 και να προσδιοριστούν καταλλήλως τα καθήκοντα που θα αναλάμβαναν οι υπάρχουσες υποεπιτροπές και ομάδες εργασίας που είχαν συσταθεί για το σκοπό αυτό.

---

11. Ηλεκτρονική διεύθυνση Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (www.ecb.int)

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ (Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση) που υπογράφεται στις 10 Δεκεμβρίου 1991 αποτελεί ορόσημο στην πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Τα δώδεκα (12) κράτη-μέλη αποφασίζουν να θέσουν ένα φιλόδοξο πρόγραμμα με τελικό στόχο τη νομισματική ενοποίηση και την καθιέρωση ενός ενιαίου νομίσματος. Παράλληλα, αναπτύσσεται η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας με στόχο την ενίσχυση της επιρροής της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε διεθνές επίπεδο.

Τον Ιούνιο του 1993, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στην Κοπεγχάγη έθεσε τις βάσεις για τη διαδικασία της διεύρυνσης διακηρύσσοντας ότι «οι συνδεδεμένες χώρες στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη που το επιθυμούν θα γίνουν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης» και ορίζοντας τις προϋποθέσεις του μέλους, τα λεγόμενα «κριτήρια της Κοπεγχάγης». Σύμφωνα με τα κριτήρια αυτά, για να γίνει μέλος μια υποψήφια χώρα έπρεπε να διασφαλίζει¹²:

- Σταθερότητα θεσμών που να εγγυώνται τη δημοκρατία, την ισχύ του δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το σεβασμό και την προστασία των μειονοτήτων: τα πολιτικά κριτήρια.
- Την ύπαρξη μιας οικονομίας της αγοράς που να λειτουργεί καθώς και την ικανότητα να αντεπεξέλθει στην πίεση του ανταγωνισμού και στις δυνάμεις της αγοράς στο εσωτερικό της Ένωσης: τα οικονομικά κριτήρια.
- Την δυνατότητα να αναλάβει τις υποχρεώσεις του μέλους, όπου περιλαμβάνεται η υιοθέτηση των στόχων της πολιτικής, οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Αυτό το κριτήριο αναφέρεται στην εφαρμογή της νομοθεσίας της Ένωσης που είναι γνωστή ως κοινοτικό κεκτημένο. Δεν αφορά μόνο στην ενσωμάτωση του κεκτημένου στην εθνική νομοθεσία, αλλά και στη διασφάλιση της αποτελεσματικής του εφαρμογής με τις κατάλληλες διοικητικές και δικαιοδοτικές δομές.

(Από το 1997 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αξιολογεί κάθε χρόνο την πρόοδο στην ανταπόκριση κάθε υποψήφιας χώρας στα κριτήρια αυτά.)

Ένα χρόνο αργότερα από το εν λόγω συμβούλιο και τις δεδομένες αποφάσεις πραγματοποιείται το επόμενο στάδιο της ΟΝΕ.

---

12. Ηλεκτρονική διεύθυνση Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (www.ecb.int)

Δεύτερο Στάδιο της ONE: Η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος (ΕΝΙ) την 1^η Ιανουαρίου 1994 σηματοδοτούσε την έναρξη του δεύτερου σταδίου της Ένωσης και κατά συνέπεια την διάλυση της Επιτροπής των Διοικητών. Το ΕΝΙ αποτέλεσε ένα μεταβατικό στάδιο, το οποίο αντανακλούσε επίσης την κατάσταση της νομισματικής ολοκλήρωσης στο εσωτερικό της Κοινότητας. Το ΕΝΙ δεν έφερε καμία ευθύνη για την άσκηση της νομισματικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αφού αυτή αποτελούσε αποκλειστικό δικαίωμα των εθνικών αρχών. Επιπλέον, δεν είχε καμία αρμοδιότητα παρέμβασης στις αγορές συναλλάγματος. Τα δύο κύρια χαρακτηριστικά και κύρια καθήκοντά του ήταν¹³:

- να ενισχύσει τη συνεργασία μεταξύ των κεντρικών τραπεζών και το συντονισμό των νομισματικών πολιτικών και
- να αναλάβει τις αναγκαίες προετοιμασίες για την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ), για την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής και για τη δημιουργία ενιαίου νομίσματος στο τρίτο στάδιο.

Για το σκοπό αυτό, το ΕΝΙ αποτέλεσε ένα βήμα διαβουλεύσεων, καθώς και ανταλλαγής απόψεων και πληροφοριών για θέματα πολιτικής. Επιπλέον, προσδιόρισε το κανονιστικό, οργανωτικό και υλικοτεχνικό πλαίσιο που χρειαζόταν το ΕΣΚΤ για την άσκηση των καθηκόντων του στο τρίτο στάδιο. Τον Δεκέμβριο του 1995, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συμφώνησε να ονομάσει «ευρώ» την ευρωπαϊκή νομισματική μονάδα, η οποία επρόκειτο να εισαχθεί κατά την έναρξη του τρίτου σταδίου της ΟΝΕ. Παράλληλα, το ΕΝΙ ανέλαβε να εκτελέσει προπαρασκευαστικές εργασίες για τις νομισματικές και συναλλαγματικές σχέσεις που θα επικρατήσουν στο μέλλον ανάμεσα στη ζώνη του ευρώ και σε άλλες χώρες της Ε.Ε. Τον Δεκέμβριο του 1996, το ΕΝΙ υπέβαλε έκθεση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, η οποία αποτέλεσε τη βάση ενός ψηφίσματος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τις αρχές και τα θεμελιώδη στοιχεία του νέου μηχανισμού συναλλαγματικών ισοτιμιών (ΜΣΙ ΙΙ), το οποίο εγκρίθηκε τον Ιούνιο του 1997. Επιπλέον, προκειμένου το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να συμπληρώσει και να προσδιορίσει τις διατάξεις της συνθήκης που αφορούσαν την ΟΝΕ, ενέκρινε τον Ιούνιο του 1997 το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο στη διασφάλιση δημοσιονομικής πειθαρχίας όσον αφορά την ΟΝΕ.

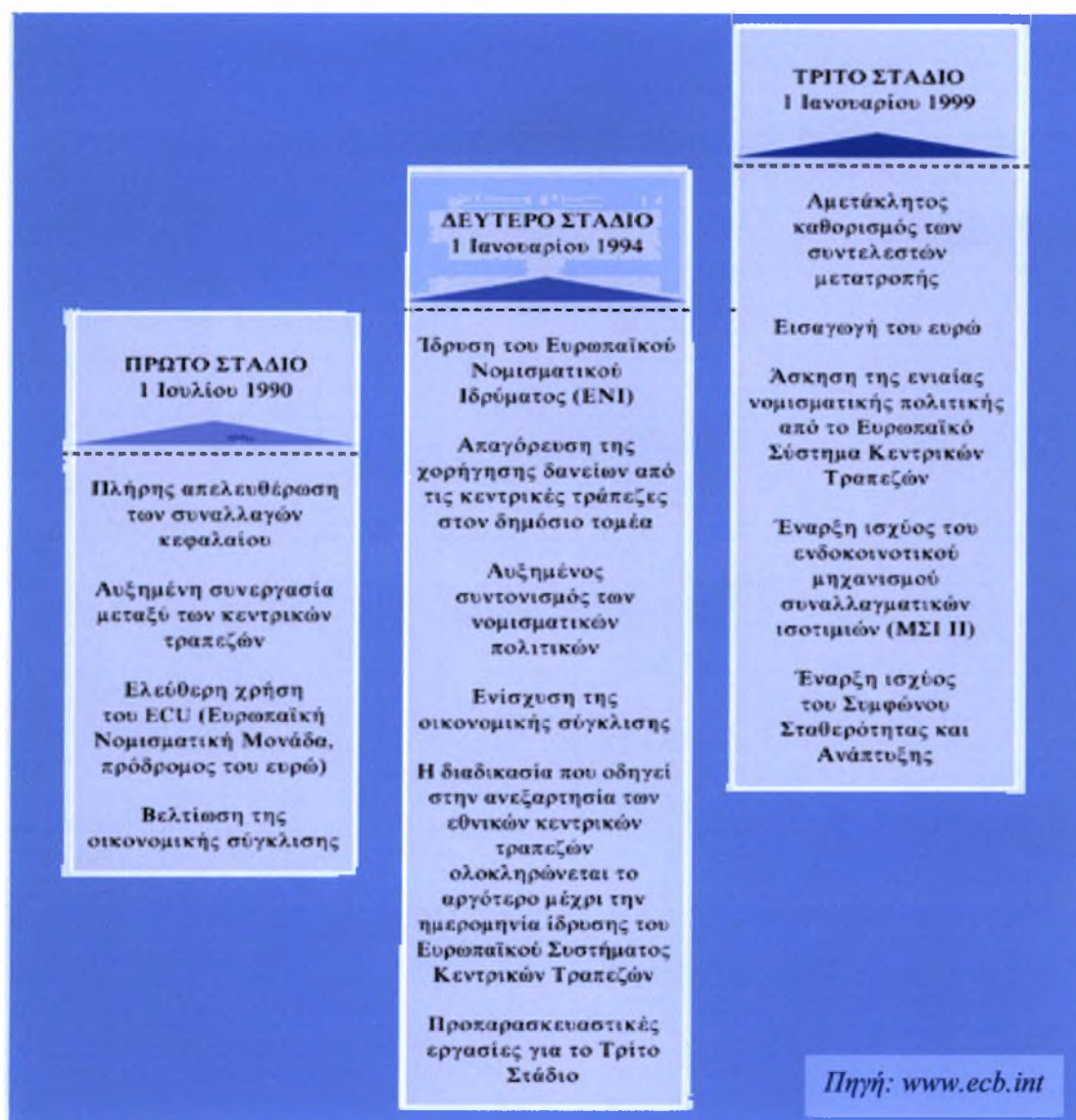
---

13. Ηλεκτρονική διεύθυνση Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (www.ecb.int)

Επίσης η Συνθήκη του Άμστερνταμ έρχεται το 1997 να συμπληρώσει τη Συνθήκη του Μάαστριχ αναπροσαρμόζοντας και ενισχύοντας τις πολιτικές και τα μέσα της Ένωσης σε τομείς όπως η απασχόληση και η εξωτερική πολιτική. Το έτος αυτό η Ε.Ε. αποτελείται πλέον από δεκαπέντε (15) μέλη, μετά την ένταξη τριών (3) νέων χωρών (Αυστρία, Σουηδία, Φινλανδία) το 1995 κι οδεύει προς το τρίτο στάδιο της ενοποιημένης οικονομίας νομισματικής πολιτικής.

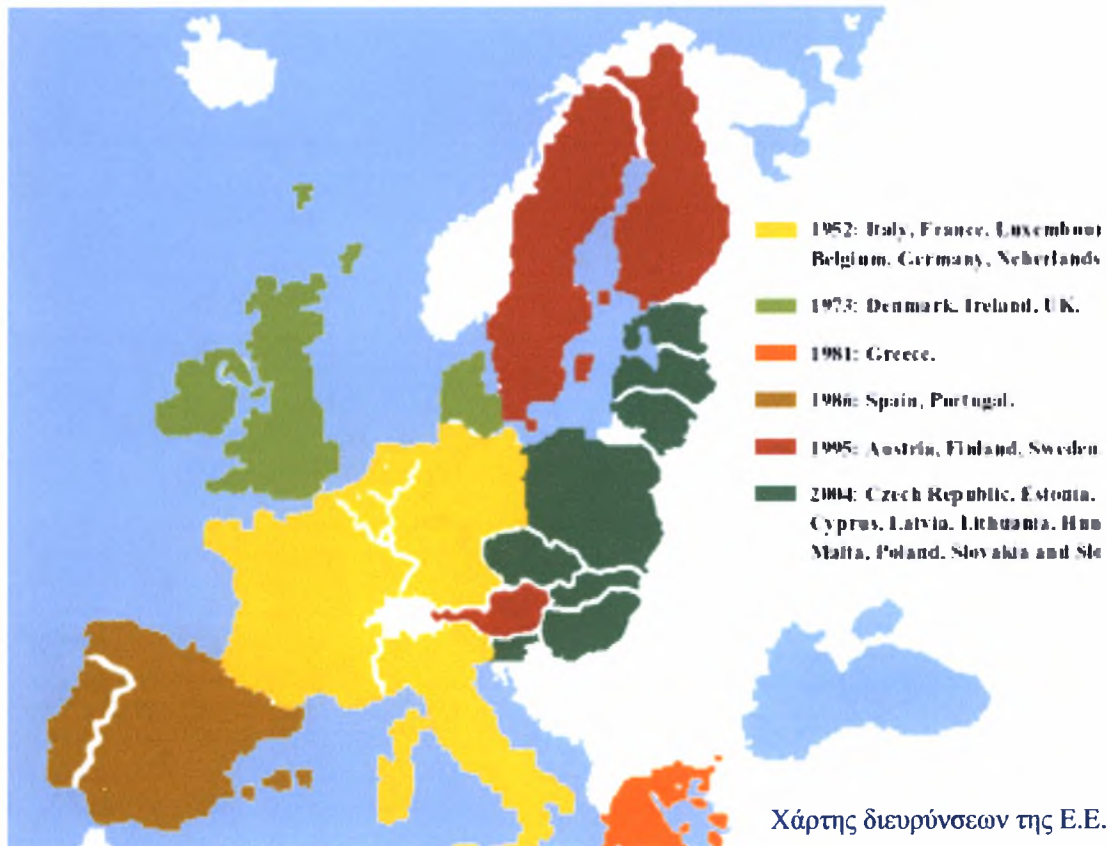
Τρίτο Στάδιο της ΟΝΕ: Την 1^η Ιανουαρίου 1999 άρχισε το τρίτο και τελικό στάδιο με τον αμετάκλητο καθορισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών των νομισμάτων των 11 κρατών-μελών που συμμετείχαν αρχικά στη Νομισματική Ένωση και με την άσκηση ενιαίας νομισματικής πολιτικής υπό την ευθύνη της ΕΚΤ. Πλέον η ενοποίηση γίνεται πραγματικότητα. Τα συμμετέχοντα μέλη έγιναν 12 με την είσοδο της Ελλάδας την 1^η Ιανουαρίου 2001. από την ημέρα εκείνη η Τράπεζα της Ελλάδος αποτελεί μέρος του Ευρωσυστήματος. Η συμμετοχή της χώρας μας κατέστη εφικτή κατόπιν αποφάσεως που έλαβε στις 19 Ιουνίου 2000 το Συμβούλιο της Ε.Ε., συνεργόμενο σε επίπεδο αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων, ότι η Ελλάδα πληρούσε τα κριτήρια σύγκλισης.

Η Ένωση, όμως έχει μία ακόμα σημαντική πρόκληση μπροστά της. Η αποκατάσταση της δημοκρατίας στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης έχει ως αποτέλεσμα την υποβολή αιτήσεων για ένταξη στην Ε.Ε. από τις χώρες αυτές. Η Ένωση γρήγορα αντιλαμβάνεται την αναγκαιότητα και τη σημασία αυτής της νέας πρόκλησης. Με τη διεύρυνση επιτυγχάνεται η τυπική και ουσιαστική ένωση του μεγαλύτερου τμήματος της ευρωπαϊκής ηπείρου και απαλείφεται οριστικώς κάθε κατάλοιπο διαίρεσης και αντιπαλότητας της μεταπολεμικής περιόδου. Όμως, για την ενσωμάτωση των νέων μελών στους κόλπους της Ένωσης, απαιτούνται νέες δραστικές μεταρρυθμίσεις. Μια ένωση που δημιουργήθηκε για έξι (6) μόνο κράτη-μέλη δεν θα είναι σε θέση να λειτουργήσει όταν ο αριθμός των μελών της τετραπλασιαστεί.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας, το Δεκέμβριο του 2000, συνομολογείται η ομώνυμη Συνθήκη που περιλαμβάνει σειρά μεταρρυθμίσεων με στόχο την ομαλή ενσωμάτωση των νέων κρατών-μελών στο Ευρωπαϊκό θεσμικό οικοδόμημα. Όμως, αυτές οι μεταρρυθμίσεις δεν είναι αρκετές. Έναντι της προοπτικής της διεύρυνσης και δεδομένης της ανάγκης για εμβάθυνση της ενοποίησης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάεκεν, το Δεκέμβριο του 2001, αποφασίζει τη σύγκληση Συνέλευσης, με σκοπό τη συζήτηση για το «μέλλον» της Ευρώπης και, ιδίως, τη διαμόρφωση προτάσεων σχετικά με τις θεσμικές μεταρρυθμίσεις που θα διασφαλίσουν την αποτελεσματική λειτουργία της Ένωσης στη νέα –μετά τη διεύρυνση– εποχή. Οι προτάσεις της Συνέλευσης θα αποτελέσουν, κατόπιν, αντικείμενο διακυβερνητικής διάσκεψης που θα συγκληθεί προκειμένου να ληφθούν οι οριστικές αποφάσεις. Τον Οκτώβριο του 2002 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, γνωμοδοτεί θετικά για την ένταξη δέκα (10) νέων κρατών (Εσθονία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβακία, Σλοβενία, Τσεχία) στην Ε.Ε. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κοπεγχάγης το Δεκέμβριο του 2002 αποφασίστηκε η ένταξη των χωρών αυτών στην Ε.Ε. το Μάιο του 2004.

Πλέον η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι μια οικογένεια δημοκρατικών χωρών, οι οποίες έχουν δεσμευτεί να συνεργάζονται για την ειρήνη και την ευημερία. Η Ε.Ε. δεν είναι κράτος που

επιδιώκει να αντικαταστήσει τα υπάρχοντα κράτη και είναι μεγαλύτερη από κάθε διεθνή οργανισμό, είναι όντως μοναδική. Τα κράτη-μέλη της έχουν θεσπίσει κοινά θεσμικά όργανα στα οποία εκχωρούν ορισμένες εξουσίες τους, έτσι ώστε να μπορούν να λαμβάνονται δημοκρατικές αποφάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο για συγκεκριμένα θέματα κοινού ενδιαφέροντος. Αυτή η από κοινού άσκηση της εθνικής κυριαρχίας καλείται επίσης «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση

Όπως διαπιστώθηκε, στα πρώτα χρόνια της Ε.Ε., το μεγαλύτερο μέρος της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών αφορούσε το εμπόριο και τα οικονομικά θέματα. Σήμερα όμως η Ε.Ε. ασχολείται με πολλά άλλα θέματα που επηρεάζουν άμεσα την καθημερινή μας ζωή, όπως τα δικαιώματα των πολιτών και η διασφάλιση της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης, η δημιουργία απασχόλησης, η περιφερειακή ανάπτυξη, η προστασία του περιβάλλοντος, η προώθηση των θετικών επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης. Βέβαια, δεν πρέπει να παραλείψουμε το γεγονός ότι η Ευρώπη είναι μια ήπειρος με πολλές διαφορετικές παραδόσεις και γλώσσες, αλλά και με κοινές αξίες. Η Ε.Ε. προασπίζει αυτές τις αξίες. Προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των λαών της Ευρώπης, επιδιώκοντας την ενότητα, ενώ συγχρόνως διαφυλάσσει τη διαφορετικότητα και διασφαλίζει ότι οι αποφάσεις θα λαμβάνονται όσο το δυνατόν πλησιέστερα στους πολίτες. Στο πλαίσιο των αυξανόμενων αλληλεπιδράσεων που χαρακτηρίζουν τον 21^ο αιώνα, κάθε Ευρωπαίος πολίτης θα πρέπει να συνεργάζεται με πολίτες άλλων χωρών σε ένα πνεύμα φιλοπραγμοσύνης, ανοχής και αλληλεγγύης.

Οι κυριότεροι στόχοι της Ένωσης (άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση) είναι ένα υψηλό επίπεδο απασχόλησης και μια διατηρήσιμη και μη πληθωριστική ανάπτυξη. Σύμφωνα με τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (άρθρο 105 παράγραφος 2), τα βασικά καθήκοντα είναι:

- η χάραξη και η εφαρμογή νομισματικής πολιτικής για τη ζώνη του ευρώ,
- η διενέργεια πράξεων συναλλάγματος,
- η κατοχή και η διαχείριση των επίσημων συναλλαγματικών διαθεσίμων των χωρών της ζώνης του ευρώ
- η προώθηση της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών.

Η βασική οικονομική πρόκληση, που αντιμετωπίζει η Ε.Ε. είναι η επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης. Το Συμβούλιο Οικονομικών και Χρηματοοικονομικών Υποθέσεων (ECOFIN COUNCIL) εστιάζει τη προσοχή του σε τρεις τομείς σχετικά με

την επιτάχυνση της οικονομικής ανάπτυξης της Ε.Ε.: επενδύσεις, καινοτομία, ανταγωνιστικότητα μέσω της επένδυσης στην έρευνα, ανάπτυξη και στο ανθρώπινο δυναμικό, βελτιωμένο κανονιστικό πλαίσιο αλλά κυρίως ολοκλήρωση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς και ειδικότερα στο τομέα των υπηρεσιών. Αυτή είναι και η στρατηγική της Λισσαβόνας, που στοχεύει σε αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της οικονομικής ανάπτυξης μονιμότερου χαρακτήρα μέσω της υλοποίησης του Σχεδίου Δράσης για τις Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες. Είναι γνωστό ότι οι στόχοι που έχει θέσει το Συμβούλιο της Λισσαβόνας είναι φιλόδοξοι και πρέπει να υλοποιηθούν σε στενά περιθώρια χρόνου. Το γεγονός ότι πλησιάζουμε προς την ολοκλήρωση του σχεδίου πιστοποιεί ότι έχει γίνει μεγάλη πρόοδος.

Το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού διατίθεται για να εξασφαλίζεται η προμήθεια ασφαλών τροφίμων και η διαφύλαξη της γεωργικής και αγροτικής κληρονομιάς της Ε.Ε. Από τον συνολικό προϋπολογισμό, ο οποίος ανέρχεται το 2005 σε 116,5 δις €, τα 42,8 δις € προορίζονται για τη γεωργία. Ένα επιπλέον ποσό 6,3 δις € θα διατεθεί για την αγροτική ανάπτυξη. Αυτό αποτελεί σημαντική αλλαγή σε σύγκριση με την κατάσταση που επικρατούσε πριν από 40 χρόνια όταν οι δαπάνες για τη γεωργία αντιπροσώπευαν τα τρία τέταρτα του συνολικού προϋπολογισμού, και οι δαπάνες για την αγροτική ανάπτυξη ήταν μηδαμινές. Η μείωση του σχετικού κόστους της στήριξης της γεωργίας οφείλεται στις μεταρρυθμίσεις της γεωργικής πολιτικής οι οποίες αποσκοπούν στην πρόληψη των υπερβολικών δαπανών και της σάφρευσης πλεονασματικής παραγωγής που δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί. Οι πολιτικές οι οποίες απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος των υπολοίπων χρημάτων είναι η

---

14. Ηλεκτρονική διεύθυνση Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (www.ecb.int)

περιφερειακή και κοινωνική πολιτική, η έρευνα και η καινοτομία, η ενίσχυση για τις οικονομικά λιγότερο ανεπτυγμένες γειτονικές χώρες της Ένωσης και για τους άπορους σε όλο τον κόσμο¹⁴.

Ωθηση Στην Οικονομική Ανάπτυξη

Τα διαρθρωτικά ταμεία της Ε.Ε. (συμπεριλαμβανομένου του Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και του Κοινωνικού Ταμείου) αντιπροσωπεύουν την κατά σειρά δεύτερη σε σημασία θέση του προϋπολογισμού το 2005. Αυτά τα χρήματα κυρίως στηρίζουν την οικονομική ανάπτυξη στις πτωχότερες περιφέρειες της Ε.Ε. ή ανταποκρίνονται σε ιδιαίτερες κοινωνικές ανάγκες. Ορισμένα από αυτά τα χρήματα στηρίζουν μεγάλα έργα υποδομής, όπως: δρόμους, γέφυρες, αυτοκινητόδρομους, αεροδρόμια και βελτιώσεις των ηλεκτρονικών επικοινωνιών. Εντούτοις, πολλές άλλες κατηγορίες έργων είναι επίσης επιλέξιμες για ενίσχυση, από μικρές επιχειρήσεις ως υποβαθμισμένα αστικά κέντρα, από αγροκτήματα που χρησιμοποιούν την αιολική ενέργεια ως προγράμματα για την κοινωνική ενσωμάτωση ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Βοήθεια Στις Χώρες Του Γ' Κόσμου

Οι υπόλοιπες πιστώσεις του προϋπολογισμού της Ε.Ε. χρησιμεύουν για τη χρηματοδότηση ενός ευρέως φάσματος πολιτικών, η σημαντικότερη μεταξύ των οποίων είναι η πολιτική των εξωτερικών σχέσεων. Η Ε.Ε. χρηματοδοτεί την οικονομική ανάπτυξη πολλών χωρών ανά τον κόσμο, αποδίδοντας όμως ιδιαίτερη σημασία στις ανάγκες των αμέσων γειτόνων της γύρω από τη Μεσόγειο, στην Ανατολική Ευρώπη (ιδίως στις υποψήφιες για προσχώρηση στην Ε.Ε. χώρες) και στα Βαλκάνια. Επιπλέον, η ανθρωπιστική βοήθεια χρηματοδοτείται με 400 εκατ. € κατά μέσο όρο ετησίως. Στην ανθρωπιστική βοήθεια συμπεριλαμβάνεται η επείγουσα βοήθεια που παρέχεται σε πληθυσμούς που μαστίζονται από λιμό ή σε σεισμόπληκτους.

Ένας τελείως ξεχωριστός προϋπολογισμός, τον οποίο διαχειρίζεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, χρηματοδοτεί την ενίσχυση που παρέχεται στις χώρες της Αφρικής, της Καραϊβικής και του Ειρηνικού που είναι συνδεδεμένες με την Ε.Ε. μέσω της Συμφωνίας του Κοτονού για το εμπόριο, την τεχνική βοήθεια και την οικονομική ενίσχυση. Αυτές οι πιστώσεις είναι επιπρόσθετες και προέρχονται από τα κράτη-μέλη τα οποία τις διαθέτουν ειδικά για αυτόν το σκοπό καταβάλλοντάς αυτές στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης (ΕΤΑ). Το 2005, το ΕΤΑ θα δαπανήσει 44 δις €.

Προώθηση Της Έρευνας Και Της Εκπαίδευσης Σε Όλη Την Ευρώπη

Μια άλλη σημαντική θέση του προϋπολογισμού αφορά τις δαπάνες για την έρευνα και την καινοτομία. Οι δαπάνες αυτές θα υπερβούν τα 4 δις € το 2005. η χρηματοδότηση αυτή συμβάλλει στην προώθηση ολοκληρωμένων πανευρωπαϊκών ερευνητικών έργων στα οποία συγκεντρώνονται οι προσπάθειες επιστημόνων που εργάζονται σε διάφορες χώρες της Ε.Ε. σε τομείς όπως η ασφάλεια των καταναλωτών, το περιβάλλον, η ενέργεια, οι μεταφορές και η δημόσια υγεία. Ο προϋπολογισμός της Ε.Ε. χρηματοδοτεί επίσης εκπαιδευτικά προγράμματα, όπως το Erasmus, το οποίο βοηθά φοιτητές και εκπαιδευτικούς να σπουδάσουν και να αποκομίσουν εμπειρίες από άλλες χώρες της Ε.Ε. Οι συνολικές δαπάνες για διασυνοριακά εκπαιδευτικά προγράμματα και έργα που αποσκοπούν στην προστασία και την προώθηση της ευρωπαϊκής πολιτιστικής ποικιλομορφίας θα υπερβούν το 0,9 δις € το 2005. Προτεραιότητα κατά την επιλογή σχεδίων έργων και πολιτικών για χρηματοδότηση είναι η προώθηση όχι μόνο της ανταγωνιστικότητας, αλλά επίσης και της συνοχής της Ε.Ε., έτσι ώστε να μην μένει πίσω καμία περιφέρεια καθώς η οικονομία της Ε.Ε., εξελισσόμενη, καθίσταται πιο δυναμική. Δίνεται έμφαση επίσης σε σχέδια έργων για τα οποία είναι σαφές ότι η ολοκλήρωση είναι απαραίτητη, όπως για παράδειγμα στον τομέα της διαχείρισης της εναέριας κυκλοφορίας, ή σε περίπτωση που είναι αναμφισβήτητο ότι οι οικονομίες κλίμακας είναι επιθυμητές, όπως στο πρόγραμμα του ευρωπαϊκού χώρου.

Ενίσχυση Της Ασφάλειας Στην Ε.Ε.

Ένας από τους τομείς στους οποίους οι δαπάνες αυξάνονται με τους ταχύτερους ρυθμούς στην Ε.Ε., είναι χώρος ελευθερίας και ασφάλειας. Η δημιουργία του χώρου ελευθερίας και ασφάλειας πρόκειται να εξασφαλίσει, παραδείγματος χάριν, ότι τα εσωτερικά σύνορα της Ένωσης δεν αποτελούν φραγμό για τους πολίτες οι οποίοι υποβάλλουν καταγγελίες σε αστικά δικαστήρια άλλων κρατών-μελών. Σημαίνει επίσης ότι η αστυνόμευση θα εξακολουθήσει να ασκείται παρά την κατάργηση των συνόρων και ότι θα βελτιωθεί η συνεργασία μεταξύ των συστημάτων ποινικής δικαιοσύνης. Κατά συνέπεια, θα διευκολυνθεί η αντιμετώπιση της διασυνοριακής παρανομίας ή των κακοποιών που επιχειρούν να διαφύγουν μέσω της διέλευσης των συνόρων της Ε.Ε. Ένα μικρό μόνο μερίδιο του προϋπολογισμού χρησιμοποιείται για την πληρωμή των διοικητικών δαπανών της λειτουργίας της Ε.Ε., συμπεριλαμβανομένων των δαπανών που προορίζονται για τη λειτουργία όλων των θεσμικών οργάνων (μεταξύ των οποίων

είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο των υπουργών) και για τους μεταφραστές και τους διερμηνείς, έτσι ώστε να αντιμετωπίζονται οι 20 γλώσσες της διευρυμένης Ε.Ε., οι δαπάνες αυτές ανέρχονται σε πολύ λιγότερο από 6% του συνόλου των δαπανών.

«Τι κοινό έχει ένα μικρό αρτοποιείο στην περιοχή του Βερολίνου με τους καθηγητές γλωσσολογίας του Ινστιτούτου στη Σλοβενία, ή οι μηχανικοί έρευνας στο Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο της Κρακοβίας με τον σιδηροδρομικό σταθμό στη Λισσαβόνα; Ότι έχουν χρηματοδοτηθεί από τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ασυγκρίτως μεγαλύτερο μέρος του ετήσιου προϋπολογισμού της Ε.Ε. δαπανάται προς όφελος διαφόρων ανθρώπων και κοινοτήτων σε όλη την Ευρώπη. Ο προϋπολογισμός της Ε.Ε. συμβάλλει στη χρηματοδότηση, παραδείγματος χάρη των προσπαθειών που καταβάλλονται για να είναι καθαρός ο αέρας και το νερό, για να βελτιωθεί η ασφάλεια των τροφίμων και για να διεξάγονται έρευνες όσον αφορά τον καρκίνο.»¹⁵

---

15. Ηλεκτρονική διεύθυνση Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (www.ecb.int)

Αποτέλεσμα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης ήταν η δημιουργία της «εσωτερικής αγοράς». Ο όρος αυτός καθιερώθηκε από το 1982, όταν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε την έκθεση Σπινέλλι, που ζητούσε ευρείες μεταρρυθμίσεις της Συνθήκης της Ρώμης του 1957, ώστε να επέλθει η πλήρης ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ). Εδώ και περισσότερο από δέκα χρόνια, η ευρωπαϊκή ενιαία αγορά θεωρείται δεδομένη. Με την εξάλειψη των παλιών εμποδίων, τα άτομα, τα αγαθά, οι υπηρεσίες και τα κεφάλαια κυκλοφορούν στην Ευρώπη τόσο ελεύθερα όσο και στο εσωτερικό μιας χώρας. Πραγματοποιούνται ταξίδια κατά βούληση, εντός των εσωτερικών συνόρων της Ε.Ε. είτε για επαγγελματικούς λόγους, είτε για αναψυχή και παρέχεται στα άτομα μια απίστευτη ποικιλία προϊόντων από όλα τα κράτη της Ε.Ε. Το 1993 η ενοποιημένη αγορά ήταν το μεγαλύτερο επίτευγμα της Ε.Ε., αλλά ταυτόχρονα ήταν και η μεγαλύτερη πρόκλησή της.

Πριν την περιγραφή της αγοράς και επειδή πολλές φορές συγχέεται η Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) με την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά καθίσταται αναγκαίος ο διαχωρισμός μεταξύ αυτών. Η πρώτη είναι το φυσικό και βασικό συμπλήρωμα της δεύτερης. Με το ενιαίο νόμισμα, η εσωτερική αγορά λειτουργεί καλύτερα λόγω (i) της εξάλειψης του κόστους των συναλλαγών που προκαλείται από τη μετατροπή των νομισμάτων, (ii) της κατάργησης των συναλλαγματικών διακυμάνσεων που επιφέρουν διαταραχές στις συναλλαγές και τις επενδύσεις και (iii) της διαφάνειας των τιμών σε ευρώ.

Σήμερα, η ενιαία αγορά είναι ο πυρήνας της Ένωσης. Για να γίνει πραγματικότητα, τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. και τα κράτη-μέλη αγωνίστηκαν με αποφασιστικότητα επί επτά χρόνια, από το 1985 για να συντάξουν και να εκδώσουν τις εκατοντάδες οδηγίες που χρειάζονταν για την εξάλειψη των τεχνικών, ρυθμιστικών, νομικών, γραφειοκρατικών, πολιτιστικών και προστατευτικών εμποδίων, τα οποία κατάπνιγαν το ελεύθερο εμπόριο και την ελεύθερη διακίνηση εντός της Ένωσης. Κερδίσθηκε ο αγώνας ενάντια στο χρόνο, αλλά η νίκη πέρασε σχεδόν απαρατήρητη από το κοινό. Η διεθνοποιημένη αγορά δεν κατάφερε να κεντρίσει τόσο το ενδιαφέρον του κοινού, όπως συνέβη με το ενιαίο νόμισμα, που αποτελεί το άλλο μεγάλο γεγονός της περασμένης δεκαετίας. Όπως δήλωσε ο πρώην Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και εμπνευστής του όλου σχεδίου, Jacques Delors: «δεν μπορείς να ερωτευθείς την

ενιαία αγορά». Όταν ο ίδιος ξεκίνησε το τεράστιο σχέδιο της ενιαίας αγοράς το 1985 ήξερε ακριβώς πόσες δυνατότητες υπήρχαν για ανάπτυξη και θέσεις εργασίας, οι οποίες έμεναν ανεκμετάλλευτες λόγω των εθνικών συνόρων. Οι δασμοί και οι ποσοτώσεις είχαν καταργηθεί στο τέλος της δεκαετίας του 1960, αλλά εξακολουθούσαν να υφίστανται πολλά τεχνικά και διοικητικά εμπόδια όσον αφορά το ελεύθερο εμπόριο.

Όταν αίρονται τα πάσης φύσεως εμπόδια και ανοίγουν οι εθνικές αγορές, περισσότερες εταιρίες μπορούν να ανταγωνιστούν μεταξύ τους. Αυτό συνεπάγεται χαμηλότερες τιμές για τον καταναλωτή, καθώς και μεγαλύτερη επιλογή αγαθών και υπηρεσιών. Οι εταιρίες που δραστηριοποιούνται στην εσωτερική αγορά γνωρίζουν ότι έχουν απεριόριστη πρόσβαση σε περισσότερους από 450 εκατομμύρια καταναλωτές στην Ε.Ε. και μπορούν συνεπώς να πετύχουν οικονομίες κλίμακας και αποτελέσματα κλίμακας, που σε πρακτικό επίπεδο σημαίνει χαμηλότερες τιμές. Για να λειτουργήσει η αγορά σε συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού (ο θεμιτός ανταγωνισμός είναι προς όφελος των καταναλωτών διότι θα οδηγήσει στη διάθεση υψηλής ποιότητας προϊόντων στις χαμηλότερες δυνατές τιμές), η Ε.Ε. εφαρμόζει μια αυστηρή αντιμονοπωλιακή πολιτική που αποτρέπει τις επιχειρήσεις από το να καθορίζουν τις τιμές μεταξύ τους ή να μοιράζουν μεταξύ τους την αγορά (μερίδια αγοράς), με έμμεσο αποτέλεσμα να γίνεται πιο αποτελεσματική η προστασία των καταναλωτών. Επιπλέον, η δημιουργία της ενιαίας αγοράς έδωσε στις χώρες της Ε.Ε. ένα ισχυρότερο κίνητρο για την απελευθέρωση των μονοπωλιακών αγορών των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας που προστατεύονταν στο παρελθόν όπως, οι τηλεπικοινωνίες, η ηλεκτρική ενέργεια, το φυσικό αέριο και η ύδρευση. Οι ανεξάρτητοι εθνικοί ρυθμιστικοί φορείς που επιθεωρούν τις αγορές των τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας που έχουν σήμερα απελευθερωθεί, συντονίζουν τις δραστηριότητές τους σε κοινοτικό επίπεδο. Στην Ευρώπη αυξάνεται ο αριθμός όχι μόνο των μεγάλων βιομηχανιών αλλά και των νοικοκυριών και των μικρών επιχειρήσεων που μπορούν να επιλέξουν ποιος θα τους προμηθεύει ηλεκτρική ενέργεια και φυσικό αέριο. Συμπεραίνουμε, λοιπόν, από όσα προαναφέρθηκαν ότι η ενιαία αγορά στηρίζεται κυρίως στις αρχές που είναι αρμόδιες για τον ανταγωνισμό αλλά και τη ρύθμιση, οι οποίες καλούνται να διατηρήσουν τους ίδιους όρους για την ελεύθερη διακίνηση των αγαθών και των υπηρεσιών.

Η ελεύθερη κυκλοφορία των ατόμων εξασφαλίζεται από τη συμφωνία Schengen (πήρε την ονομασία της από το μικρό χωριό του Λουξεμβούργου όπου υπογράφηκε). Με την συμφωνία αυτή καταργούνται οι έλεγχοι στα περισσότερα εσωτερικά σύνορα της Ε.Ε. και ενισχύονται οι έλεγχοι στα εξωτερικά σύνορα της Ε.Ε., συμπεριλαμβανομένων των αεροδρομίων και των λιμένων (το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία δεν υπέγραψαν τη δεδομένη συμφωνία, η οποία δεν εφαρμόζεται ακόμη στα κράτη-μέλη που προσχώρησαν στην Ένωση το 2004). Επιπλέον, απαιτείται προστασία και σε ένα άλλο επίπεδο που έχει σχέση με την πρόληψη της πειρατείας και της απομίμησης αυθεντικών προϊόντων της Ε.Ε. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπολογίζει ότι αυτές οι δραστηριότητες ευθύνονται για την απώλεια θέσεων εργασίας (πάνω από 17.000 ετησίως) στην Ε.Ε. Για το λόγο αυτό τα κράτη-μέλη εργάζονται μαζί με την Επιτροπή, ώστε να επιτευχθεί η προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας.

Όμως, για την ικανοποιητική λειτουργία της εσωτερικής αγοράς απαιτείται και η εναρμόνιση της νομοθεσίας, η οποία, βέβαια, δεν δημιουργεί μόνη της ούτε την ενιαία αγορά, ούτε φυσικά την ανταγωνιστικότητα. Με την εναρμόνιση της νομοθεσίας επιτυγχάνεται η κατάργηση του προστατευτισμού και διευκολύνεται η ελεύθερη πρόσβαση σε μια αγορά, σε ένα κλάδο, σε ένα τομέα με αποτέλεσμα να απελευθερώνονται οι δυνάμεις που ενθαρρύνουν τον ανταγωνισμό. Αυτές μεταφράζονται σε βελτιωμένη ποιότητα υπηρεσιών και προϊόντων μέσω πιο αποτελεσματικών διαδικασιών και χαμηλότερου κόστους. Επίσης, προκειμένου να σημειωθούν επιτυχίες στη διεθνοποιημένη αγορά πρέπει να υπάρξει η πρακτική εφαρμογή της νομοθεσίας στο επίπεδο λειτουργίας των κρατών-μελών, που σημαίνει ότι πάνω από όλα τα κράτη-μέλη είναι απαραίτητο να υιοθετήσουν τη φιλοσοφία ότι οι στόχοι της ενιαίας αγοράς μακροπρόθεσμα υπερέχουν των βραχυπρόθεσμων εθνικών συμφερόντων και ιδιαιτεροτήτων.

Γενικά, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η ενιαία αγορά δημιούργησε περισσότερο πλούτο, αξίας πάνω από 800δισ €. Με την βοήθεια των νέων τεχνολογιών, το άνοιγμα των εθνικών αγορών της Ε.Ε. έχει μειώσει το κόστος των υπεραστικών κλήσεων κατά 50% από το 1998. Υπό την πίεση του ανταγωνισμού, οι τιμές των προσφορών σε αεροπορικούς ναύλους μειώθηκαν σημαντικά. Η άρση των

εθνικών περιορισμών έδωσε τη δυνατότητα σε περισσότερους από 15 εκατομμύρια ευρωπαίους πολίτες να εργαστούν ή να διαμένουν μετά τη συνταξιοδότησή τους σε άλλη χώρα της Ε.Ε. Όμως, οι αδιαμφισβήτητες επιτυχίες της ενιαίας αγοράς δεν πρέπει να μας «τυφλώσουν», ώστε να μην βλέπουμε τις αδυναμίες της. Παραδείγματος χάριν, ο τομέας των υπηρεσιών απελευθερώνεται πιο αργά από τις αγορές αγαθών. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για πολλές χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και για τις μεταφορές, όπου εξακολουθούν να υπάρχουν ξεχωριστές εθνικές αγορές (ιδίως για τις σιδηροδρομικές και εναέρια μεταφορές). Υπάρχει, επίσης, ανάγκη να μειωθεί σε μεγαλύτερο βαθμό η γραφειοκρατία (πρόκειται για τα διοικητικά και τεχνικά εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των αγαθών και των υπηρεσιών). Τα εμπόδια αυτά συνίστανται στη διστακτικότητα των χωρών της Ε.Ε. να αποδεχθούν τα πρότυπα και τους κανόνες των υπόλοιπων χωρών ή να αναγνωρίσουν την ισοτιμία των επαγγελματικών τίτλων. Ακόμη ο κατακερματισμός των εθνικών φορολογικών συστημάτων αποτελεί τροχοπέδη στην ολοκλήρωση και στην αποτελεσματικότητα της αγοράς. Τον Νοέμβριο του 2003, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε ανακοίνωση με τίτλο: «Μια εσωτερική αγορά χωρίς φορολογικά εμπόδια των επιχειρήσεων-επιτεύγματα, τρέχουσες πρωτοβουλίες και εναπομείναντα προβλήματα». Σε αυτή επιχειρείται η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της στρατηγικής της Επιτροπής στο φορολογικό τομέα. Βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν είναι τα εξής:

- i. Η στρατηγική δύο επιπέδων για τη φορολογία επιχειρήσεων παραμένει η καλύτερη δυνατή προσέγγιση για την αντιμετώπιση των φορολογικών προβλημάτων της εσωτερικής αγοράς. Αρχικά, επιδιώκεται η αντιμετώπιση των φορολογικών αδυναμιών και εμποδίων στις οικονομικές δραστηριότητες στην εσωτερική αγορά, ενώ σε δεύτερο επίπεδο τίθεται ο στόχος υλοποίησης μιας κοινής ενοποιημένης φορολογικής βάσης για τις οικονομικές δραστηριότητες των επιχειρήσεων σε όλη την Ε.Ε.
- ii. Η επίτευξη του στόχου της κοινής φορολογικής βάσης, αν και αμφισβητείται από ορισμένα κράτη-μέλη, θεωρείται αναγκαία από την Επιτροπή.
- iii. Η ανάγκη επαρκούς πολιτικής υποστήριξης για την ανάπτυξη των τεχνικών εργασιών που αφορούν το στόχο κοινής ενοποιημένης φορολογικής βάσης, μπορεί να επιτευχθεί μέσω ενισχυμένης συνεργασίας μεταξύ των μελών της Ε.Ε.

Ιδιαίτερα ευχάριστο είναι ότι όλα τα ζητήματα-δυσκολίες που προαναφέρθηκαν, έχουν εντοπιστεί από τα κράτη-μέλη και την Επιτροπή και έχει ήδη δρομολογηθεί άμεση δράση (όχι όμως με την ίδια ταχύτητα σε όλους τους τομείς). Για τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, το σχέδιο δράσης της Ε.Ε. για τη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης αγοράς έως το 2005, πλησιάζει στην επιτυχή ολοκλήρωσή του. Με αυτό το σχέδιο θα μειωθεί το κόστος δανεισμού για τις εταιρίες και τους καταναλωτές και θα προσφέρεται στους αποταμιευτές μεγάλη ποικιλία επενδυτικών προϊόντων-προγραμμάτων αποταμίευσης και συνταξιοδοτικών συστημάτων, που θα διατίθεται από τον Ευρωπαϊό προμηθευτή της επιλογής τους. Όμως, δεν πρέπει να αμελούνται οι κίνδυνοι που εγκυμονούν από την εντεινόμενη παγκοσμιοποίηση των κεφαλαιαγορών και την ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας. Έτσι το πρόσφορο έδαφος για την αύξηση των κινδύνων κατέστησε επιτακτική ανάγκη την κοινή πορεία προσέγγισης των κρατών σε μια σειρά από ευαίσθητους τομείς, όπως η ισότιμη, έγκαιρη και έγκυρη πληροφόρηση, τα λογιστικά πρότυπα κ.ά.

Μεγάλη σημασία έχει το γεγονός ότι η ενιαία αγορά μεταξύ των χωρών-μελών της Ε.Ε. ισχύει και στον τραπεζικό τομέα. Οι τράπεζες και τα άλλα πιστωτικά ιδρύματα μπορούν να αναπτύσσουν τις δραστηριότητές τους, να λειτουργήσουν υποκαταστήματα και να προσφέρουν υπηρεσίες σε οποιαδήποτε χώρα της Ε.Ε. Αφού προηγουμένως τονίστηκε η πολιτική ανταγωνισμού που διέπει την εσωτερική αγορά, σημειώνεται ότι, ένα βασικό χαρακτηριστικό στοιχείο της ανταγωνιστικότητας μιας τράπεζας είναι η έκταση του δικτύου που έχει στη διάθεσή της. Το μέγεθός του είναι ανάλογο με την συγκέντρωση καταθέσεων και την προσφορά τραπεζικών υπηρεσιών. Σήμερα, οι περισσότερες τράπεζες είτε είναι ιδιωτικές, είτε όχι και ανεξαρτήτως μεγέθους επιλέγουν να επεκτείνουν το δίκτυό τους. Αυτό σημαίνει ότι οι μεγάλες τράπεζες επιδιώκουν να καλύψουν τα κενά του δικτύου τους σε περιοχές όπου υποεκπροσωπούνται, ενώ οι μικρές προσπαθούν να δημιουργήσουν ένα δίκτυο που να καλύπτει ολόκληρη τη χώρα. Τα τελευταία χρόνια ο ανταγωνισμός στον τραπεζικό τομέα έχει ενταθεί λόγω της ίδρυσης ελληνικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και της δραστηριοποίησης ξένων θυγατρικών τραπεζών στην Ελλάδα (μέσω ίδρυσης ξένων ή εξαγοράς ελληνικών τραπεζών). Κλείνοντας τα περί ανταγωνιστικότητας των τραπεζών, πρέπει να συμπληρωθεί ότι η επίτευξη της σε ικανοποιητικό επίπεδο

κρίνεται από την απόδοση και τις στρατηγικές επιλογές των τραπεζών. Για τις κρατικές τράπεζες η σωστή στρατηγική είναι τριπλή:

- i. Η βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών τους.
- ii. Η εισαγωγή νέων προϊόντων και νέων δραστηριοτήτων που υπόσχονται μεγαλύτερη κερδοφορία από τις παραδοσιακές, καθώς και η προσφορά ενός «ολοκληρωμένου πακέτου υπηρεσιών» στους ήδη υπάρχοντες πελάτες ώστε να τους διατηρήσουν και να προσεγγίσουν νέους.
- iii. Η αποδέσμευση των μεγάλων εμπορικών τραπεζών από τον κρατικό τομέα.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία καθιστούν ευδιάκριτη την ανάγκη για ιδιωτικοποίηση του τραπεζικού τομέα και όχι μόνο. Αυτό είναι εύλογο γιατί μέσω αυτής επιτυγχάνεται η αύξηση της ανταγωνιστικότητας σε εθνικό επίπεδο, με αποτέλεσμα οι διάφορες επιχειρήσεις (συμπεριλαμβανομένου και των τραπεζών) να μπορούν να αντεπεξέλθουν ευκολότερα στο διεθνοποιημένο περιβάλλον, όπου και ανήκουν πλέον. Γενικά οι ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που βασίζεται στην ευκαμψία, την ποιότητα των υπηρεσιών και την προσφορά νέων προϊόντων (αφού ο νεωτερισμός και η εφευρετικότητα αποτελούν ένα από τα πιο βασικά στοιχεία ανταγωνιστικότητας). Έτσι, επικρατεί η άποψη ότι για αρκετά χρόνια ακόμη θα μεγαλώνει το μερίδιο αγοράς των ιδιωτικών επιχειρήσεων και τραπεζών εις βάρος των κρατικών.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και το Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) αποτελούν τη νομική βάση για την ενιαία νομισματική πολιτική. Με το καταστατικό, ιδρύθηκαν η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) την 1η Ιουνίου 1998.

4.1 ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ (ΕΣΚΤ)

Το ΕΣΚΤ απαρτίζεται από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες (Εθν.ΚΤ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 107 παράγραφος 1 ΣΕΚ). Οι Εθν.ΚΤ των κρατών-μελών που δεν συμμετέχουν στη ζώνη του ευρώ, υπάγονται σε ειδικό καθεστώς που τους επιτρέπει να εφαρμόζουν εθνικές νομισματικές πολιτικές χωρίς όμως να λαμβάνουν μέρος στη λήψη αποφάσεων και την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ. Το καθεστώς του ΕΣΚΤ ορίζει ως πρωταρχικό του στόχο τη διατήρηση της σταθερότητας των τιμών (άρθρο 105 ΣΕΚ). Και με την επιφύλαξη του στόχου αυτού, το ΕΣΚΤ στηρίζει τις γενικές οικονομικές πολιτικές στην Κοινότητα, προκειμένου να συμβάλλει στην υλοποίηση των στόχων της Κοινότητας, που ορίζονται στο άρθρο 2 (άρθρο 105 παράγραφος 1). Τα βασικά καθήκοντά του περιλαμβάνουν τον ορισμό, την χάραξη και την εφαρμογή νομισματικής πολιτικής για τη ζώνη του ευρώ (π.χ. καθορισμός των βραχυπρόθεσμων συναλλαγματικών ισοτιμιών, συνήθεις πιστοδοτικές και πιστοληπτικές πράξεις κ.ά.), την εκτέλεση συναλλαγματικών πράξεων (σύμφωνα με τη συναλλαγματική πολιτική που χαράζεται από το Συμβούλιο και τις γενικές αρχές που ισχύουν για την πολιτική αυτή) και την τήρηση και διαχείριση των επίσημων συναλλαγματικών αποθεμάτων των κρατών-μελών. Οφείλει επίσης να προωθήσει την ομαλή λειτουργία των συστημάτων πληρωμών και να συμβάλλει στο έργο των αρμόδιων αρχών όσον αφορά τον εποπτικό έλεγχο των πιστωτικών ιδρυμάτων και τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Το ΕΣΚΤ διοικείται από τα όργανα λήψης αποφάσεων της ΕΚΤ.

- Την Εκτελεστική Επιτροπή, που περιλαμβάνει τον πρόεδρο της ΕΚΤ, τον αντιπρόεδρο και τέσσερα άλλα μέλη, τα οποία διορίζονται με κοινή συμφωνία των κυβερνήσεων των κρατών μελών που συμμετέχουν στο ενιαίο νόμισμα.
- Το Διοικητικό Συμβούλιο, που περιλαμβάνει τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής και τους διοικητές των Εθν.ΚΤ των κρατών-μελών που συμμετέχουν στη ζώνη του ευρώ χαράσσει τη νομισματική πολιτική της ευρωζώνης, η οποία εφαρμόζεται από την Εκτελεστική Επιτροπή σύμφωνα με τους προσανατολισμούς και τις αποφάσεις αυτού.
- Το Γενικό Συμβούλιο, που απαρτίζεται από τον πρόεδρο και αντιπρόεδρο της ΕΚΤ και τους διοικητές των Εθν.ΚΤ όλων των κρατών-μελών της Κοινότητας. Οι αρμοδιότητές δεν υπάγονται σε αυτή καθαυτή τη νομισματική πολιτική.

Το κείμενο της Συνθήκης αναφέρεται στο ΕΣΚΤ κι όχι στο Ευρωσύστημα. Το κείμενο αυτό, συντάχθηκε βάσει του συλλογισμού ότι όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. θα υιοθετήσουν το ευρώ. Μέχρι τότε το Ευρωσύστημα θα συνεχίσει να εκτελεί τα καθήκοντα που του έχουν ανατεθεί. Δηλαδή, το Ευρωσύστημα και το ΕΣΚΤ θα συνυπάρχουν όσο διάστημα υπάρχουν κράτη-μέλη που δεν ανήκουν στην ευρωζώνη.

4.2 ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

Το Ευρωσύστημα, το οποίο αποτελείται από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών-μελών που έχουν υιοθετήσει το ευρώ στο Τρίτο Στάδιο της ΟΝΕ, είναι η νομισματική ζώνη του ευρώ. Σήμερα, στην ευρωζώνη περιλαμβάνονται δώδεκα κράτη (Βέλγιο, Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Αυστρία, Πορτογαλία και Φινλανδία)στα οποία ασκείται ενιαία νομισματική πολιτική με ευθύνη των οργάνων λήψης αποφάσεων της ΕΚΤ, με άμεσο στόχο τη διαφύλαξη της αξίας του ευρωπαϊκού νομίσματος. Τα μέσα επίτευξης αυτού του στόχου, αλλά και της πραγματοποίησης των στρατηγικών προσανατολισμών (που θα γνωρίσουμε στη συνέχεια) είναι:

- Η χάραξη και η εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής
- Η διενέργεια πράξεων συναλλάγματος
- Η διαχείριση των συστημάτων πληρωμών

Πρώτος Στρατηγικός Προσανατολισμός:

Αναγνωρισμένη αρχή επί νομισματικών και Χρηματοπιστωτικών θεμάτων

Στηριζόμενο στα συμπαγή καταστατικά του θεμέλια, στην ανεξαρτησία και την εσωτερική συνοχή του, το Ευρωσύστημα, το σύστημα κεντρικών τραπεζών της ευρωζώνης, ενεργεί ως νομισματική και χρηματοπιστωτική αρχή σε αυτή την περιοχή, πλήρως αναγνωρισμένη εντός και εκτός της Ευρώπης. Κατά την επιδίωξη του πρωταρχικού του στόχου, που είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών, το Ευρωσύστημα αναλαμβάνει τις απαραίτητες οικονομικές και νομισματικές αναλύσεις και υιοθετεί, υλοποιεί τις ενδεδειγμένες πολιτικές. Επίσης, ανταποκρίνεται κατάλληλα και αποτελεσματικά στις νομισματικές και χρηματοπιστωτικές εξελίξεις.

Δεύτερος Στρατηγικός Προσανατολισμός:

Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα και Ευρωπαϊκή Χρηματοπιστωτική Ενοποίηση

Το Ευρωσύστημα επιδιώκει τη διαφύλαξη της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και την προώθηση της ευρωπαϊκής ενοποίησης, αντίστοιχα, σε συνεργασία με τις καθιερωμένες θεσμικές δομές. Προς το σκοπό αυτό, συμβάλλει στη διαμόρφωση πολιτικών που παρέχουν μια υγιή αρχιτεκτονική για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.

Τρίτος Στρατηγικός Προσανατολισμός:

Λογοδοσία, Αξιοπιστία και Εμπιστοσύνη

Το Ευρωσύστημα αποδίδει ύψιστη σημασία στην αξιοπιστία, την εμπιστοσύνη, τη διαφάνεια και τη λογοδοσία. Στόχος του είναι η αποτελεσματική επικοινωνία με τους πολίτες της Ευρώπης και τα μέσα ενημέρωσης. Στις σχέσεις του με τις ευρωπαϊκές και εθνικές αρχές έχει αναλάβει τη δέσμευση να ενεργεί απολύτως σύμφωνα με τις διατάξεις της (ιδρυτικής) Συνθήκης, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη την αρχή της ανεξαρτησίας. Προς το σκοπό αυτό, το Ευρωσύστημα παρακολουθεί διαρκώς τις μεταβολές που επηρεάζουν τις αγορές χρήματος και τις χρηματοπιστωτικές αγορές και αναλαμβάνει την προάσπιση του δημόσιου συμφέροντος και την εξυπηρέτηση των αναγκών των αγορών.

Τέταρτος Στρατηγικός Προσανατολισμός:

Κοινή ταυτότητα, σαφώς καθορισμένοι ρόλοι και αρμοδιότητες, καλή διακυβέρνηση

Το Ευρωσύστημα επιδιώκει την ενίσχυση της κοινής του ταυτότητας, σε ένα πλαίσιο σαφώς καθορισμένων ρόλων και αρμοδιοτήτων για όλα τα μέλη του. Για να επιτευχθεί αυτό, το Ευρωσύστημα στηρίζεται στις δυνατότητες και την ουσιαστική συμμετοχή

όλων των μελών του, καθώς και στη δέσμευση και την προθυμία τους να εργαστούν με στόχο την επίτευξη συμφωνίας. Επιπλέον, το Ευρωσύστημα έχει αναλάβει τη δέσμευση να ασκεί καλή διακυβέρνηση και να εφαρμόζει αποτελεσματικές και αποδοτικές οργανωτικές δομές και μεθόδους εργασίας.

Παρακάτω ακολουθεί μια σύντομη αναφορά στις οργανωτικές αρχές που διέπουν την εκτέλεση των λειτουργιών του Ευρωσυστήματος από όλα τα μέλη του.

Συμμετογή

Όλα τα μέλη συμβάλλουν σε στρατηγικό και λειτουργικό επίπεδο, στην επίτευξη των σκοπών του Ευρωσυστήματος.

Συνεργασία

Όλες οι λειτουργίες του Ευρωσυστήματος εκτελούνται από τα μέλη του, με πνεύμα συνεργασίας και συλλογικότητας.

Διαφάνεια και Λογοδοσία

Όλα τα μέλη λειτουργούν με διαφάνεια και είναι πλήρως υπεύθυνα και υπόλογα για την αποτελεσματικότητα όλων των λειτουργιών του Ευρωσυστήματος.

Διάκριση των δραστηριοτήτων του Ευρωσυστήματος

Οι δραστηριότητες του που ασκούνται από εθνικές κεντρικές τράπεζες καθορίζονται με σαφήνεια και διακρίνονται, στο μέτρο του δυνατού, από τις δραστηριότητες των εθνικών κεντρικών τραπεζών που υπάγονται στην εθνική αρμοδιότητα.

Συνοχή και Ενότητα

Με σεβασμό προς το νομικό καθεστώς των μελών, το Ευρωσύστημα, καθώς και το προσωπικό του, ενεργεί και εμφανίζεται ως μια οντότητα η οποία διακρίνεται από συνοχή και ενότητα. Με αυτό το πνεύμα και λειτουργώντας ομαδικά, το Ευρωσύστημα εκφράζεται με ενιαία φωνή και βρίσκεται κοντά στους πολίτες της Ευρώπης.

Ανταλλαγή πόρων

Όλα τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ προάγουν τη μεταξύ τους ανταλλαγή προσωπικού, τεχνογνωσίας και εμπειρίας.

Αποτελεσματικότητα και Αποδοτικότητα

Όλες οι διαδικασίες διαβούλευσης και λήψης αποφάσεων του Ευρωσυστήματος πρέπει να στοχεύουν στην αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα. Η λήψη αποφάσεων εστιάζεται στην ανάλυση και ανάπτυξη επιχειρημάτων, καθώς και στην έκφραση όλων των διαφορετικών απόψεων.

Αποδοτικότητα ως προς το κόστος, μέτρηση του κόστους και μεθοδολογία

Η Εκτελεστική Επιτροπή της ΕΚΤ κι οι διοικητές των Εθν.ΚΤ διαχειρίζονται όλους τους πόρους με σύνεση και προωθούν λύσεις αποτελεσματικές και αποδοτικές από πλευράς κόστους σε όλα τα επίπεδα του Ευρωσυστήματος. Η ΕΚΤ και οι Εθν.ΚΤ αναπτύσσουν συστήματα ελέγχου και δείκτες, βάσει των οποίων μετρείται κατά πόσο εκτελούνται οι λειτουργίες του Ευρωσυστήματος και κατά πόσο ευθυγραμμίζονται με τους σκοπούς αυτού. Είναι σκόπιμο να αναπτυχθούν συγκρίσιμες μέθοδοι για την υποτίμηση και την αναφορά του κόστους.

Αξιοποίηση συνεργιών και αποφυγή διπλής εκτέλεσης εργασιών

Οι τυχόν συνέργιες και οικονομίες κλίμακας εντοπίζονται και αξιοποιούνται στο μέτρο του δυνατού. Σε οργανωτικό επίπεδο, αποφεύγονται περιπτώσεις διπλής εκτέλεσης εργασιών και διπλής χρήσης πόρων, καθώς και ο υπέρμετρος και μη αποδοτικός συντονισμός. Προς τον σκοπό αυτό, το Ευρωσύστημα αναζητεί διαρκώς οργανωτικές επιλογές οι οποίες να διασφαλίζουν την αποτελεσματικότητα, την αποδοτικότητα και την άμεση ανάληψη δράσης, αξιοποιώντας τη διαθέσιμη εμπειρία τόσο στην ΕΚΤ όσο και στις Εθν.ΚΤ μέσω της εντατικής χρήσης των υφιστάμενων πόρων. Η ανάθεση υποστηρικτικών λειτουργιών και δραστηριοτήτων του Ευρωσυστήματος σε εξωτερικούς φορείς εξετάζεται με βάση τα ίδια κριτήρια και αφού ληφθούν υπόψη τα ζητήματα ασφάλειας.

4.3 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ (ΕΚΤ)

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα συστάθηκε επίσημα την 1η Ιουνίου 1998, από κοινού με τις 15 εθνικές κεντρικές τράπεζες της Ε.Ε. και εδρεύει στη Φρανκφούρτη της Γερμανίας. Η ΕΚΤ εξασφαλίζει ότι τα καθήκοντα που έχουν ανατεθεί στο Ευρωσύστημα και στο ΕΣΚΤ εκτελούνται είτε μέσω των δικών της δραστηριοτήτων, σύμφωνα με το καταστατικό του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ, είτε μέσω των Εθν.ΚΤ. Ο λογότυπος της είναι η ονομασία όλων των εθνικών κεντρικών τραπεζών που την αποτελούν. Επιπλέον, η ΕΚΤ χαράσσει και θέτει σε εφαρμογή την ευρωπαϊκή νομισματική πολιτική. Ο αρχικός στόχος αυτής

EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA
DEN EUROPÆISKE CENTRALBANK
EUROPÄISCHE ZENTRALBANK
EUROOPA KESKRAHK
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
EUROPEAN CENTRAL BANK
BANCO CENTRAL EUROPEO
BANQUE CENTRALE EUROPÉENNE
AN BANC CEANNAIS EORPACH
BANCA CENTRALE EUROPEA
EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA
EUROPOS CENTRINIS BANKAS
EURÓPAI KÖZPONTI BANK
BANK CENTRALI EWROPEW
EUROPESE CENTRALE BANK
EUROPEJSKI BANK CENTRALNY
BANCO CENTRAL EUROPEU
EURÓPSKA CENTRÁLNĀ BANKA
EVROPSKA CENTRALNA BANKA
EUROOPAN KESKUSPANKKI
EUROPEISKA CENTRALBANKEN

της πολιτικής είναι να διατηρηθεί η σταθερότητα των τιμών. Το γεγονός αυτό αποτελεί την καλύτερη συμβολή που η νομισματική πολιτική μπορεί να έχει στην οικονομική ανάπτυξη και τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Επιπλέον, το ίδιο το ευρώ συνεπάγεται μικρότερο κίνδυνο νομισματικής αστάθειας περιορίζοντας τον ευπρόσβλητο χαρακτήρα έναντι διακυμάνσεων των συναλλαγματικών ισοτιμιών και αποκαθιστώντας παράλληλα την ισορροπία του διεθνούς νομισματικού συστήματος. Η σταθερότητα του ευρωπαϊκού νομίσματος αλλά και ο έλεγχος της προσφοράς χρήματος στο Ευρωσύστημα εξασφαλίζονται με την καθοδήγηση των βραχυπρόθεσμων επιτοκίων (που με τη σειρά τους επηρεάζουν την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία στην περιοχή του ευρώ). Επομένως, εκ του ρόλου της και όχι μόνο η ΕΚΤ βρίσκεται στο κέντρο της ΟΝΕ. Σύμφωνα με την Έκθεση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ινστιτούτου η ΕΚΤ διαθέτει ένα σύνολο μέσων νομισματικής πολιτικής επαρκών για να επιτρέψουν την εφαρμογή μιας υγιούς και αποτελεσματικής νομισματικής πολιτικής για τη ζώνη του ευρώ συνολικά. Τα μέσα αυτά περιλαμβάνουν πράξεις ανοικτής αγοράς, πάγιες διευκολύνσεις και πιθανόν ελάχιστες αποθεματικές υποχρεώσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ΕΚΤ έχει υιοθετήσει μια συγκεκριμένη στρατηγική για να εξασφαλίσει τον επιτυχή χειρισμό της νομισματικής πολιτικής. Έχει καθορίσει τη σταθερότητα των τιμών ως ετήσια αύξηση στον εναρμονισμένο δείκτη των τιμών διάθεσης στην κατανάλωση (HICP) για την περιοχή του ευρώ κάτω από 2%. Στην αναζήτηση σταθερών τιμών, η ΕΚΤ στοχεύει να διατηρήσει τα ποσοστά πληθωρισμού κατώτερα αλλά κοντά του 2% κατά τη διάρκεια του μεσοπρόθεσμου. Η στρατηγική περιλαμβάνει, επίσης, ένα αναλυτικό πλαίσιο για την αξιολόγηση όλων των σχετικών πληροφοριών και της ανάλυσης που απαιτούνται για να πάρει τις αποφάσεις νομισματικής πολιτικής. Αυτό το πλαίσιο είναι βασισμένο σε δύο στυλοβάτες: οικονομική ανάλυση και νομισματική ανάλυση.

Οι αποφάσεις νομισματικής πολιτικής λαμβάνονται από το συμβούλιο κυβέρνησης της ΕΚΤ, στην οποία τη σύνθεση μετέχουν και οι διοικητές των εθνικών τραπεζών των κρατών-μελών. Το συμβούλιο συναντιέται κάθε μήνα για να αναλύσει και να αξιολογήσει τις οικονομικές δυνατότητες και τους κινδύνους για τη σταθεροποίηση των τιμών και για να αποφασίσει σχετικά με το κατάλληλο επίπεδο των βασικών επιτοκίων, βασισμένο στη στρατηγική της ΕΚΤ. Ακόμη, προκειμένου να εφαρμόσει τις αποφάσεις νομισματικής πολιτικής του, το συμβούλιο κυβέρνησης της ΕΚΤ έχει

υιοθετήσει ένα σύνολο οργάνων και διαδικασιών νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος. Περαιτέρω καθήκοντα της ΕΚΤ είναι¹⁶:

- Τραπεζογραμμάτια: η ΕΚΤ έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να εγκρίνει την έκδοση τραπεζογραμμάτων εντός της ζώνης του ευρώ.
- Στατιστικά Στοιχεία: σε συνεργασία με τις Εθν.ΚΤ, η ΕΚΤ συλλέγει τις στατιστικές πληροφορίες που είναι αναγκαίες για την εκπλήρωση των καθηκόντων, είτε από τις εθνικές αρχές, είτε απευθείας από οικονομικούς φορείς.
- Χρηματοπιστωτική Σταθερότητα και Εποπτεία: η ΕΚΤ και το Ευρωσύστημα συμβάλλουν, όπως έγινε γνωστό πριν, συμβάλλουν στην ομαλή άσκηση της πολιτικής που προωθούν οι αρμόδιες αρχές αναφορικά με την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων και τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.
- Συνεργασία σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο: η ΕΚΤ διατηρεί σχέσεις συνεργασίας με αντίστοιχα όργανα, οργανισμούς και φορείς εντός της Ε.Ε., αλλά και διεθνώς, οπότε εξετάζονται θέματα σχετικά με τα καθήκοντα που έχουν ανατεθεί στο Ευρωσύστημα.

Συμπληρώνεται ότι, το κεφάλαιό της ΕΚΤ έχει οριστεί αρχικά στα 5 δισεκατομμύρια ευρώ και μοναδικοί μεριδιούχοι και κάτοχοι είναι οι εθνικές κεντρικές τράπεζες των χωρών που συμμετέχουν στο ενιαίο νόμισμα. Οι εθνικές κεντρικές τράπεζες μεταβιβάζουν στην ΕΚΤ συναλλαγματικά διαθέσιμα μέχρι ποσού που ισοδυναμεί με 50 δισεκατομμύρια ευρώ. Η εισφορά της κάθε εθνικής κεντρικής τράπεζας ορίζεται κατά αναλογία με το μερίδιο συμμετοχής της στο εγγεγραμμένο κεφάλαιο της ΕΚΤ. Η εγγραφή πραγματοποιείται σύμφωνα με την κλείδα κατανομής η οποία ισούται με

16. Ηλεκτρονική διεύθυνση ΕΚΤ (www.ecb.int)

το άθροισμα:

- του 50 % του μεριδίου συμμετοχής του οικείου κράτους μέλους στον πληθυσμό της Κοινότητας,
- του 50 % του μεριδίου συμμετοχής του κράτους μέλους στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της Κοινότητας.

Επισημαίνουμε ότι ταυτόχρονα με την ίδρυση του ΕΣΚΤ ξεκινά η εκκαθάριση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ιδρύματος (ΕΝΙ). Από εκεί κι έπειτα η ΕΚΤ αναλαμβάνει τα καθήκοντα του ΕΝΙ έναντι των κρατών μελών τα οποία δεν συμμετέχουν στη ζώνη του ευρώ. Για το σκοπό αυτό συγκροτείται ένα τρίτο όργανο λήψης αποφάσεων της ΕΚΤ, το γενικό συμβούλιο, η σύνθεση του οποίου παρουσιάστηκε παραπάνω.

Μετά την αναφορά στο ρόλο της ΕΚΤ θα ασχοληθούμε με τη σχέση που έχει καλλιεργηθεί ανάμεσα σε ευρωπαϊκό και εθνικό περιβάλλον στα πλαίσια συνεργασίας των αντίστοιχων κεντρικών τραπεζών, καθώς επίσης και με τη διερεύνηση του ρόλου που διαδραματίζουν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα κοινοβούλια των κρατών-μελών για την επίτευξη του συντονισμού και της άσκησης κοινής νομισματικής πολιτικής. Είναι γνωστό ότι η ΕΚΤ και οι Εθν.ΚΤ είναι πλήρως ανεξάρτητες έναντι των πολιτικών και ιδιωτικών οργανισμών των κρατών-μελών και της Ε.Ε. Η αρχή αυτή θεσπίστηκε στη Συνθήκη του Μάαστριχ και επιβεβαιώνεται από άλλες νομικές και καταστατικές διατάξεις. Η ανεξαρτησία των μελών των αρμόδιων για τη λήψη των αποφάσεων της ΕΚΤ (το Διοικητικό Συμβούλιο και η Εκτελεστική Επιτροπή) περιορίζει τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου σε μέγιστη θητεία οκτώ ετών. Επιπλέον, όλα τα διορισμένα στα εν λόγω όργανα μέλη πρέπει να τυγχάνουν αναγνωρισμένης φήμης και επαγγελματικής εμπειρίας σε νομισματικά και τραπεζικά ζητήματα. Ακόμα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συμμετέχει στη θέσπιση της νομοθεσίας σχετικά με την ΟΝΕ και διαδραματίζει συμβουλευτικό ρόλο σε διάφορες πτυχές της λειτουργίας της. Ζητείται η γνώμη του σχετικά με την ικανότητα των κρατών-μελών να προσχωρήσουν στη ζώνη του ευρώ και το διορισμό του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ. Επίσης, μπορεί να καλέσει τον πρόεδρο και τα μέλη του Δ.Σ. της ΕΚΤ να παρουσιάσουν ενώπιον επιτροπών του Κοινοβουλίου για να επεξηγήσουν τη νομισματική πολιτική. Όσον αφορά τις εθνικές κυβερνήσεις είναι υπεύθυνες για τις οικονομικές πολιτικές τους, το στενό συντονισμό τους στο πλαίσιο του Συμβουλίου και τη διασφάλιση ότι τηρούνται οι περιορισμοί για τα δημοσιονομικά ελλείμματα και

τα δημόσια χρέη που καθορίζονται από τη Συνθήκη και το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (το οποίο είναι μια συμφωνία μεταξύ όλων των κρατών-μελών, που απαιτεί την προσχώρηση σε ειδικά μέτρα φορολογικής και δημοσιονομικής πειθαρχίας ως μέρος των μεσοπρόθεσμων οικονομικών στόχων τους. Είναι σημαντικό διότι εγγυάται μια διαρκή και σταθερή οικονομική διαχείριση. Περισσότερα στοιχεία παρουσιάζονται τη συνέχεια). Κατόπιν της μετάβασης στο ευρώ, οι συμμετέχουσες κυβερνήσεις των μελών και οι αντίστοιχες Εθν.ΚΤ δεν είναι πλέον άμεσα υπεύθυνες για τη νομισματική πολιτική. Αλλά τα εθνικά κοινοβούλια συνεχίζουν να είναι υπεύθυνα για το λεπτομερή έλεγχο και την έγκριση της νομοθεσίας σχετικά με τις εθνικές οικονομικές πολιτικές, που αποτελούν θεμελιώδη συνιστώσα της ONE. Η Συνθήκη για την Ε.Ε., που καθορίζει τη θέσπιση της ONE, επικυρώθηκε από τα κοινοβούλια όλων σχεδόν των κρατών-μελών (ορισμένα από αυτά όπως η Γαλλία, υπέβαλαν τη Συνθήκη απευθείας προς έγκριση από τους πολίτες τους, μέσω δημοψηφίσματος). Ακόμη και μετά την εφαρμογή της ONE, τα εθνικά κοινοβούλια διατήρησαν το καθεστώς τους ως δημοκρατικά εκλεγμένων οργάνων και ανώτερων νομοθετικών αρχών των κρατών-μελών. Μετά από τα όσα ειπώθηκαν, εύλογα γεννάται η ανησυχία για το αν θα υπάρξει κάποιο Ευρωπαϊκό Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (από τη στιγμή που εφαρμόζεται ενιαία νομισματική πολιτική). Η απάντηση είναι πως δεν θα υπάρξει ένα τέτοιο Υπουργείο με την καθατή έννοια του όρου, διότι τα κράτη που συμμετέχουν στο Ευρωσύστημα εξακολουθούν να έχουν την τελική ευθύνη για την οικονομική πολιτική τους, ακόμα και μετά την εισαγωγή του ευρώ. Όμως, αυτό δεν ισχύει για την εθνική νομισματική πολιτική, την ευθύνη της οποίας έχει αναλάβει η ΕΚΤ. Οι κυβερνήσεις των κρατών-μελών πρέπει να διαρθρώσουν την οικονομική πολιτική τους κατά τρόπο ώστε να επιτύχουν τους στόχους της Ε.Ε., αποφεύγοντας κυρίως τα υπερβολικά δημοσιονομικά ελλείμματα. Έτσι οι οικονομικές πολιτικές συντονίζονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ως μέρος αυτού του συντονισμού θεσπίστηκε το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Άμστερνταμ, τον Ιούνιο του 1997 και στηρίζεται σε δύο βασικές πτυχές: (i) ένα προληπτικό σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης για τον προσδιορισμό και τη διόρθωση δημοσιονομικών διολισθήσεων προτού το έλλειμμα υπερβεί το όριο του 3% του ΑΕΠ, που θέτει η Συνθήκη, (ii) και ένα σύνολο αποτρεπτικών κανόνων με ανασταλτικό αποτέλεσμα προκειμένου να ασκούνται πιέσεις στα μέλη κι έτσι να αποφεύγονται τα υπερβολικά ελλείμματα και να λαμβάνονται μέτρα για την ταχεία διόρθωσή τους,

εφόσον παρουσιαστούν. Επιπλέον, τα κράτη-μέλη που συμμετέχουν στη ζώνη του ευρώ δεσμεύονται για την επιδίωξη ενός εθνικού μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού στόχου που θα προσεγγίζει το ισοζύγιο ή το πλεόνασμα.

4.4 ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ (ΤτΕ)

Η δημιουργία της ζώνης του ευρώ και η ίδρυση ενός υπερεθνικού οργάνου, της ΕΚΤ, αποτέλεσε βασικό στάδιο στη μακρόχρονη και πολύπλοκη πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η ζώνη του ευρώ έγινε πραγματικότητα όταν η ευθύνη για την άσκηση νομισματικής πολιτικής εκχωρήθηκε από τις

Εθν.ΚΤ των έντεκα κρατών-μελών της Ε.Ε. στην ΕΚΤ τον Ιανουάριο του 1999. Η Ελλάδα έγινε το δωδέκατο μέλος, δύο χρόνια αργότερα, όπως ήδη γνωρίζουμε. Έτσι, θεωρείται σκόπιμο να πραγματοποιηθεί μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση των εξελίξεων, που αφορούν την Τράπεζα της Ελλάδος.

Η ελληνική κεντρική τράπεζα με μια ισχυρή παρουσία στον ελλαδικό χώρο, αλλά και με το σημερινό, δυναμικό προφίλ της στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και την Ανατολική Μεσόγειο ιδρύθηκε το 1927, βάσει ενός παραρτήματος του Πρωτοκόλλου της Γενεύης της 15ης Σεπτεμβρίου, λίγα χρόνια μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και τη Μικρασιατική Καταστροφή. Αρχισε να λειτουργεί το Μάιο του 1928 ως η κεντρική και η εκδοτική τράπεζα της χώρας μας, με πρώτο διοικητή τον Αλέξανδρο Διομήδη. Στα τόσα χρόνια της ιστορίας της γνώρισε 18 διοικητές και 28 υποδιοικητές. Η επέτειος των 77 ετών βρίσκει την τράπεζα της Ελλάδος μέλος της ΕΚΤ και του ΕΣΚΤ, με διοικητή τον Νικόλαο Γκαργκάνα. Όμως, η αποστολή της τράπεζας της Ελλάδος παρουσίαζε μια ιδιομορφία σε σχέση με τις υπόλοιπες κεντρικές τράπεζες και κέντρα των αντίστοιχων χρηματοπιστωτικών συστημάτων. Αυτή η ιδιομορφία έγκειται στο ότι οι μετοχές της ήταν εισηγμένες στο χρηματιστήριο και χρηματοδοτούσε ως κανονική εμπορική τράπεζα τις επιχειρήσεις του Δημοσίου, είχε κέρδη και έδινε μερίσματα. Έτσι το καταστατικό της στο πλαίσιο προετοιμασίας για την ΟΝΕ προσαρμόστηκε ώστε να καλύπτει τις απαιτήσεις της Συνθήκης για την Ε.Ε., τροποποιήσεις που έγιναν

με τις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης των μετόχων της τράπεζας της Ελλάδος στις 12/1997 έως 4/2000, οι οποίες κυρώθηκαν με τους Νόμους 2609/11.5.1998 και 2832/13.6.2000 αντίστοιχα. Άλλαξε κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διακοπούν οι σχέσεις με το Υπουργείο Οικονομικών και να μην ασκείται από αυτό πιστωτική πολιτική με τη στενή έννοια του όρου, δηλαδή με ειδικούς κανονισμούς και ρυθμίσεις. Η εισαγωγή της χρήσης του προεξοφλητικού επιτοκίου, ως μέσο νομισματικής πολιτικής (1993) οδήγησε σε σημαντικό βαθμό προς αυτή την κατεύθυνση.

Πλέον, η διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών αποτελεί τον πρωταρχικό σκοπό της ελληνικής τράπεζας. Ακόμη, έχει θεσμοθετηθεί η ανεξαρτησία της τράπεζας της Ελλάδος καθώς και η άσκηση δημοκρατικού ελέγχου εκ μέρους της βουλής. Στο πλαίσιο των αλλαγών αυτών έχει συσταθεί το Συμβούλιο Νομισματικής Πολιτικής. Από την 1/1/2001 η τράπεζα της Ελλάδος συμμετέχει ως αναπόσπαστο μέρος του ΕΣΚΤ στην άσκηση της νομισματικής πολιτικής της Ε.Ε. που χαράσσεται από το Διοικητικό Συμβούλιο ΕΚΤ καθώς και της συναλλαγματικής πολιτικής. Επιπλέον η τράπεζα της Ελλάδος¹⁷:

- κατέχει και διαχειρίζεται τα επίσημα συναλλαγματικά αποθέματα της χώρας
- εκδίδει τραπεζογραμμάτια, τα οποία κυκλοφορούν ως νόμιμο χρήμα
- ασκεί προληπτική εποπτεία στα πιστωτικά ιδρύματα
- προωθεί και επιβλέπει την ομαλή λειτουργία των συστημάτων πληρωμών και των συστημάτων διακανονισμού χρεογράφων
- ενεργεί ως ταμίας και εντολοδόχος του Δημοσίου.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειώσουμε ότι, όπως όλες οι εθνικές κεντρικές τράπεζες των συμμετεχόντων κρατών-μελών έτσι και η τράπεζα της Ελλάδος διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο για την ομαλή μετάβαση στο ευρωπαϊκό νόμισμα. Τελικά η επιτυχής εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος κατέστη δυνατή μετά την ολοκλήρωση των αναγκαίων τεχνικών και λειτουργικών προσαρμογών, στις οποίες συνέβαλαν το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και μια ειδική επιτροπή που είχε συσταθεί για το σκοπό αυτό στην ΕΚΤ. Στις αρμοδιότητές τους, όσον αφορά τη δεδομένη διαδικασία, περιλαμβάνονταν:

- η εισαγωγή του ευρώ στη χώρα τους

---

17. Ηλεκτρονική διεύθυνση της Τράπεζας της Ελλάδος (www.bankofgreece.gr)

- η ρύθμιση της μετάβασης από το εθνικό τους νόμισμα στο ευρώ
- η δημιουργία της αναγκαίας υποδομής για την αποτελεσματική κυκλοφορία των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ
- η απόσυρση του εθνικού τους νομίσματος και
- η παροχή συμβούλων σχετικά με τη χρήση του ευρώ και η προώθηση του νέου νομίσματος.

Πιο συγκεκριμένα στην Ελλάδα τέθηκε σε εφαρμογή το νέο λειτουργικό πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής, μετατράπηκαν σε ευρώ τα δραχμικά υπόλοιπα των λογαριασμών που τηρούν τα πιστωτικά ιδρύματα στην τράπεζα της Ελλάδος, τα οποία αφορούν τις πράξεις νομισματικής πολιτικής και τις πιστωτικές διευκολύνσεις και ολοκληρώθηκαν με απόλυτη επιτυχία οι διαδικασίες μετάβασης των λογισμικών συστημάτων της τράπεζας, καθώς και των συστημάτων που σχετίζονται με τη διαχείριση και τη διαπραγμάτευση των τίτλων του ελληνικού Δημοσίου στο περιβάλλον του ευρώ. Επιπλέον, τέθηκαν σε λειτουργία στο νέο ευρωπαϊκό περιβάλλον τα συστήματα επικοινωνίας της τράπεζας και το δημόσιο χρέος μετατράπηκε σε όρους του ενιαίου νομίσματος.

	μάρκα (Γερμανία) 1,95583		δραχμές (Ελλάδα) 340,750
	φράγκα (Βέλγιο) 40,3399		πεςέτες (Ισπανία) 166,386
	φράγκα (Γαλλία) 6,55957		λίρες (Ιρλανδία) 0,787564
	λίρέτες (Ιταλία) 1936,27		φράγκα (Λουξεμβούργο) 40,3399
	φιορίνια (Ολλανδία) 2,20371		σελίνια (Αυστρία) 13,7603
	εσκούδος (Πορτογαλία) 200,482		μάρκα (Φινλανδία) 5,94573

4.5 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ Ο.Ν.Ε.

Τα κράτη μέλη ασκούν τις οικονομικές τους πολιτικές με σκοπό να συμβάλουν στην υλοποίηση των στόχων της Κοινότητας: οι πολιτικές αυτές θεωρούνται ζήτημα κοινού ενδιαφέροντος. Οι οικονομικές πολιτικές συντονίζονται σε κοινοτικό επίπεδο. Για το σκοπό αυτό η Επιτροπή προτείνει ορισμένους γενικούς προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών επί των οποίων αποφαινεται στη συνέχεια το Συμβούλιο

βασιζόμενο στα πορίσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Το Συμβούλιο προβαίνει τακτικά σε συνολική αξιολόγηση (πολυμερής εποπτεία) και απευθύνει, αν το κρίνει αναγκαίο, συστάσεις σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη αν διαπιστωθεί ότι η οικονομική τους πολιτική αντιβαίνει προς τους γενικούς προσανατολισμούς.

Οι δημοσιονομικές πολιτικές θα διαμορφώνονται από τη Συνθήκη και το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης που καθορίζουν όρια για τα δημοσιονομικά ελλείμματα και το δημόσιο χρέος. Είναι επίσης, σαφές ότι η ONE συνδέει στενότερα τις οικονομίες των κρατών-μελών της ζώνης του ευρώ, γεγονός που απαιτεί στενότερη εποπτεία και συντονισμό των οικονομικών πολιτικών τους. Οι διαφορές στις εθνικές οικονομικές πολιτικές υφίστανται στη ζώνη του ευρώ, αλλά πλέον αυτές θα διαμορφώνονται από ένα κοινό πλαίσιο στόχων και υποχρεώσεων που απαιτούνται βάσει της Συνθήκης. Η εισαγωγή του ευρώ σημαίνει ότι, εξ ορισμού, θα υπάρχει ενιαία νομισματική πολιτική για όλα τα συμμετέχοντα κράτη-μέλη. Όμως, θα είναι προφανείς οι διαφορές στις εθνικές δημοσιονομικές πολιτικές στο εσωτερικό της ζώνης του ευρώ. Διότι, τα μέλη της ευρωζώνης θα είναι ελεύθερα να επιλέξουν τις πολιτικές ανάλογα με τις ανάγκες τους, όσο οι πολιτικές αυτές παραμένουν βιώσιμες και υπεύθυνες, χωρίς να υπονομεύουν την επιτυχή λειτουργία της περιοχής του νέου ευρωπαϊκού νομίσματος. Αυτό ελέγχεται με τον καθορισμό διαδικασιών συντονισμού, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι οι εθνικές οικονομικές πολιτικές παρακολουθούνται στενά.

Η έναρξη της τρίτης φάσης της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης την 1η Ιανουαρίου 1999 σηματοδοτεί και την ουσιαστική εκκίνησή της (ONE). Πράγματι από την ημερομηνία αυτή και έπειτα το ECU δεν είναι πλέον ένα καλάθι νομισμάτων, αλλά ένα πραγματικό νόμισμα

Συνοπτικά, η υλοποίηση της ONE συνεπάγεται στην ουσία:

- στο οικονομικό επίπεδο, αυξημένη σύγκλιση των πολιτικών με ενισχυμένη πολυμερή εποπτεία και με την υποχρέωση των κρατών μελών της ζώνης του ευρώ να αποφεύγουν τα υπερβολικά δημόσια ελλείμματα
- στο νομισματικό επίπεδο, μια ενιαία νομισματική πολιτική, η οποία ασκείται από το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) στο οποίο συμμετέχουν η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες

- την εισαγωγή του ευρώ, το οποίο θα είναι πλέον το μοναδικό νόμισμα των χωρών που συμμετέχουν σε αυτό (στις οικονομικές αγορές την 1η Ιανουαρίου 1999 και σε νομίσματα και χαρτονομίσματα την 1η Ιανουαρίου 2002). Στο σημείο αυτό και με αφορμή τα όσα ελέχθησαν παραπάνω θεωρείται απαραίτητη μια σύντομη αναφορά στην μετάβαση από το ελληνικό νόμισμα (δραχμές) στο ευρώ.

Το κράτος προσπαθεί να πετύχει τους οικονομικούς σκοπούς και στόχους του με τη χρήση ορισμένων μέσων, έχει επικρατήσει τα μέσα αυτά να ονομάζονται μέσα οικονομικής πολιτικής. Γενικά αυτά τα διακρίνουμε σε:

- i. μέσα δημοσιονομικής πολιτικής
- ii. μέσα νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής
- iii. μέσα άμεσου ελέγχου
- iv. μέσα εξωτερικής οικονομικής πολιτικής

Ανάμεσα στα μέσα δημοσιονομικής πολιτικής, οι δημόσιες δαπάνες, δηλαδή οι δαπάνες που κάνει το κράτος και οι ελεγχόμενοι από αυτό οργανισμοί, για τον εφοδιασμό της κοινωνίας με δημόσια αγαθά ή για άλλους σκοπούς, αποτελούν ουσιαστικά στοιχεία της παρέμβασης του κράτους στην οικονομική ζωή.

Μια από τις βασικές λειτουργίες του κράτους είναι η σταθεροποίηση και ανάπτυξη της οικονομίας. Είναι γενικά αποδεκτό ότι η ανταγωνιστική αγορά, με τον μηχανισμό των τιμών δεν μπορεί από μόνη της να διατηρεί σταθερότητα οικονομίας σε επίπεδο όπου πραγματοποιείται πλήρης απασχόληση. Κατά την ιεράρχηση των κρατικών δαπανών, δίνεται προτεραιότητα (ή τουλάχιστον θα έπρεπε να δίνεται) στις κατηγορίες εκείνων των δαπανών, που δημιουργούν ευνοϊκές συνθήκες για να αναλάβουν οι επιχειρήσεις μεγαλύτερες επενδύσεις σε κλάδους που προωθούν την ανάπτυξη. Τέτοιες κατηγορίες δαπανών είναι:

- τα έργα οικονομικής υποδομής: Οι κρατικές δαπάνες σε έργα υποδομής (συγκοινωνίες, τηλεπικοινωνίες, ηλεκτρισμός, κλπ) προκαλούν την εμφάνιση εξωτερικών οικονομιών, αυξάνουν την παραγωγικότητα και τα ποσοστά του επιχειρηματικού κέρδους και έτσι δημιουργούν κίνητρα στις επιχειρήσεις για να αναλάβουν σε μεγαλύτερη έκταση επενδύσεις στους επιθυμητούς για την ανάπτυξη κλάδους.

- οι επιδοτήσεις: Οι επιδοτήσεις στις επιχειρήσεις αυξάνουν τεχνητά το ποσοστό κέρδους, ή συντελούν στην αύξηση των πωλήσεων και δημιουργούν έτσι κίνητρα στις επιχειρήσεις για να επεκτείνουν την επενδυτική τους δράση.
- οι μεταβιβάσεις κεφαλαίων στις επιχειρήσεις: Οι μεταβιβάσεις κεφαλαίων στις επιχειρήσεις, καλύπτουν ένα μέρος της δαπάνης για κεφαλαιουχικό εξοπλισμό και με αυτό τον τρόπο μειώνουν σημαντικά τον επιχειρηματικό κίνδυνο για νέες επενδύσεις. Έτσι, δημιουργούνται ισχυρά κίνητρα για να αναλάβουν οι επιχειρήσεις επενδυτική δραστηριότητα σε νέους κλάδους της παραγωγής.

Τα μέσα Νομισματικής και Πιστωτικής πολιτικής είναι μια ομάδα που περιλαμβάνει κάθε μέσο που επηρεάζει την προσφορά και ζήτηση δανειακών κεφαλαίων και μέσω αυτών άλλα μεγέθη της αγοράς. Τα κυριότερα μέσα άσκησης αυτής της πολιτικής είναι η ρύθμιση του προεξοφλητικού επιτοκίου, η πολιτική της ανοικτής αγοράς των χρεογράφων, η ρύθμιση του ταμειακού αποθέματος των εμπορικών τραπεζών, οι άμεσοι έλεγχοι των επιτοκίων της πιστωτικής αγοράς και οι άμεσοι ποσοτικοί και ποιοτικοί έλεγχοι των πιστώσεων.

Επενδύσεις και επενδυτικά κίνητρα Επενδύσεις είναι οι επιχειρηματικές δαπάνες που έχουν σαν αποτέλεσμα την δημιουργία νέου πάγιου κεφαλαίου.

Στην προσέλκυση και υλοποίηση επενδυτικών κεφαλαίων σήμερα κύριο ρόλο παίζουν τα αναπτυξιακά κίνητρα που προσφέρουν διάφορες χώρες, που στην ουσία τους δεν είναι τίποτα άλλο παρά μεταβιβάσεις κεφαλαίων από το κράτος στους επιχειρηματίες. Επενδυτικά κίνητρα είναι μέτρα υπό όρους που αφορούν νέες επενδύσεις κατά τον χρόνο που αποφασίζονται. Με την θέσπιση επενδυτικών κινήτρων, επιδιώκεται ή αύξηση του αναμενόμενου καθαρού εισοδηματικού ρεύματος προς τον επιχειρηματία από την επένδυση. Τα επενδυτικά κίνητρα αποτελούν μορφή παρέμβασης του κράτους στην επενδυτική δραστηριότητα, προκειμένου να επηρεαστούν ποσοτικά ποιοτικά και χωροταξικά οι νέες επενδύσεις. Αναπτυξιακός νόμος είναι ο νόμος του κράτους, που θεσμοθετεί μορφές κινήτρων με τα οποία επιδιώκεται η προώθηση των νέων επενδύσεων στους τομείς και τις περιοχές που επιδιώκει η οικονομική πολιτική.

Στα μέσα εξωτερικής οικονομικής πολιτικής, περιλαμβάνεται κάθε μέσο που επηρεάζει άμεσα τις εισαγωγές και τις εξαγωγές των προϊόντων, τους άδηλους και

συναλλαγματικούς πόρους, την κίνηση των κεφαλαίων κλπ. Κυριότερα μέσα άσκησης αυτής της πολιτικής είναι οι δασμοί, ή υποτίμηση του νομίσματος και υπερτίμηση του συναλλάγματος, οι ποσοτικοί περιορισμοί στην εισαγωγή ή την εξαγωγή των προϊόντων κ. α. μέσα άμεσου ελέγχου είναι οι πράξεις της πολιτικής εξουσίας, που καθορίζουν απευθείας τα ανώτατα ή κατώτατα όρια των οικονομικών μεγεθών (τιμών και διαφόρων οικονομικών αναλογιών) ή υποχρεώνουν στην τήρηση ορισμένων προδιαγραφών. Οι φόροι που από νομική άποψη ορίζονται σαν υποχρεωτική παροχή του ιδιώτη στο κράτος, χωρίς ειδική αντιπαροχή του κράτους προς τον ιδιώτη, είναι ένα ειδικό μέσο άσκησης της οικονομικής πολιτικής. Ο δημόσιος δανεισμός και η ρύθμιση του δημόσιου χρέους, όπως και τα δάνεια που συνάπτει το κράτος με διάφορες μορφές από τους ιδιώτες, τις εμπορικές τράπεζες την κεντρική τράπεζα και τις ξένες χρηματαγορές.

4.6.Η ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η δραχμή είναι το αρχαιότερο νόμισμα στην Ευρώπη. Εμφανίστηκε τον 7ο αιώνα π.Χ., η κυκλοφορία της διαδόθηκε κατά τη διάρκεια της αθηναϊκής ηγεμονίας στην αρχαία Ελλάδα, αποτελούσε το νόμισμα της αυτοκρατορίας του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Στη σύγχρονη εποχή η δραχμή αναβίωσε το 1833 συνοδεύοντας έκτοτε τη ζωή του νεοελληνικού κράτους. Με τον υπερπληθωρισμό της κατοχής έχασε την αξία της, ενώ οι προσπάθειες σταθεροποίησης, μετά τον πόλεμο, απέδιδαν αργά. Αλλά μια νέα εποχή ήλθε με τη νομισματική μεταρρύθμιση του 1953 με κύριο χαρακτηριστικό τη σταθερή ισοτιμία του εθνικού μας νομίσματος έναντι του δολαρίου. Όμως το σύστημα διαταράχτηκε τη δεκαετία του '70 και από τότε θα σημειωθούν αλλεπάλληλες υποτιμήσεις (1983, 1985, 1998). Από το 2002 θα ανήκει πάλι στη ιστορία μετά από 167 χρόνια κυκλοφορίας. Πιο συγκεκριμένα από τον Ιανουάριο του 2001, όλες οι τραπεζικές συναλλαγές στην αγορά χρήματος διενεργούνται σε ευρώ και η εγχώρια αγορά αποτελεί μέρος της ενοποιημένης αγοράς της ζώνης του ευρώ. Οι ελληνικές τράπεζες μπορούν να συμμετάσχουν στις πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος.

Η τράπεζα της Ελλάδος καθώς και άλλοι δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς υλοποίησαν προγράμματα ενημέρωσης σχετικά με τη μετάβαση στο ευρώ με στόχο τη διαφώτιση του ευρύτερου κοινού. Κατά την περίοδο αυτή η νομισματική πολιτική ασκούνταν σε ευρώ και οι σχετικοί λογαριασμοί των πιστωτικών ιδρυμάτων στην τράπεζα της Ελλάδος άρχισαν να τηρούνται σε ευρώ.

Η δημοσιονομική πολιτική (δηλαδή οι εισπράξεις και οι πληρωμές του Δημοσίου) εκτελούνταν, κατά τη μεταβατική περίοδο, σε δραχμές, αν και οι βασικοί λογαριασμοί του Δημοσίου τηρούνταν σε ευρώ. Ο κρατικός προϋπολογισμός για το 2002 εκφράστηκε και εκτελείται σε ευρώ και οι νέοι κρατικοί τίτλοι εκδίδονταν σε ευρώ. Η μετάβαση στο ευρώ ολοκληρώθηκε στις 28 Φεβρουάριου 2002. Την 1η Ιανουαρίου 2002, τα τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ τέθηκαν σε κυκλοφορία στην Ελλάδα, ταυτόχρονα με τα άλλα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ. Η εισαγωγή των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ απαιτούσε λεπτομερείς σχεδιασμούς σε επίπεδο διοικητικής μέριμνας. Ιδιαίτερη σημασία αποδόθηκε στην προετοιμασία του τραπεζικού δικτύου και των εμπορικών επιχειρήσεων, που αποτελούν τους βασικούς αγωγούς διοχέτευσης τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ στην αγορά. Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ είχε αποφασίσει να επιτρέψει τον προεφοδιασμό των τραπεζών και των εμπορικών επιχειρήσεων με τραπεζογραμμάτια και κέρματα ευρώ, προκειμένου να διασφαλίσει την ομαλή λειτουργία της αγοράς κατά τις πρώτες ημέρες του 2002, σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 2948/2001.

Η κυκλοφορία των τραπεζογραμματίων και των κερμάτων ευρώ στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε ομαλά και απρόσκοπτα. Το ελληνικό κοινό εξοικειώθηκε πολύ γρήγορα με το ευρώ και ήδη από την πρώτη εβδομάδα κυκλοφορίας του, το μεγαλύτερο μέρος των συναλλαγών πραγματοποιούνταν σε ευρώ. Το μερίδιο των τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ στο αντίστοιχο σύνολο δραχμών που ήταν σε κυκλοφορία, υπήρξε σημαντικά υψηλό και μάλιστα υψηλότερο από το μέσο όρο της ζώνης του ευρώ. Η απόσυρση των δραχμών είχε σχεδόν ολοκληρωθεί ακόμη πριν τη λήξη της περιόδου παράλληλης κυκλοφορίας.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΥΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΝΕ

Η πορεία της ελληνικής οικονομίας προς την ΟΝΕ συνοδεύεται κυρίως από την κυρίαρχη αντίληψη και την επίσημη πολιτική από ένα κλίμα ευφορίας για τις επιπτώσεις, ιδιαίτερα σε ότι αφορά τους μισθούς, την ανεργία, το βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων και την ενσωμάτωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στην ευρύτερη χρηματοπιστωτική αγορά. Είναι φανερό ότι η πλήρης ένταξη της χώρας μας στην ΟΝΕ άλλαξε ριζικά τις συνθήκες και τους όρους τόσο στη σφαίρα του οικονομικού και κοινωνικού σχηματισμού μας, όσο και στην σφαίρα της παραγωγής. Πλέον η οικονομική πολιτική ακολουθεί μια κοινή πορεία και η παραγωγή ανταποκρίνεται στα ευρωπαϊκά και όχι στα εθνικά επίπεδα, μέσω της ενιαίας εσωτερικής αγοράς. Η καθιέρωση του κοινού νομίσματος σε περιβάλλον χαμηλού πληθωρισμού αποβλέπει στην ελαχιστοποίηση της συμβολής της συναλλαγματικής πολιτικής στην βελτίωση του επιπέδου της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών των κρατών-μελών, η οποία, τώρα, επιτυγχάνεται με παραγωγικούς και τεχνολογικούς όρους. Αυτό σημαίνει ότι, οι χώρες που συμμετέχουν στο ευρώ και επιθυμούν να βελτιώσουν την ανταγωνιστικότητά τους με εκτός παραγωγής και τεχνολογίας όρους (δηλαδή ανεξάρτητα από την αύξηση της παραγωγής ή την τεχνολογική πρόοδο) είναι αναγκαίο να εφαρμόσουν περιοριστικές πολιτικές στον παραγωγικό συντελεστή της εργασίας. Κι αυτό γιατί η προσαρμογή των τιμών των εγχώριων προϊόντων και των υπηρεσιών στις απαιτήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού δεν μπορεί να επιτευχθεί με τις διακυμάνσεις των εθνικών νομισμάτων.

Όσον αφορά την Ελλάδα (και την ανταγωνιστικότητα με παραγωγικούς όρους) η αποτροπή της προοπτικής συνέχισης των περιοριστικών πολιτικών στην εργασία, μετά την πλήρη ένταξή της, επέβαλε την διαμόρφωση μιας πολιτικής συνεχούς ενίσχυσης της παραγωγικότητας. Όμως κάτι τέτοιο επιτυγχάνεται μόνον μέσο-μακροπρόθεσμα, δεδομένου ότι η διαδικασία αύξησης της παραγωγικότητας είναι βραδεία, αφού συσχετίζεται με τις επενδύσεις, την οργάνωση της εργασίας, την εκπαίδευση και την

κατάρτιση. Έτσι, δημιουργείται ο κίνδυνος μέχρις ότου βελτιωθεί ικανοποιητικά ο ρυθμός αύξησης της παραγωγικότητας, οι πιέσεις του διεθνούς ανταγωνισμού προς την ελληνική οικονομία να μεταφερθούν στους μισθούς (αναδιανομή του εισοδήματος σε βάρος της εργασίας, απορύθμιση των εργασιακών σχέσεων και υποβάθμιση των συνθηκών εργασίας και κοινωνικής προστασίας). Επίσης, ένα άλλο βασικό μέσο για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων (εκτός της πολιτικής ενίσχυσης της παραγωγικότητας) αποτελεί ο συνδυασμός (i) των τεχνολογικών εξελίξεων που συντελούνται στην παραγωγική διαδικασία και (ii) της στρατηγικής επέκτασης της εφαρμογής των νέων τεχνολογιών.

Πολλές μελέτες για την οικονομική πολιτική της Ελλάδος συγκλίνουν με την άποψη ότι οι ρυθμίσεις των επιτοκίων και του δανεισμού, μέχρι το 1987, ήταν αναποτελεσματικές. Κι αυτό γιατί τα μέχρι τότε επιτόκια δεν επέφεραν το επιθυμητό αποτέλεσμα, που ήταν η κατανομή των χρηματοοικονομικών πόρων της οικονομίας στις πιο παραγωγικές μονάδες της οικονομίας. Κι επιπλέον, η μη ανεπτυγμένη κεφαλαιαγορά στην Ελλάδα οδήγησε σε υποκατάσταση των δανειακών αναγκών από το τραπεζικό σύστημα, ενώ σε άλλες χώρες δεν συνέβαινε αυτό. Συνέπεια όλων αυτών ήταν η μείωση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τραπεζικού τομέα, αφού η ευθύνη για την αποδοτικότητα (ποσοστό κέρδους) των τραπεζών μετατοπίστηκε από αυτές στις νομισματικές αρχές. Ακόμη, σύμφωνα με την Έκθεση της τράπεζας της Ελλάδος, ο τρόπος λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος προκάλεσε τον περιορισμό της ευελιξίας του και τη δύσκαμπτη νομισματική πολιτική. Συγκεκριμένα και σύμφωνα με την Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος για την ενιαία νομισματική πολιτική συνοψίζονται τα μειονεκτήματα του τότε εν λόγω συστήματος:

- i. ακαμψία στην εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής
- ii. περιορισμός της ευκαμψίας και προσαρμοστικότητας του συστήματος
- iii. προκαθορισμός των περιθωρίων κέρδους των τραπεζών και άρα περιορισμός του συστήματος
- iv. διαρροές πιστώσεων (αρνητικά πραγματικά επιτόκια οδήγησαν σε υπερκατανάλωση και ενθάρρυνση της παράνομης εξαγωγής συναλλάγματος)
- v. αναποτελεσματική κατανομή των πόρων

Στην πορεία η απελευθέρωση των επιτοκίων, η μεταβολή στη διάρθρωση τόσο των δεσμεύσεων όσο και των στόχων άλλαξαν τη νομισματική πολιτική της Ελλάδος.

Ακολουθήθηκε κοινή νομισματική πολιτική με τα άλλα κράτη-μέλη και χρησιμοποιήθηκαν τα παραδοσιακά μέσα, όπως το προεξοφλητικό επιτόκιο, η πολιτική της ανοικτής αγοράς και οι ελάχιστες δεσμεύσεις. Όμως, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της ONE απαραίτητη προϋπόθεση αποτέλεσε η ανεξαρτησία της τράπεζας της Ελλάδος από την ελληνική κυβέρνηση (η μη ανάμειξη της κυβέρνησης στην εγχώρια κεντρική τράπεζα απαιτούνταν να κατοχυρωθεί και νομικά-βλέπε αλλαγή καταστατικού της ΤτΕ). Η δεδομένη ανεξαρτησία είναι ένα γεγονός που ενίσχυσε τη μη «νομισματοποίηση» των δημόσιων ελλειμμάτων, δηλαδή την μη εξάρτηση και τον μη καθορισμό της προσφοράς χρήματος από τις κρατικές δαπάνες (κάτι το οποίο συνέβαινε παλαιότερα). Βέβαια η αυτονομία της εθνικής κεντρικής τράπεζας δεν ήταν η μοναδική προϋπόθεση. Επιπρόσθετη και απαραίτητη ανάγκη, για την αποδοχή της Ελλάδος στην ONE, ήταν η έγκαιρη ένταξη της δραχμής στο μηχανισμό ισοτιμιών του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος. Γεγονός που μετέπειτα ωφέλησε την Ελλάδα αφού μειώθηκαν οι πληθωριστικές προσδοκίες και υποβοηθήθηκε η σταθεροποίηση της οικονομίας.

Επιπλέον, ιδιαίτερη σημασία έχει η κατάργηση των περιορισμών του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και η ενσωμάτωσή του σε μια ευρύτερη χρηματοπιστωτική αγορά, με αποτέλεσμα την όξυνση του ανταγωνισμού ανάμεσα στα εγχώρια και ευρωπαϊκά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Σημαντικό ρόλο στο βαθμό ανταγωνιστικότητας κατέχει η ποιότητα στην προσφορά υπηρεσιών. Κύρια στοιχεία ποιοτικού ανταγωνισμού είναι η ταχύτητα εξυπηρέτησης, το μείγμα των προσφερόμενων προϊόντων, η προσφορά νέων υπηρεσιών, η δυνατότητα χρησιμοποίησης ηλεκτρονικών συστημάτων πληρωμής κ.α.

**ΜΕΤΡΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΟΣ**

Στις αρχές Μαΐου του 2004 η Ελλάδα γνωστοποίησε στη Eurostat νέα στοιχεία για το έλλειμμα και το χρέος της γενικής κυβέρνησης, σύμφωνα με τα οποία το έλλειμμα του 2003 διαμορφωνόταν σε 3,2% του ΑΕΠ. Κατόπιν τούτου, στις 19 Μαΐου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενεργοποίησε τη Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος για την Ελλάδα.

Στο τέλος του Αυγούστου η Ελλάδα υπέβαλε στην Eurostat αναθεωρημένα στοιχεία για το έλλειμμα του 2003 (4,6% του ΑΕΠ, έναντι 3,2% που είχε εκτιμηθεί το Μάιο), καθώς και νεότερες εκτιμήσεις ότι το έλλειμμα του 2004 θα έφτανε το 5,3% του ΑΕΠ. Μετά τη γνωστοποίηση αυτών των στοιχείων, κατέστη φανερό ότι η Σύσταση την οποία είχε απευθύνει προς την Ελλάδα το Συμβούλιο Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών (ECOFIN) στις 5 Ιουλίου 2004 για μείωση του ελλείμματος κατά μια εκατοστιαία μονάδα του ΑΕΠ δεν επαρκούσε πλέον για να επαναφέρει το έλλειμμα κάτω από την τιμή αναφοράς της Συνθήκης του Μάαστριχ (3% του ΑΕΠ) και προς την κατεύθυνση του ισοσκελισμένου ή πλεονασματικού προϋπολογισμού. Επίσης, δεν εκπληρωνόταν και ο άλλος όρος της Σύστασης, για μείωση του ελλείμματος κατά 0,5% το 2004 και 0,5% το 2005, αφού για το 2004 γινόταν η εκτίμηση ότι το έλλειμμα θα αυξανόταν σε 5,3% του ΑΕΠ από 4,6% το 2003.

Σύμφωνα με το άρθρο 104 (παρ.7) της Συνθήκης, η Ελλάδα όφειλε να γνωστοποιήσει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή έως τις 5 Νοεμβρίου 2004 τα μέτρα που θα οδηγούσαν σε μείωση του ελλείμματος. Πράγματι των ως άνω ημερομηνία γνωστοποιήθηκαν τα εξής μέτρα τα οποία είχαν ήδη ενσωματωθεί και στον προϋπολογισμό του 2005:

- διάφορες φορολογικές ρυθμίσεις (Ν.3289/2004),
- εξοικονόμηση δαπανών λόγω της ολοκλήρωσης των Ολυμπιακών Αγώνων,
- συγκράτηση δαπανών του προϋπολογισμού δημόσιων δαπανών,
- συγκράτηση εισοδηματικής πολιτικής και περιορισμός των προσλήψεων στο δημόσιο τομέα και
- μείωση των δαπανών για τόκους.

Στο σύνολό τους σχεδόν, τα μέτρα αυτά αφορούν το 2005 και εκτιμάται από το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών ότι θα οδηγήσουν σε μείωση του ελλείμματος κατά 2,5 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ. Έτσι, το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης για το 2005 έχει προϋπολογιστεί στο 2,8% του ΑΕΠ.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μετά από ανάλυση και αξιολόγηση των εν λόγω μέτρων, στις 22 Δεκεμβρίου 2004 ανέφερε με την Έκθεσή της στο Συμβούλιο ότι «...η Ελλάδα δεν ανέλαβε αποτελεσματική δράση για να διορθώσει το υπερβολικό έλλειμμα το 2004.» Σημείωσε επίσης ότι, αν και είναι προς τη σωστή κατεύθυνση, τα μέτρα δεν επαρκούν,

σύμφωνα με τις δικές της εκτιμήσεις. Κατόπιν τούτου, η Επιτροπή πρότεινε στο Συμβούλιο να λάβει σχετική απόφαση.

Το Συμβούλιο, στη συνεδρίασή του της 18ης Ιανουαρίου 2005, υιοθέτησε την πρόταση της Επιτροπής, αν και έλαβε υπόψη τις ιδιαίτερες δημοσιονομικές συνθήκες του 2004 (ολυμπιακοί αγώνες). Θεώρησε ότι το υψηλό έλλειμμα του 2004, καθώς και η αβεβαιότητα που περιβάλλει τις δημοσιονομικές προοπτικές του 2005, πιθανότατα δεν θα επιτρέψουν τη μείωση του ελλείμματος κάτω από την τιμή αναφοράς της Συνθήκης (3% του ΑΕΠ). Πάντως το Συμβούλιο ικανοποιήθηκε από την απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης να μειώσει το έλλειμμα και μεσοπρόθεσμα να προσεγγίσει το στόχο του «...ισοσκελισμένου ή πλεονασματικού προϋπολογισμού», προτείνοντας μέτρα:

- Λόγω του μεγάλου μεγέθους της δημοσιονομικής προσαρμογής, το Συμβούλιο αποφάσισε να παρατείνει για ένα ακόμη έτος την προθεσμία για την εξάλειψη του υπερβολικού ελλείμματος (έως το 2006).
- Το Συμβούλιο χαιρέτησε τη δέσμευση της Ελλάδος να εφαρμόσει τον προϋπολογισμό του 2005 με αυστηρότητα, καθώς και να λάβει το 2006 μέτρα προσαρμογής μόνιμου χαρακτήρα, τα οποία θα οδηγήσουν σε μείωση του ελλείμματος κατά 0,6% του ΑΕΠ το έτος αυτό.
- Η Ελλάδα καλείται να συνεχίσει τις προσπάθειες για αποτελεσματικό έλεγχο και των άλλων παραγόντων οι οποίοι οδηγούν σε αύξηση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί ότι ο λόγος αυτός θα μειώνεται με ικανοποιητικό ρυθμό και θα πλησιάζει την τιμή αναφοράς (60% του ΑΕΠ).
- Η Ελλάδα καλείται να συνεχίσει την προσπάθεια για βελτίωση της διαδικασίας συλλογής και επεξεργασίας των δημοσιονομικών στατιστικών στοιχείων.
- Η Ελλάδα θα υποβάλλει εξαμηνιαίες εκθέσεις για την πορεία των δημόσιων οικονομικών, οι οποίες θα αναλύονται από την Επιτροπή και το Συμβούλιο για να διαπιστωθεί η συμμόρφωση προς την απόφαση του Συμβουλίου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ¹⁸

Στη συγκεκριμένη ενότητα εξετάζουμε τις επιπτώσεις της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής. Με άλλα λόγια γίνεται αναφορά στις εξελίξεις που σημειώθηκαν ως αποτέλεσμα της απελευθέρωσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην άσκηση μακροοικονομικής και ιδιαίτερα νομισματικής πολιτικής.

Για τις σύγχρονες και πρόσφατες οικονομικές εξελίξεις και προοπτικές στην Ελλάδα γνωρίζουμε ότι: ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ υποχώρησε σε 3,8% το 2004 από 4,5% το 2003. Για το τρέχον έτος η Έκθεση νομισματικής πολιτικής από την τράπεζα της Ελλάδος καταλήγει στην πρόβλεψη ότι ο ρυθμός αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας θα επιβραδυνθεί περαιτέρω στο 3,3% περίπου, χωρίς να αποκλείεται το ενδεχόμενο μεγαλύτερης επιβράδυνσης λόγω των σημαντικών αβεβαιοτήτων. Θα παραμείνει όμως αισθητά υψηλότερος από το ρυθμό ανάπτυξης στη ζώνη του ευρώ και επομένως θα υπάρξει περαιτέρω πρόοδος προς την πραγματική σύγκλιση. Ο πληθωρισμός υποχώρησε το 2004, αλλά αυτό οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στη μεγάλη πτώση των τιμών των οπωροκηπευτικών. Εκτιμάται ότι το τρέχον έτος ο πληθωρισμός θα σημειώσει μικρή επιτάχυνση σε σύγκριση με το 2004 (στο 3,3% από 3,0% βάσει του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή). Επομένως, ο πληθωρισμός θα εξακολουθήσει να είναι σημαντικά υψηλότερος από το μέσο όρο του πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ και θα υπάρξει περαιτέρω απώλεια της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Η απασχόληση επηρεάστηκε θετικά το 2004 από την άνοδο της οικονομικής δραστηριότητας και τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, αλλά αναμένεται ότι θα αυξηθεί πολύ λίγο το 2005, συμβάλλοντας έτσι στη διατήρηση του ποσοστού ανεργίας σε υψηλό επίπεδο. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε σημαντικά το 2004 (σε 3,9% του ΑΕΠ από 5,6% του ΑΕΠ το 2003) και αναμένεται επιπλέον μείωση το 2005, παραμένοντας όμως σχετικά υψηλό, κυρίως λόγω διαρθρωτικών προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας και της συνεχιζόμενης υποχώρησης της ανταγωνιστικότητας ως προς τις τιμές. Βέβαια, είναι αναγκαίο να αναφερθεί ότι οι προβλέψεις αυτές και όσες θα ακολουθήσουν εμπεριέχουν σημαντικά στοιχεία αβεβαιότητας. Κάποια από αυτά είναι η διαμόρφωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, η εξέλιξη της τιμής του πετρελαίου, καθώς και το ενδεχόμενο να επηρεαστούν αρνητικά οι ιδιωτικές

---

18. Εκθέσεις της Τράπεζας της Ελλάδος για τη νομισματική πολιτική και στατιστικά στοιχεία από την ΕΣΥΕ

επενδυτικές αποφάσεις από την υποχώρηση ορισμένων δεικτών εμπιστοσύνης τους τελευταίους μήνες. Όλα τα παραπάνω στοιχεία αβεβαιότητας είναι δυνατόν να επηρεάσουν δυσμενώς την πορεία της ελληνικής οικονομίας. Για το λόγο αυτό, η ύπαρξή τους επιβάλλει επαγρύπνηση και δημιουργεί ορισμένες προκλήσεις για την οικονομική και κοινωνική πολιτική.

Επίσης, κατά το 2004 τα επιτόκια των τραπεζικών καταθέσεων στην Ελλάδα παρουσίασαν μικρές μεταβολές. Μεγαλύτερες μεταβολές παρουσίασαν τα επιτόκια των νέων τραπεζικών δανείων, τα οποία γενικά υποχώρησαν κατά τη διάρκεια του εν λόγω έτους. Ειδικότερα, σχετικά μεγάλη μείωση εμφάνισαν τα επιτόκια των καταναλωτικών δανείων (μέχρι και 1,02 ποσοστιαίες μονάδες), ενώ μικρότερη μείωση παρατηρήθηκε στα επιτόκια των στεγαστικών δανείων και των δανείων προς τις επιχειρήσεις. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την Έκθεση της εθνικής κεντρικής μας τράπεζας, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα κρίνεται υγιές στο σύνολό του και η σταθερότητά του έχει διασφαλιστεί. Λόγω όμως της ταχείας πιστωτικής επέκτασης προς τα νοικοκυριά υπό την πίεση του ανταγωνισμού, η οποία ενδέχεται να αυξήσει τον πιστωτικό κίνδυνο στο μέλλον. Συγχρόνως τα νοικοκυριά πρέπει να σταθμίζουν προσεκτικά τις εισοδηματικές προοπτικές του πριν δανειστούν, ώστε να μην αναλαμβάνουν υπερβολικά βάρη.

Στο τέλος της Έκθεσης τονίζεται ότι η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις. Συγκεκριμένα, το δημόσιο έλλειμμα και το χρέος της κεντρικής κυβέρνησης διαμορφώθηκαν σε πολύ υψηλά επίπεδα ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2004 και προφανώς δεν είναι δυνατόν να διατηρηθούν στα επίπεδα αυτά. Ακόμη, στο μέλλον θα υπάρξει μεγάλη αύξηση των δαπανών για συντάξεις και υγειονομική περίθαλψη, λόγω των προβλεπόμενων δημογραφικών εξελίξεων. Επιπλέον, η άνοδος της ιδιωτικής κατανάλωσης, αν και είναι πιθανό ότι θα παραμείνει σημαντικός προωθητικός παράγοντας της ανάπτυξης για μερικά ακόμη χρόνια, θα επιβραδυνθεί αναπόφευκτα μεσοπρόθεσμα, όταν το χρέος των νοικοκυριών θα φτάσει βαθμιαία σε ένα υψηλότερο επίπεδο και θα τείνει να σταθεροποιηθεί ως ποσοστό του ΑΕΠ. Επίσης, λόγω της σωρευτικής απώλειας ανταγωνιστικότητας τα τελευταία έτη, η αύξηση των εξαγωγών (κατά κύριο λόγο υπηρεσιών) οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο ευνοϊκό εξωτερικό περιβάλλον, το οποίο αναμένεται μεν να παραμείνει ευνοϊκό και

φέτος, χαρακτηρίζεται δε από σημαντικά στοιχεία αβεβαιότητας μεσοπρόθεσμα. Για τους λόγους αυτούς είναι απαραίτητο να εφαρμοστούν μέτρα μακροοικονομικής και διαρθρωτικής πολιτικής που αντιμετωπίζουν τις δημοσιονομικές ανισορροπίες και προωθούν τις επενδύσεις και την οικονομική ανάπτυξη, η οποία βασίζεται στις εξαγωγές. Συγκεκριμένα:

- Απαιτείται αποφασιστική και συνεχής προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής. Επειδή οι μεγάλες δημοσιονομικές ανισορροπίες είναι ένα από τα πιο σοβαρά και επείγοντα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η ελληνική οικονομία, θα απαιτηθεί μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος στη διετία 2005-2006 και η προσπάθεια δημοσιονομικής προσαρμογής θα πρέπει να συνεχιστεί επί σειρά ετών για να ελεγχθούν μονιμότερα οι δημοσιονομικές ανισορροπίες και να επιτευχθεί μακροπρόθεσμα δημοσιονομικό πλεόνασμα και σταθερή σημαντική μείωση του δημόσιου χρέους. Η δημοσιονομική εξυγίανση είναι υψίστης σημασίας για τη διαμόρφωση ενός σταθερού μακροοικονομικού περιβάλλοντος, το οποίο αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης, αλλά και για τον πρόσθετο λόγο ότι οι δημόσιες δαπάνες θα αυξηθούν τα προσεχή χρόνια εξαιτίας της γήρανσης του πληθυσμού. Εάν οι δημοσιονομικές ανισορροπίες δεν αντιμετωπιστούν αποφασιστικά, θα υπάρξουν δυσμενείς συνέπειες για τη βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και υγείας, καθώς και για την οικονομία ως σύνολο. Η δημοσιονομική προσαρμογή επιβάλλεται επίσης και για να εκπληρώσει η Ελλάδα τις υποχρεώσεις της που απορρέουν από το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (για το οποίο έγινε λόγος νωρίτερα).
- Απαιτείται, οι μισθολογικές αυξήσεις να συμβαδίζουν με την άνοδο της παραγωγικότητας. Όσον αφορά το τρέχον έτος, προβλέπεται επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, αλλά ο ρυθμός αυτός εξακολουθεί να είναι υψηλότερος από τον προβλεπόμενο αντίστοιχο ρυθμό για τη ζώνη του ευρώ και, επιπλέον, να μην είναι συμβατός με την επιδίωξη για σταθερότητα των τιμών (δηλαδή για πληθωρισμό κάτω αλλά πλησίον του 2%)
- Απαιτούνται διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις σε ευρύ φάσμα τομέων της οικονομίας για να διορθωθούν οι δυσκαμψίες στις αγορές προϊόντων και εργασίας. Η συνεπής εφαρμογή ενός καλά σχεδιασμένου προγράμματος διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, το οποίο θα περιλαμβάνει και τη μεταρρύθμιση του συστήματος

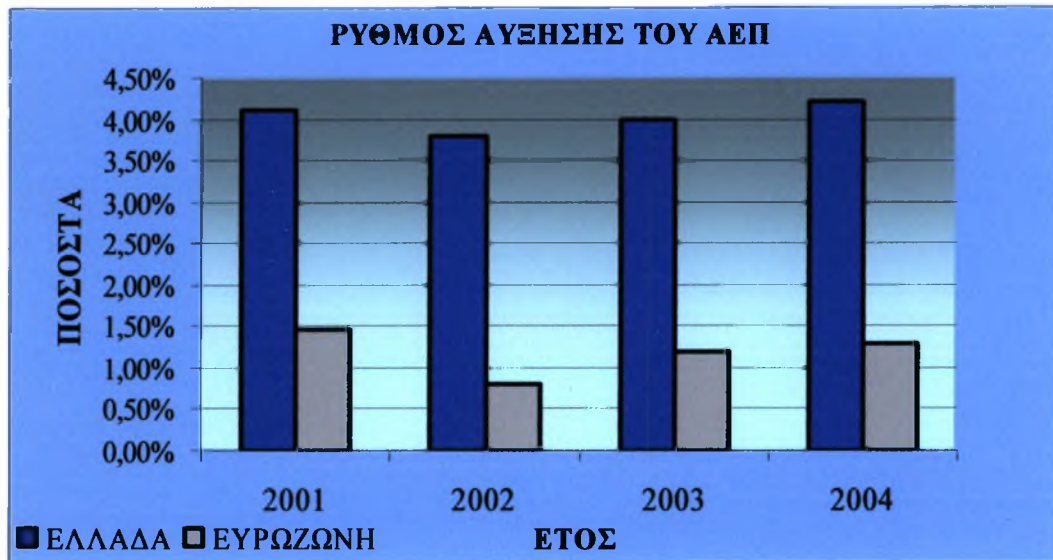

κοινωνικής ασφάλισης, θα συμβάλλει στη δημοσιονομική σταθερότητα , θα ενθαρρύνει τις επενδύσεις και την ανάπτυξη νέων παραγωγικών δραστηριοτήτων και με τον τρόπο αυτό θα ενισχύσει το ρυθμό ανόδου της οικονομίας και την απασχόληση και θα συμβάλλει στη μείωση της απαράδεκτα υψηλής ανεργίας. Ειδικότερα όσον αφορά τις αγορές αγαθών και υπηρεσιών, η ενίσχυση των συνθηκών ανταγωνισμού ευνοεί την αύξηση της παραγωγικότητας και την αξιοποίησή της ώστε να προκύψουν χαμηλότερες τιμές για τους καταναλωτές και χαμηλότερο κόστος για άλλους παραγωγούς. Επίσης, η εδραίωση ενός περιβάλλοντος πιο φιλικού στην επιχειρηματικότητα (με απλοποίηση του φορολογικού συστήματος, μείωση της γραφειοκρατίας, αποδοτική λειτουργία δημόσιου τομέα και άλλα) είναι ζωτικής σημασίας για την ενθάρρυνση των επενδύσεων και της οικονομικής δραστηριότητας. Όσον αφορά την αγορά εργασίας, οι μεταρρυθμίσεις πρέπει να εκκινούν από τις παραδοχές ότι δεν επιδιώκεται να καταργηθεί το πλέγμα κοινωνικής προστασίας και κοινωνικής ασφάλειας ούτε να ευνοηθεί μια κοινωνική ομάδα εις βάρος μιας άλλης, αλλά επίσης ότι είναι επείγουσα ανάγκη να αρθούν τα αντικίνητρα και να βρεθούν πιο αποτελεσματικές ρυθμίσεις που τελικά θα ωφελήσουν όλες τις πλευρές, χωρίς να θίγονται βασικά δικαιώματα.

Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν κάποια διαγράμματα, ώστε μέσα από αυτά να παρακολουθήσουμε την εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας κατά την περίοδο 2001-2004.

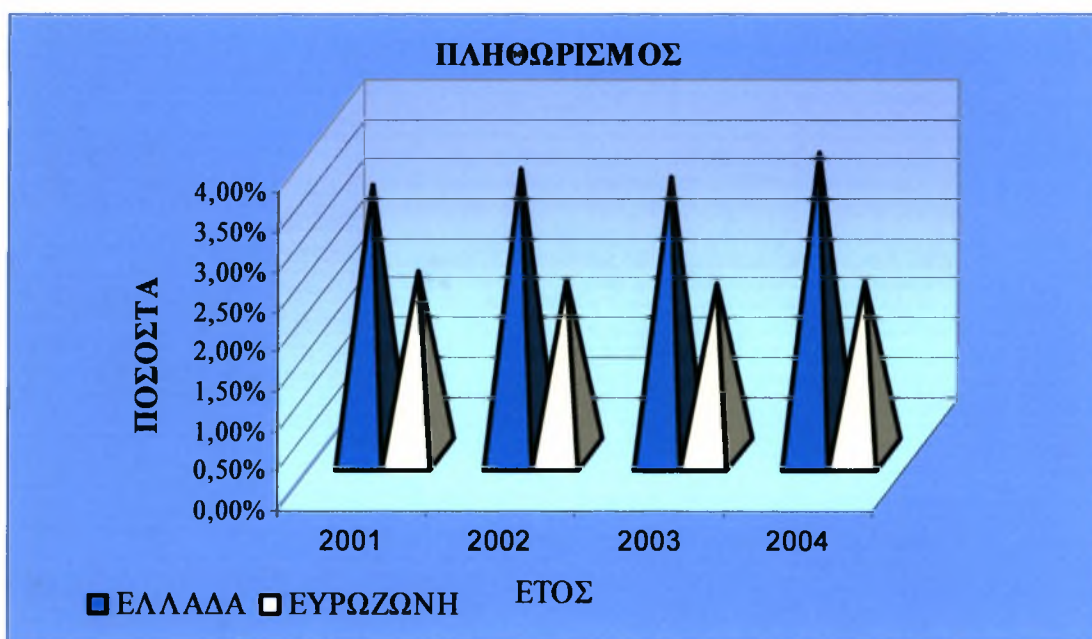

Το 2002 ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ στην Ελλάδα διαμορφώθηκε σε ελαφρώς χαμηλότερο επίπεδο από το προηγούμενο οικονομικό έτος (2001). Ενώ συγχρόνως παρατηρείται από τη διαγραμματική απεικόνιση ότι ο συγκεκριμένος δείκτης της Ελλάδος επηρεάστηκε ελάχιστα από τη σοβαρή επιβράδυνση της οικονομικής ανόδου στη ζώνη του ευρώ, ως σύνολο. Παράλληλα, μειώθηκε για τρίτο κατά σειρά έτος το ποσοστό ανεργίας, αλλά με βραδύτερο ρυθμό. Έτσι με δεδομένη την δυσμενή παγκόσμια οικονομική συγκυρία, το γενικό συμπέρασμα για την πορεία της ελληνικής οικονομίας το 2002 είναι θετικό. Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα, στην αύξηση του ΑΕΠ (η οποία σημειώθηκε το 2003) συνέβαλε κυρίως η ισχυρή άνοδος της εγχώριας ζήτησης για αγαθά, ενώ παράλληλα η απασχόληση αυξήθηκε ταχύτερα από ό,τι το 2002. Σύμφωνα με την Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος για τη νομισματική πολιτική, προβλέπεται ότι ο ρυθμός ανόδου της ελληνικής οικονομίας θα διατηρηθεί υψηλός και στα επόμενα έτη, εξακολουθώντας να υπερβαίνει σημαντικά το ρυθμό ανάπτυξης της ευρωζώνης, συνολικά. Η εγχώρια ζήτηση παραμένει η κύρια συνιστώσα της τελικής ζήτησης που θα συμβάλλει στην ανάπτυξη του ΑΕΠ κατά το έτος 2004, αλλά η συμβολή αυτή θα περιοριστεί σε σύγκριση με πέρυσι, δεδομένου ότι ήδη από το 2003 είχαν, σχεδόν, ολοκληρωθεί τα επενδυτικά προγράμματα που συνδέονταν με την προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων. Αντίθετα, η συμβολή του εξωτερικού τομέα στην αύξηση του ΑΕΠ, η οποία ήταν αρνητική το 2003, ήταν θετική το 2004, όπως αναμενόταν. Ειδικότερα, οι τουριστικές εισπράξεις ήταν υψηλότερες από πέρυσι λόγω της διεξαγωγής

των Ολυμπιακών Αγώνων, οι εισπράξεις από ναυτιλιακές υπηρεσίες αυξήθηκαν περαιτέρω λόγω της προβλεπόμενης θετικής εξέλιξης του παγκόσμιου εμπορίου και η άνοδος των εξαγωγών αγαθών ήταν ταχύτερη λόγω της ενίσχυσης της οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως.

Στο παραπάνω διάγραμμα απεικονίζεται ο μέσος ετήσιος ρυθμός του πληθωρισμού (βάσει του δείκτη τιμών καταναλωτή) της Ελλάδος και της ζώνης του ευρώ, ως σύνολο, για την περίοδο 2001-2004. Παρατηρείται ότι, το 2002 ο μέσος ετήσιος ρυθμός του πληθωρισμού παρουσίασε μικρή άνοδο σε σύγκριση με το 2001. Γενικά, ο πληθωρισμός διατηρήθηκε σε επίπεδο υψηλότερο εκείνου της ζώνης του ευρώ, ως σύνολο. Με δεδομένο τον υψηλό ρυθμό ανάπτυξης και τη διαδικασία πραγματικής σύγκλισης της οικονομίας, η απόκλιση του πληθωρισμού είναι σε κάποιο βαθμό εύλογη, οφείλεται όμως επίσης στην επί πολλά έτη αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος ταχύτερα από ό,τι στη ζώνη του ευρώ, καθώς και στην υστέρηση ορισμένων τομέων της οικονομίας ως προς τις συνθήκες ανταγωνισμού. Το 2003 η διαμόρφωση του πληθωρισμού επηρεάστηκε ευνοϊκά από τη συνεχιζόμενη ανατίμηση του ευρώ έναντι των άλλων νομισμάτων και από την προβλεπόμενη υποχώρηση του πληθωρισμού στην ευρωζώνη, ενώ επηρεάστηκε δυσμενώς από την αναμενόμενη άνοδο της τιμής του αργού πετρελαίου και από την προβλεπόμενη αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, το 2003 ο μέσος ετήσιος ρυθμός του πληθωρισμού εμφανίζεται ελάχιστα χαμηλότερος από εκείνον του 2002. Οι προβλέψεις της ΤτΕ για τον πληθωρισμό του 2004

δεν ήταν λανθασμένες. Πράγματι, το 2004 εκδηλώθηκαν ανοδικές πιέσεις στον πληθωρισμό. Συγκεκριμένα, η επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και η διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων ενίσχυσε τα φαινόμενα της υπερβάλλουσας ζήτησης. Ωστόσο, οι πιέσεις αυτές αντισταθμίστηκαν (κατά το μεγαλύτερο μέρος) από την αντιπληθωριστική επίδραση της ανατίμησης του ευρώ, η οποία εξουδετέρωσε την προβλεπόμενη αύξηση της μέσης ετήσιας τιμής του αργού πετρελαίου σε δολάρια ΗΠΑ. Επομένως, το 2003 ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός με βάση τον ΔΤΚ παρουσίασε οριακή επιτάχυνση.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ¹⁹**

Το 2004 χαρακτηρίστηκε από τη σημαντική επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως. Η ανάπτυξη της διεθνούς οικονομίας, αν και υπόκειται σε σημαντικές αβεβαιότητες, λόγω των κινδύνων που συνδέονται με τις συσσωρευμένες παγκοσμίως οικονομικές ανισορροπίες και τις εξελίξεις στην αγορά πετρελαίου, προβλέπεται να συνεχιστεί το 2005, αλλά με σχετικά βραδύτερο ρυθμό. Στη ζώνη του ευρώ, ο ρυθμός αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας σημείωσε περιορισμένη επιτάχυνση το 2004, ενώ για το τρέχον έτος αναμένεται ότι θα διαμορφωθεί ουσιαστικά στο ίδιο επίπεδο όπως πέρυσι ή σε ελαφρώς χαμηλότερο.

Σε αριθμητικούς όρους ο ρυθμός αύξησης του παγκόσμιου ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές) έφτασε το 5,0% το 2004 έναντι 3,9% του 2003 και ήταν ο υψηλότερος που καταγράφηκε από το 1976. Η επιτάχυνση αυτή προήλθε κυρίως από τη μεταβολή προς το ευνοϊκότερο των επιχειρηματικών προσδοκιών και επενδύσεων και την άνοδο της ιδιωτικής κατανάλωσης και υποστηρίχθηκε από τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης του διεθνούς εμπορίου τόσο στις προηγμένες όσο και στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες. Στις τελευταίες ο ήδη υψηλός ρυθμός ανόδου του προϊόντος ενισχύθηκε περαιτέρω (6,6% το 2004 έναντι 6,1% το 2003). Μεταξύ των μεγαλύτερων οικονομιών, την υψηλότερη αύξηση του ΑΕΠ σημείωσαν το περασμένο έτος η Κίνα (9,5%) και η Ινδία (6,4%) από τις αναπτυσσόμενες χώρες, καθώς και οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιαπωνία από τις προηγμένες οικονομίες. Στη ζώνη του ευρώ η άνοδος του ΑΕΠ αν και επιταχύνθηκε το 2004 περισσότερο από μια ποσοστιαία μονάδα, παρέμεινε χαμηλότερη από εκείνη των άλλων προηγμένων οικονομικά χωρών.

Η επίδραση που ασκεί στην παγκόσμια οικονομία η πρόσφατη έντονη άνοδος της τιμής του πετρελαίου είναι ήπια σε σύγκριση με την πρώτη και δεύτερη πετρελαϊκή κρίση στη δεκαετία του 1970. Αυτό εξηγείται αφενός από το μικρότερο μέγεθος της πρόσφατης ανόδου της τιμής του πετρελαίου σε πραγματικούς όρους και αφετέρου

από την αυξημένη δυνατότητα των οικονομιών να αντιμετωπίζουν τέτοιες διαταραχές, επειδή έχει μειωθεί η εξάρτηση των ανεπτυγμένων οικονομιών από το πετρέλαιο. Πράγματι, όπως προκύπτει από στατιστικά στοιχεία και έρευνες, η πετρελαϊκή εξάρτηση των ανεπτυγμένων οικονομιών, μετρούμενη ως η χρησιμοποιούμενη ποσότητα πετρελαίου ανά μονάδα πραγματικού προϊόντος, έχει μειωθεί κατά το ήμισυ σε σύγκριση με αυτήν κατά τη διάρκεια των πετρελαϊκών κρίσεων της δεκαετίας του 1970. Εντούτοις, πολύ μεγαλύτερη παραμένει η εξάρτηση των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών.

Οι προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας παραμένουν θετικές για το τρέχον έτος και το 2006, αλλά με σημαντικές αβεβαιότητες. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, το παγκόσμιο ΑΕΠ αναμενόταν να αυξηθεί με ρυθμό 4,3% το 2005. Όμως, η παραμονή της τιμής του πετρελαίου σε επίπεδα ανώτερα των αναμενόμενων έχει οδηγήσει σε αναθεώρηση προς τα κάτω των προβλέψεων για τις οικονομικές προοπτικές, πλησιέστερα στο 4,0%. Ένας τέτοιος ρυθμός ανόδου του παγκόσμιου ΑΕΠ για το 2005 φαίνεται εφικτός, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θα υπάρξουν μεγάλες περαιτέρω αυξήσεις στις τιμές του πετρελαίου, ούτε έντονη ύπαρξη ανισορροπιών που παρατηρούνται στην παγκόσμια οικονομία.

Η διατήρηση του πληθωρισμού διεθνώς σε σχετικά χαμηλά επίπεδα, παρά την ισχυρή ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας και την έντονη άνοδο της τιμής του πετρελαίου, έχει επιτρέψει στη νομισματική πολιτική να παραμείνει γενικά ευνοϊκή για την οικονομική δραστηριότητα, μολονότι σημειώθηκαν κάποιες κινήσεις προς περισσότερο περιοριστική κατεύθυνση. Εξάλλου, η έντονα επεκτατική νομισματική πολιτική που ασκήθηκε κατά τα προηγούμενα 2-3 χρόνια σε πολλές προηγμένες οικονομίες με σκοπό να αποφευχθεί ο κίνδυνος της ύφεσης συνέχισε να επιδρά σημαντικά στην οικονομική δραστηριότητα. Η ΕΚΤ διατήρησε τη νομισματική της πολιτική αμετάβλητη από τον Ιούνιο του 2003. Κλείνοντας, σημειώνουμε ότι έγινε αναφορά στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον, ώστε να διευκρινιστεί πως η ΟΝΕ ανταγωνίζεται με τις ισχυρές οικονομίες και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση αυτού.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ²⁰

Η οικονομική ανάκαμψη, όπως είναι λογικό σημειώθηκε και στη ζώνη του ευρώ κατά τη διάρκεια του 2004, αν και ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ επιβραδύνθηκε και υποχώρησε σε 3,8% το 2004 από 4,5% το 2003, ενώ ο πληθωρισμός παρέμεινε άνω του 2% κατά το μεγαλύτερο διάστημα του έτους. Ο πληθωρισμός αναμένεται να υποχωρήσει κάτω του 2% στη

διάρκεια του 2005 και ο ρυθμός ανόδου του πραγματικού ΑΕΠ προβλέπεται να κυμανθεί μεταξύ 1,4% και 2,4%, σύμφωνα με τις προβολές των εμπειρογνομόνων του Ευρωσυστήματος (1,9%-2,0% σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΟΟΣΑ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής). Επιπλέον, η απασχόληση αναμένεται να αυξηθεί κατά 0,9% έναντι του 2004. Στη συνέχεια της μελέτης θα παρουσιαστούν πιο αναλυτικά τα όσα προαναφέρθηκαν. Στη ζώνη του ευρώ, ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός, μετρούμενος βάσει του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) διαμορφώθηκε στο 2,1% το 2004, όσο και το 2003. ο πληθωρισμός διατηρήθηκε άνω του 2%, κυρίως λόγω της έντονης ανόδου της τιμής του πετρελαίου, ενώ η επίδραση της ανατίμησης του ευρώ εκτιμάται ότι συγκράτησε το 2004 την άνοδο των τιμών των εισαγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της τράπεζας της Ελλάδος και του Ευρωσυστήματος το τρέχον έτος οι αυξήσεις των τιμών των εισαγόμενων θα είναι περιορισμένες και οι πιέσεις από το εγχώριο κόστος θα παραμείνουν συγκρατημένες. Επίσης, προβλέπεται να συνεχιστούν η συγκράτηση των μισθολογικών διεκδικήσεων και η διατήρηση ιδιαίτερα χαμηλών ρυθμών αύξησης του κόστους εργασίας που χαρακτηρίζουν τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας της ζώνης του ευρώ τα τελευταία έτη. Αλλά και οι πληθωριστικές πιέσεις τόσο από το ευρωπαϊκό όσο και από το εγχώριο περιβάλλον αναμένεται να ελαττωθούν.

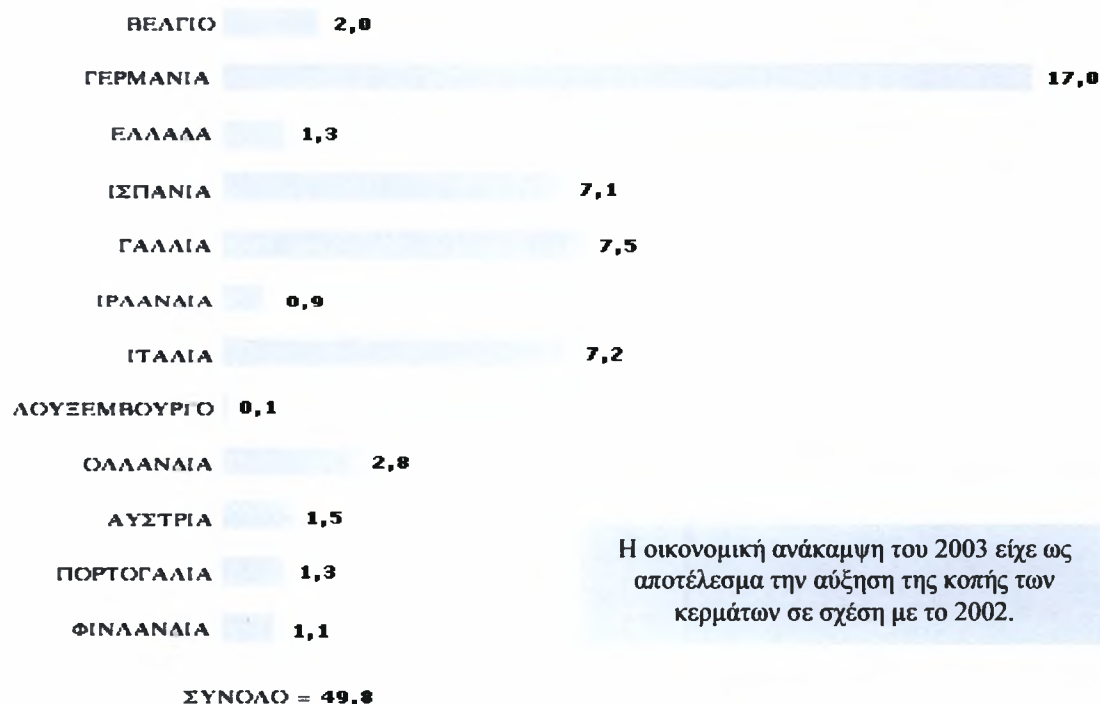
Σημαντική αύξηση παρουσίασε και ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ ο οποίος έφτασε το 2,0% έναντι 0,6% το 2003. Όμως, η οικονομική ανάκαμψη της ζώνης του ευρώ δεν σημειώθηκε στο επιθυμητό μέγεθος. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε ποικίλους

παράγοντες, ο βασικότερος ήταν η έντονη αύξηση της τιμής του πετρελαίου, που οδήγησε σε μια σειρά γεγονότων. Ενίσχυσε τον πληθωρισμό και μείωσε τα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών, επηρέασε αρνητικά την ιδιωτική κατανάλωση, ενώ οι καθαρές εξαγωγές επηρεάστηκαν αρνητικά από την ανατίμηση του ευρώ. Αξιοσημείωτη υπήρξε κατά το τρίτο τρίμηνο του 2004 η επιτάχυνση του τριμηνιαίου ρυθμού αύξησης των επενδύσεων στο 0,7% από 0,3% του δευτέρου τριμήνου. Παράγοντες που συνετέλεσαν στην πρόοδο των επενδύσεων ήταν η καλύτερευση της χρηματοοικονομικής κατάστασης των επιχειρήσεων, οι βελτιωμένες προοπτικές κερδοφορίας και η διατήρηση ευνοϊκών συνθηκών χρηματοδότησης. Οι προβλέψεις της ΕΚΤ για τη συνέχιση της οικονομικής ανάκαμψης στη ζώνη του ευρώ το 2005 και το 2006 υποστηρίζονται από τις αναμενόμενες εξελίξεις στην παγκόσμια οικονομία και από εσωτερικούς παράγοντες, αλλά υπόκεινται σε σημαντικές αβεβαιότητες. Ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ το 2005 αναμένεται να είναι περίπου ο ίδιος με αυτόν του 2004, ενώ προβλέπεται να επιταχυνθεί ελαφρά το 2006. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει άνοδο του ΑΕΠ 2,0% το 2005 και 2,2% το 2006, ενώ ο ΟΟΣΑ προβλέπει υψηλότερο ρυθμό ανόδου του ΑΕΠ το 2006 (2,5% από 1,9% το 2005).

Αριθμός κερμάτων που έχουν κοπεί μέχρι την 1η Ιανουαρίου 2002

σε δισεκ κέρματα

Η οικονομική ανάκαμψη του 2003 είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της κοπής των κερμάτων σε σχέση με το 2002.

Οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας στη ζώνη του ευρώ το 2004 χαρακτηρίστηκαν από βραδεία αύξηση της απασχόλησης. Η απασχόληση στη ζώνη του ευρώ εκτιμάται ότι

αυξήθηκε κατά 0,5% το 2004 (σε απόλυτα μεγέθη η αύξηση αυτή αντιστοιχεί σε 600χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας) έναντι 0,2% το 2003. Το ποσοστό ανεργίας εκτιμάται ότι το 2004 παρέμεινε στο 8,9% του εργατικού δυναμικού. Ο ρυθμός ανόδου της απασχόλησης προβλέπεται να επιταχυνθεί σε 0,9% το τρέχον έτος. Η εκτίμηση αυτή (i) αντανακλά τις προβλέψεις για διατήρηση του ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ γύρω στο 2% το 2005 και τη διαμόρφωσή του σε ελαφρά υψηλότερο επίπεδο το 2006 και (ii) λαμβάνει υπόψη τις χρονικές υστερήσεις με τις οποίες εκδηλώνεται η επίδραση της οικονομικής συγκυρίας στην αγορά εργασίας. Το ποσοστό ανεργίας προβλέπεται να παραμείνει ουσιαστικά αμετάβλητο, στο 8,9% το 2005, αντανακλώντας την παράλληλη αύξηση του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης και να υποχωρήσει στο 8,6% το 2006. Το γεγονός ότι το ποσοστό ανεργίας θα παραμείνει σε υψηλό επίπεδο έχει πολλές αιτίες. Οι τιμές πετρελαίου κινούνται σε ύψη-ρεκόρ, επηρεάζοντας δυσμενώς την κερδοφορία των επιχειρήσεων, οι οποίες σε διαφορετική περίπτωση θα μπορούσαν να αυξήσουν τις δαπάνες για μισθολόγιο. Η επιβράδυνση της ανάπτυξης, κυρίως στο πρώτο εξάμηνο του τρέχοντος έτους, σε συνδυασμό με την αύξηση των μισθών και τον ανταγωνισμό από τις χώρες χαμηλού κόστους, που επιτείνει τις πιέσεις προς τους εργοδότες για περιορισμό των δαπανών, κάνει τους οικονομολόγους να εκτιμούν ότι οι επιχειρήσεις θα διατηρήσουν την επιφυλακτικότητά τους ως προς την προοπτική νέων προσλήψεων. Επιπλέον, πολλές επιχειρήσεις επιθυμούν να γίνουν περισσότερο ανταγωνιστικές με λιγότερο προσωπικό. Η χρόνια ανεργία ασκεί επίσης μεγάλες πιέσεις στους πολιτικούς, ιδιαίτερα στη Γερμανία, όπου η ανεργία είναι από τις υψηλότερες στην Ε.Ε. έχοντας φτάσει το 11,7%. Οι πιέσεις, όμως, από την ανεργία κλιμακώνονται και προς την ΕΚΤ για μείωση των επιτοκίων. Ωστόσο, για μια ακόμα φορά, ο πρόεδρος της, Ζαν Κλόντ Τρισέ (2004), στις πρόσφατες δηλώσεις του τόνισε ότι κάτι τέτοιο πρέπει να αποκλείεται και προειδοποίησε για τους κινδύνους σχετικά με την πορεία του πληθωρισμού. Στα κράτη-μέλη της ευρωζώνης, ο δείκτης ανεργίας το 8,9%, έναντι 5,1% στις ΗΠΑ και 4,4% στην Ιαπωνία. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας της Ε.Ε. και της ζώνης του ευρώ σε σχέση με τους στόχους της Λισσαβόνας. Η πρόοδος προς την επίτευξη των στόχων, ιδιαίτερα όσον αφορά την επίτευξη ποσοστού απασχόλησης 67% μέχρι το 2005 και 70% μέχρι το 2010, ήταν περιορισμένη. Μάλιστα, με βάση τις πρόσφατες προβλέψεις οι περισσότερες οικονομίες δεν θα καταφέρουν να επιτύχουν το στόχο αυτό το 2005.

Το 2004 υπήρξε περαιτέρω χειροτέρευση της δημοσιονομικής θέσης στο σύνολο της ζώνης του ευρώ, καθώς το δημόσιο έλλειμμα εκτιμάται ότι ανήλθε στο 2,9% του ΑΕΠ από 2,7% το 2003. Η κατεύθυνση της δημοσιονομικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ αναμένεται να μεταστραφεί από ελαφρώς επεκτατική το 2004 σε ελαφρώς περιοριστική το τρέχον έτος, καθώς το έλλειμμα προβλέπεται να μειωθεί. Για τη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ολλανδία και την Ελλάδα (που ανήκουν στην ευρωζώνη) κινήθηκε η Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος, διότι υπήρξε υπέρβαση της τιμής αναφοράς 3% του ΑΕΠ που προβλέπεται από τη Συνθήκη κι έτσι, το Συμβούλιο ECOFIN απηύθυνε συστάσεις στις χώρες αυτές για την εξάλειψη των υπερβολικών ελλειμμάτων. Για την περίπτωση της Ελλάδος ακολουθεί ένα πλαίσιο όπου αναγράφονται οι «Εξελίξεις ως προς τη Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος».

Σύμφωνα με τα προγράμματα σταθερότητας, ο έλλειμμα προβλέπεται να αποχωρήσει από 2,8% του ΑΕΠ το 2004 στο 2,3% του ΑΕΠ το 2005, επίπεδο που είναι ελαφρά χαμηλότερο των προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Γενικά, τα προγράμματα αυτά θέτουν ως στόχο την περαιτέρω μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων μετά το 2005, στηριζόμενα κατά κανόνα στην υπόθεση ότι ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ θα είναι πλησίον ή ελαφρά υψηλότερος του δυνητικού ρυθμού.

Αξίζει να κάνουμε το πέρασμα το αύριο και να δούμε πως φαντάζει η ιδέα ότι η ONE αποτελεί τη βάση για ένα μελλοντικό υπερεθνικό κράτος με τα σημερινά δεδομένα. Η Ε.Ε. δεν υπήρξε ποτέ στατική οντότητα. Αναπτύχθηκε κατά την μεταπολεμική περίοδο, μέσα από μια διπλή διαδικασία προσαρμογής και καινοτομίας σε σχέση με το διεθνές περιβάλλον. Παρόλα αυτά δεν είναι ακόμα σε θέση να ορίσει ορθολογικά μια συνεκτική κρατική δομή, βασισμένη σε δημοκρατικές διαδικασίες. Έτσι, λαμβάνοντας υπόψη ορισμένες θεωρίες περί κράτους είναι αναγκαίο να πούμε ότι η ιδέα περιευρωπαϊκής ενοποίησης είναι υπό όρους, με την έννοια ότι είναι μάλλον, δύσκολο τα

εκάστοτε εθνικά κεφάλαια να παραιτηθούν εντελώς από τους χώρους της οικονομικής και πολιτικής τους ηγεμονίας και να υλοποιηθούν μεταξύ τους στο πλαίσιο ενός υπερεθνικού ευρωπαϊκού κράτους. Πράγματι, όλες οι μέχρι τώρα προσπάθειες για την ευρωπαϊκή ενοποίηση δεν έχουν προχωρήσει με τους ρυθμούς που αρχικά είχαν προβλεφθεί: η συγχώνευση των επιχειρήσεων, η νομισματική ενοποίηση, η κοινωνική πολιτική, η εξωτερική πολιτική κ.ά., είναι εμπόδια τα οποία αφορούν τις εσωτερικές αντιθέσεις και τις ιδιομορφίες τους ευρωπαϊκού συστήματος. Επιπλέον, οι διαφορετικές γλωσσικές ιδιομορφίες και πολιτιστικές παραδόσεις, η νοοτροπία, οι διαφορετικές εκπαιδευτικές και επαγγελματικές προϋποθέσεις και άλλα, εμποδίζουν την εύκολη μετακίνηση του εργατικού δυναμικού από μια χώρα με σχετικά χαμηλή ζήτηση για εργασία σε μια άλλη χώρα της Ε.Ε. με υψηλότερη ζήτηση, με την ίδια ευκολία που μετακινούνται για παράδειγμα, οι εργαζόμενοι στις Η.Π.Α. Όλα αυτά, τα οποία αποτελούν την πεμπτουςία της «θεωρίας της Βέλτιστης Νομισματικής Περιοχής», είναι παράγοντες που αποθαρρύνουν το εγχείρημα δημιουργίας ενός υπερεθνικού ομοσπονδιακού κράτους, το οποίο πρωτίστως θα πρέπει να έχει επιτύχει μια πολιτική ενοποίηση ως προϋπόθεση για μια σχετική «ομοιογενοποίηση». Όμως, το ισχύον σήμερα καθεστώς δεν αντιστοιχεί ουσιαστικά στις ανάγκες της πολιτικής ενοποίησης της Ευρώπης. Ως τη Συμφωνία της Νίκαιας η διαδικασία της ενοποίησης ήταν περισσότερο οικονομική παρά πολιτική. Τα μέτρα δηλαδή που είχαν παρθεί σε ένα διάστημα δεκαετιών αντιστοιχούσαν περισσότερο στην ανάγκη για μια ενιαία αγορά και για ένα ενιαίο νόμισμα, παρά την ανάγκη για μια πολιτική ενότητα. Η ενιαία αγορά δεν μπορεί ποτέ να δώσει από μόνη της πολιτική ενότητα. Είναι γνωστό ότι, όσο προχωράει η οικονομική ενοποίηση χωρίς να την ακολουθεί η πολιτική, τόσο αυξάνονται οι αντιπαραθέσεις και τόσο πιο έντονες γίνονται και οι διακρατικές αντιθέσεις που σχεδόν αυθόρμητα ξεσπούν. Σε κάποιο σημείο αντιπαραθέσης αν το πολιτικό οικοδόμημα παραμένει αδύναμο, θα διαλυθεί από το πολύ πιο συμπαγές οικονομικό οικοδόμημα. Βέβαια, η οικονομική εξέλιξη είναι συνδεδεμένη με τους κοινωνικούς συσχετισμούς, οι οποίοι σε τελική ανάλυση θα καθορίσουν την πραγματοποίηση ή όχι της εν λόγω προοπτικής, σχετικά με την ευρωπαϊκή ενοποίηση και τους όρους της. Επίσης, το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα είναι μια απόπειρα να αμβλυνθεί η παραπάνω αντίθεση με το να δυναμώσει η πολιτική πλευρά της ενοποίησης. Σε αυτή, λοιπόν, την πιο ανεπτυγμένη Συνθήκη, από όσες έχουν υπάρξει μέχρι τώρα, που είναι το Σύνταγμα, η πολιτική ενοποίηση προχωράει και καλύπτει ένα μέρος από το πελώριο

έδαφος που έχει χάσει έως τώρα με τις προηγούμενες Συνθήκες. Το πιο σημαντικό και βαθύτερο μέτρο εκδημοκρατισμού και πολιτικής ενοποίησης είναι η δυνατότητα που δίνεται σε ευρωπαίους πολίτες από πολλές χώρες να προτείνουν ένα νόμο και να προκαλέσουν νομοθετική συζήτηση μαζεύοντας ένα εκατομμύριο υπογραφές. Αυτή είναι η πρώτη μεγάλη πολιτική πράξη με την οποία οι πολίτες της Ε.Ε. μπορούν να ενωθούν και να οργανωθούν σαν τέτοιοι για να επιβάλλουν πολιτικές αλλαγές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ♦ Σπ. Βλιάμος-Ν. Κυριαζής, Ευρωπαϊκή Νομισματική Ολοκλήρωση, Η αποπεριφερειοποίηση των εθνικών τραπεζικών τομέων, Αθήνα 1993
- ♦ Η. Βορίδης, Ε. Αγγελοπούλου, Ιφ. Σκοτίδα, Η νομισματική πολιτική μέσα από τα κείμενα της Τράπεζας της Ελλάδος 1990-2000, Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό Δελτίο 20, Ιανουάριος 2003
- ♦ Τελική Έκθεση της Συντονιστικής Επιτροπής ευρώ της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, με τίτλο: Ευρώ, οι προσαρμογές και οι επιπτώσεις στον ελληνικό τραπεζικό τομέα από την Οικονομική Νομισματική Ένωση και την εισαγωγή του ευρώ, Απρίλιος 1998
- ♦ Π. Καζάκος, Ανάμεσα σε Κράτος και Αγορά, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2003
- ♦ Π. Καπόπουλος-Σ. Λαζαρέτου, Νομισματικές Σχέσεις Διεθνής Τραπεζική και Χρηματοδότηση, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1997
- ♦ Π. Κορλίρας, Νομισματική Θεωρία, εκδόσεις Μπένου, Αθήνα 2000
- ♦ Ν. Μούσης, Ευρωπαϊκή Ένωση, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003
- ♦ Σακελλαρόπουλος, Οικονομία και Πολιτική στη σύγχρονη Ελλάδα, Τόμος Β΄, εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα 2004
- ♦ Τράπεζα της Ελλάδος, Διεύθυνση Οικονομικών Μελετών, Τα πρώτα πενήντα χρόνια της Τραπεζής της Ελλάδος, Αθήνα 1978
- ♦ Δελτίο Τύπου, Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος για τη νομισματική πολιτική (2002-2003), Μάρτιος 2003
- ♦ Δελτίο Τύπου, Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος για τη νομισματική πολιτική (2003-2004), Μάρτιος 2004
- ♦ Έκθεση του Υπουργείου Οικονομικών (Γενικό Λογιστήριο του Κράτους): Μετάβαση του δημοσιονομικού τομέα στο ευρώ, Απρίλιος 1998
- ♦ Το Εθνικό Σχέδιο της Ελλάδος για τη μετάβαση στο ευρώ, από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, Ιούλιος 1998
- ♦ Ηλεκτρονικές διευθύνσεις: www.statistics.gr
www.bankofgreece.gr
www.ecb.int
www.mnec.gr

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000091225